

**T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI**

**BOŞANMANIN MALİ SONUÇLARINDAN MADDÎ VE MANEVÎ
TAZMİNAT**

Hatice Dicle KAYA SOLMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GAZİANTEP - 2024

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS TEZ KABUL VE ONAY FORMU

Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi **Hatice Dicle KAYA SOLMAZ** tarafından hazırlanan “**Boşanmanın Mali Sonuçlarından Maddî ve Manevî Tazminat**” başlıklı tez, **28 / 06 / 2024** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu **başarılı** bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

<u>Görevi</u>	<u>Unvanı, Adı ve Soyadı</u>	<u>Kurumu/Üniversitesi</u>	<u>İmzası:</u>
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Oğuz Sadık AYDOS	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	
Jüri Başkanı	Prof. Dr. Süleyman YILMAZ	Ankara Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Belin KÖROĞLU ÖLMEZ	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	

Bu tez Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ufuk AKBAŞ

Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

İmza

Hatice Dicle KAYA SOLMAZ

Tarih:

HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

BOŞANMANIN MALİ SONUÇLARINDAN MADDÎ VE MANEVÎ
TAZMİNAT

Hatice Dicle KAYA SOLMAZ

YÜKSEK LİSANS

Danışman
Prof. Dr. Oğuz Sadık AYDOS

ÖZET

Evlilik birliğinin sona erme hâllerinden boşanma, boşanmaya ilişkin görüşler, boşanmaya hakim olan ilkeler, boşanma sebepleri ve boşanma davalarının özellikleri irdelenmiş, boşanma davasının malî sonuçlarına kısaca değinilerek, özellikle maddî ve manevî tazminat çalışmamızın ana konusunu teşkil etmiştir.

Çalışmamızın amacı, boşanmaya dayalı maddî ve manevî tazminat istemlerine ilişkin gerek teori gerekse pratikte hakkaniyete daha uygun sonuçlar elde edebilmek adına literatüre katkı sağlamaktır. Çalışmamızın öncesinde literatür taranarak; Yargıtay kararları, doktrinde mevcut kaynaklar, makaleler, yüksek lisans ve doktora tezleri, dijital kaynaklar, güncel Resmî Gazete yayınları kaynak olarak kullanılmıştır.

Çalışmamızın birinci giriş bölümünün ardından ikinci bölümünde boşanma kavramına, ilkelerine, sebeplerine, boşanma davalarının özelliklerine, sonuçlarına ve boşanma davaları ile boşanmaya dayalı istenilen maddi ve manevi tazminatın usul hükümlerine değinilmiştir. Üçüncü bölümde, boşanma davasının malî sonuçlarından maddî tazminata değinilmiş, boşanmada maddî tazminatın hedefleri, koşulları, miktarının belirlenmesi, ödeme şekillerinden bahsedilmiştir. Dördüncü bölümde ise boşanma davasının malî sonuçlarından manevî tazminat açıklanmış, boşanmada manevî tazminatın hedefi, koşulları, miktarının belirlenmesi ve ödeme şekli ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Boşanma, Maddî Tazminat, Manevî Tazminat

**HASAN KALYONCU UNIVERSITY
GRADUATE EDUCATION INSTITUTE
DEPARTMENT of SPECIAL LAW**

**MATERIAL AND MORAL COMPENSATION FROM THE
FINANCIAL CONSEQUENCES OF DIVORCE**

Hatice Dicle KAYA SOLMAZ

MASTER THESIS

**Advisor
Prof. Dr. Oğuz Sadık AYDOS**

ABSTRACT

Divorce, which is one of the situations of dissolution of the marriage union, views on divorce, principles governing divorce, reasons for divorce and characteristics of divorce cases were examined, and the financial consequences of the divorce case were briefly touched upon, especially material and moral compensation constituted the main subject of our study.

The aim of our study is to contribute to the literature in order to obtain more equitable results both in theory and practice regarding material and moral compensation claims based on divorce. Before our study, the literature was scanned; Supreme Court decisions, sources available in doctrine, articles, master's and doctoral theses, digital resources, and current Official Gazette publications were used as sources.

Following the first introductory part of our study, in the second part, the concept of divorce, its principles, reasons, characteristics of divorce cases, their results and the procedural provisions of divorce cases and the requested material and moral compensation based on divorce are touched upon. In the third chapter, pecuniary compensation, one of the financial consequences of the divorce case, is mentioned, and the objectives, conditions, determination of the amount and payment methods of pecuniary compensation in divorce are mentioned. In the fourth chapter, non-pecuniary compensation, one of the financial consequences of the divorce case, is explained, and the target, conditions, determination of the amount and payment method of non-pecuniary compensation in divorce are discussed.

Keywords: Divorce, Material Compensation, Moral Compensation

ÖNSÖZ

Lisans ve yüksek lisans hayatımda, dersine ilk girdiğim andan beri örnek aldığım, emeğini ve özverisini her daim hissettiğim, tezimin en büyük motivasyonu, çok kıymetli danışmanım Prof. Dr. Oğuz Sadık AYDOS' a sonsuz saygı ve şükranlarımı sunmaktan büyük onur duyarım.

Hayatımın her aşamasında olduğu gibi akademik kariyerimde de büyük destekleriyle yanımda olan biricik annem Şengül KAYA' ya, muhterem babam Av. Murat KAYA' ya, canım kız kardeşim Emine Bahar KAYA' ya sonsuz desteklerinden ötürü sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmam boyunca hiçbir desteğini esirgemeyen, sevgili eşim Abdullah SOLMAZ' a kalpten sonsuz minnetimi sunmaktan mutluluk duyarım.

*Son olarak; bir KAHRAMANMARAŞ' lı olarak,
6 Şubat 2023 Kahramanmaraş deprem felaketinde hayatını kaybeden bütün meslektaşlarıma...*

Hatice Dicle KAYA SOLMAZ
Gaziantep- 2024

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR.....	xi
1. GİRİŞ.....	1
2. BOŞANMA VE BOŞANMA DAVASINA İLİŞKİN GENEL ESASLAR.....	3
2.1. Boşanma Kavramı.....	3
2.1.1. Boşanmaya İlişkin Çeşitli Hukuk Sistemleri.....	3
2.1.2. Boşanmaya Hakim Olan İlkeler	4
2.1.2.1. Kusur İlkesi	5
2.1.2.2. İrade İlkesi	6
2.1.2.3. Temelden Sarsılma İlkesi	7
2.1.2.4. Uygunsuzluk İlkesi	7
2.1.2.5. Eylemli Ayrılık İlkesi	7
2.1.3. Boşanma Sebepleri	7
2.1.3.1. Özel Boşanma Sebepleri.....	8
2.1.3.1.1. Zina.....	8
2.1.3.1.2. Hayata Kast, Pek Kötü veya Onur Kırıcı Davranış	10
2.1.3.1.3. Küçük Düşürücü Suç İşleme ve Haysiyetsiz Yaşam Sürme	12
2.1.3.1.4. Terk.....	13
2.1.3.1.5. Akıl Hastalığı.....	14
2.1.3.2. Genel Boşanma Sebepleri.....	15
2.1.3.2.1. Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması	16
2.1.3.2.2. Eşlerin Anlaşması	17
2.1.3.2.3. Ortak Hayatın Yeniden Kurulamaması (Fiili Ayrılık)	18
2.2. Boşanma Davası.....	19
2.2.1. Boşanma Davalarına Özgü Özellikler	19
2.2.1.1. Hakimin Vicdanen Kanaat Getirmesi.....	19
2.2.1.2. Yemin Önerilememesi	19
2.2.1.3. İkrarın Hakimi Bağlamaması	20
2.2.1.4. Kanıtların Serbestçe Takdiri.....	20
2.2.1.5. Boşanmanın Fer'i Sonuçlarına İlişkin Anlaşmaların Onaylanması	20
2.2.1.6. Duruşmanın Gizli Yapılması	20
2.2.2. Boşanma Davasının Sonuçları.....	21
2.2.2.1. Boşanma Davasının Kişisel Sonuçları.....	21
2.2.2.2. Boşanma Davasının Mali Sonuçları	22
2.2.2.2.1. Ölüme Bağlı Tasarrufların Hükümsüz Hale Gelmesi	22
2.2.2.2.2. Mal Rejiminin Tasfiyesi	22
2.2.2.2.3. Yoksulluk Nafakası	22
2.2.2.2.4. Maddî ve Manevî Tazminat.....	23
2.2.3. Usul Hükümleri	23
2.2.3.1. Taraflar	24

2.2.3.1.1.	Boşanma Davasında Taraflar.....	24
2.2.3.1.2.	Boşanmaya Dayalı Maddi Tazminat İsteminde Taraflar.....	26
2.2.3.1.3.	Boşanmaya Dayalı Manevi Tazminat İsteminde Taraflar.....	27
2.2.3.1.4.	Aldatma Vakıasına Yönelik Üçüncü Kişiden Manevi Tazminat İstemiyle Dava Açılıp Açılmayacağı Meselesi.....	29
2.2.3.2.	Görev ve Yetki Kuralları.....	32
2.2.3.3.	Boşanmaya Dayalı Maddi ve Manevi Tazminat İsteminde İspat Yükü..	36
2.2.3.4.	Boşanmaya Dayalı Maddi ve Manevi Tazminat İsteminde Feragat – Kabul – İslah.....	36
2.2.3.5.	Boşanmaya Dayalı Maddi ve Manevi Tazminat İsteminde İhtiyati Tedbir.....	38
2.2.3.6.	Boşanmaya Dayalı Maddi ve Manevi Tazminat İsteminde Yabancı Mahkeme Kararları.....	39
2.2.3.7.	Boşanmaya Dayalı Maddi ve Manevi Tazminat Hükümünün İcrası ve Haczi.....	40
2.2.3.8.	Boşanmaya Dayalı Maddi ve Manevi Tazminatta Yargılama Giderleri .	40
2.2.3.9.	Boşanmaya Dayalı Maddi ve Manevi Tazminat İsteminde Zamanaşımı	43
3.	BOŞANMANIN MALİ SONUÇLARINDAN MADDÎ TAZMİNAT	45
3.1.	Boşanma Davalarında Maddî Tazminat ve Hukuki Niteliği.....	45
3.2.	Boşanma Davalarında Maddî Tazminatın Hedefleri.....	47
3.3.	Boşanmada Maddî Tazminatın Maddî Koşulları.....	47
3.3.1.	Kusur.....	47
3.3.1.1.	Boşanma Davasına Dayalı Maddî Tazminat İsteminde Kusurun Yeri....	48
3.3.1.2.	Maddî Tazminat İsteyenin Kusursuz ya da Daha Az Kusurlu Olması....	49
3.3.1.3.	Maddî Tazminat İstenen Eşin Kusur Durumu.....	50
3.3.1.4.	Eşit Kusur Hâlinde Maddî Tazminat İstemi.....	51
3.3.1.5.	Cinsiyet Değiştirme Hâlinde Kusur.....	51
3.3.1.6.	Akıl Hastası Eşin Kusur Durumu.....	52
3.3.1.7.	Ayrılık Kararı Verilmesi Aşamasında ve Sonrasında Kusur.....	53
3.3.1.8.	Kusurun Tespiti	53
3.3.2.	Zarar.....	56
3.3.2.1.	Boşanma Davasına Dayalı Maddî Tazminat İsteminde Zararın Yeri.....	57
3.3.2.1.1.	Mevcut zarar	58
3.3.2.1.2.	Beklenen Zarar	60
3.3.2.1.3.	Zarar Kapsamında Olmayan Menfaatler	61
3.3.2.2.	Zararın Belirlenmesi ve Hesaplanması.....	61
3.3.3.	İllyet Bağı ve Boşanma Davasına Dayalı Maddî Tazminat İsteminde Nedensellik (İllyet) Bağının Yeri	63
3.3.4.	Hukuka Aykırılık ve Boşanma Davasına Dayalı Maddî Tazminat İsteminde Hukuka Aykırılığın Yeri.....	64
3.4.	Boşanmada Maddî Tazminatın Şekli Koşulları.....	65
3.4.1.	Boşanma Kararının Alınması	65
3.4.2.	İstek	66
3.4.3.	Süre.....	67

3.4.3.1.	Boşanma Davası Kesinleşmeden Süre	68
3.4.3.1.1.	Dilekçeler Teatisi.....	68
3.4.3.1.2.	Ön İnceleme Aşaması.....	68
3.4.3.1.3.	Tahkikat Aşaması	68
3.4.3.1.4.	Sözlü Yargılama Aşaması	69
3.4.3.2.	Boşanma Davası Kesinleştikten Sonraki Süre.....	69
3.4.3.3.	Anlaşmalı Boşanma Hâlinde Süre	69
3.4.3.4.	Tenfizden Sonraki Süre	69
3.5.	Boşanmada Maddî Tazminatın Miktarının Belirlenmesi ve Belirleme Ölçütleri	70
3.6.	Boşanma Davalarında Maddî Tazminatın Ödenme Şekilleri	71
3.6.1.	Maddî Tazminatın Toptan Ödenmesi	72
3.6.2.	Maddî Tazminatın İrat Biçiminde Ödenmesi	73
3.6.2.1.	Maddî Tazminatın İradının Arttırılması veya Azaltılması	73
3.6.2.2.	İrat Biçiminde Ödenmesine Karar Verilen Maddî Tazminatın Değiştirilmesi ve Uyarlanması	74
3.6.2.3.	İrat Biçiminde Ödenmesine Karar Verilen Maddî Tazminat İçin Güvence Gösterilmesi.....	74
3.6.2.4.	İrat Biçiminde Ödenmesine Karar Verilen Maddî Tazminatın Ortadan Kalkması	75
3.6.2.4.1.	İrat Biçiminde Ödenmesine Karar Verilen Maddî Tazminatın Kendiliğinden Sona Ermesi	75
3.6.2.4.1.1.	Taraflardan Birinin Ölümü	75
3.6.2.4.1.2.	Tazminat Alacaklısının Yeniden Evlenmesi	76
3.6.2.4.2.	İrat Biçiminde Ödenmesine Karar Verilen Maddî Tazminatın Mahkeme Kararı ile Sona Ermesi.....	76
3.6.2.4.2.1.	Tazminat Alacaklısının Fiilen Evliymiş Gibi Yaşamaması	76
3.6.2.4.2.2.	Tazminat Alacaklısının Yoksulluğunun Ortadan Kalkması.....	77
3.6.2.4.2.3.	Tazminat Alacaklısının Haysiyetsiz Yaşam Sürmesi.....	77
3.6.3.	Boşanmada Maddî Tazminatın Ayın Biçiminde Ödenmesi	77
3.6.4.	Boşanmada Maddî Tazminatın Para Birimi ve Uygulanacak Faiz.....	78
3.7.	Boşanmada Maddî Tazminatın Mirasçılara Geçmesi ve Devri	78
4.	BOŞANMANIN MALİ SONUÇLARINDAN MANEVÎ TAZMİNAT	80
4.1.	Boşanma Davalarında Manevî Tazminat ve Hukuki Niteliği	82
4.2.	Boşanma Davalarında Manevî Tazminatın Hedefleri	83
4.2.1.	Tedbir (Önleme) ve Caydırma Hedefi.....	84
4.2.2.	Tatmin Etme Hedefi	84
4.2.3.	Denkleştirme Hedefi.....	85
4.2.4.	Tamamlayıcı Denkleştirme Hedefi.....	85
4.2.5.	Cezalandırma Hedefi	85
4.2.6.	Telafi Etme (Teselli Olma) Hedefi.....	86

4.3. Boşanmada Manevî Tazminatın Maddî Koşulları	87
4.3.1. Zarar.....	87
4.3.1.1. Manevî Tazminat İsteyenin Kişilik Hakkının Saldırıya Uğraması Nedeniyle Zedelenmesi	88
4.3.1.2. Genel Olarak Kişilik Haklarına Saldırı Teşkil Eden Eylemler.....	88
4.3.1.2.1. Eşin Fiziki Kişilik Haklarına Saldırı	88
4.3.1.2.2. Eşin Sosyal Kişilik Haklarına Saldırı	89
4.3.1.2.3. Eşin Manevî Kişilik Haklarına Saldırı.....	90
4.3.1.3. Kişilik Haklarına Saldırı Mahiyetinde Sayılmayan Eylemler	91
4.3.2. Kusur	92
4.3.2.1. Manevî Tazminat İstenen Eşin Kusur Durumu	92
4.3.2.2. Manevî Tazminat İsteyenin Durumu	93
4.3.2.3. Eşit Kusur Hâlinde Manevî Tazminat İstemi	93
4.3.2.4. Af Kapsamına Giren Durumlar	94
4.3.2.5. Kusurun İncelenmesi ve İspat Yükü.....	94
4.3.3. Boşanma Davasına Dayalı Manevî Tazminat İsteminde Nedensellik (İllyet) Bağının Yeri	95
4.3.4. Boşanma Davasına Dayalı Manevî Tazminat İsteminde Hukuka Aykırılığın Yeri	95
4.4. Boşanmada Manevî Tazminatın Şekli Koşulları	96
4.4.1. Boşanma Kararının Alınması	96
4.4.2. İstek	97
4.4.3. Süre.....	97
4.4.3.1. Boşanma Davası Kesinleşmeden Süre	97
4.4.3.1.1. Dilekçeler Teatısı.....	98
4.4.3.1.2. Ön İnceleme Aşaması	98
4.4.3.1.3. Tahkikat Aşaması	98
4.4.3.1.4. Sözlü Yargılama Aşaması	98
4.4.3.2. Boşanma Davası Kesinleştikten Sonra Süre.....	98
4.4.3.3. Anlaşmalı Boşanma Hâlinde Süre	99
4.4.3.4. Tenfizden Sonraki Süre	99
4.5. Boşanmada Manevî Tazminatın Miktarının Belirlenmesi ve Belirleme Ölçütleri.....	99
4.6. Boşanma Davalarında Manevî Tazminatın Ödeme Şekli.....	101
4.6.1. Manevî Tazminatın İfası ve Ayın Olarak Ödenememesi	101
4.6.2. Manevî Tazminatın Toptan Ödenmesi ve İrat Biçiminde Ödenememesi	101
4.6.3. Boşanmada Manevî Tazminatın Para Birimi ve Uygulanacak Faiz.....	102
4.7. Boşanmada Manevî Tazminatın Mirasçılara Geçmesi ve Devri.....	103
SONUÇ	104
KAYNAKÇA.....	107
ÖZGEÇMİŞ	113

KISALTMALAR

Kısaltmalar

AAÜT	: Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi
AvK	: Avukatlık Kanunu
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
E.	: Esas Numarası
E.T.	: Erişim Tarihi
H.D.	: Hukuk Dairesi
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İİK	: İcra İflas Kanunu
K.	: Karar Numarası
md.	: Madde
MÖHUK	: Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanunu
PMF	: Population Mesculine et Fèminine (Cinsiyet Ayrımı Olmayan Fransız Yaşam Tablosu)
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
ss.	: Sayfadan Sayfaya
T.	: Tarih
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TKM	: Türk Kanuni Medenisi
TL	: Türk Lirası
TMK	: Türk Medeni Kanunu
Y.	: Yargıtay
Y.H.G.K.	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

1. GİRİŞ

Evlenme, yalnızca eşlerin hayatlarını birleştirdikleri, ortak hayat sürdürdükleri bir düzen değildir. Evlenme ile eşlere, evlilik birliğinin getirdiği birtakım sorumluluklar yüklenir. Türk hukuk sistemimiz aile kavramına büyük önem verdiğinden, aile ilişkilerine dair düzenlemeleri belirli ölçüt ve ilkeler çerçevesinde yasal olarak ele almıştır. Karı ve koca, resmî memur önünde yaptıkları evlenmeye yönelik irade açıklamaları ile kurdukları evlilik birliği içerisinde her zaman umdukları gibi mutlu olamayabilir ya da başka bir sebep ile evliliği sona erdirmek isteyebilirler.

Evlilik birliğinin eşlere yüklemiş olduğu sorumluluklar ve eş olmalarından ötürü kendilerine tanınan haklar, evliliğin sona ermesiyle son bulacaktır. Evliliğin sona erme sebeplerinden biri boşanmadır.

Geçmişten bu yana boşanmanın kabulü konusunda değişik sistemler ileri sürülmüştür. Çeşitli hukuk sistemlerinde, boşanmayı kabul etmeyerek boşanmaya yer vermeyen, boşanmanın serbest olması görüşünü barındıran veya boşanmanın yalnızca kanunî nedenler çerçevesinde mahkeme kararı ile yapılabileceğinin şart olduğunu benimseyen ilkeler mevcuttur.

Türk hukuk sistemimizde, boşanmanın birçok sebebi vardır. Bu sebepler, öğretide birçok farklı tasnife tabii tutulmuşsa da çalışmamızda özel ve genel olarak ikiye ayrılmıştır. Aile hukukunda yer alan düzenleme serbestliğinin bulunmaması ilkesi çerçevesinde, boşanma sebepleri yasa koyucu tarafından sınırlı sayıda belirlenmiş olduğundan, taraflarca kendi aralarında anlaşmış olmaları hâlinde dahi kanunda yer almayan başkaca bir sebebe dayanarak boşanma kararı verilemeyecektir. Bu sebeple, boşanmak isteyen ilgilinin Kanundaki yasal sebeplerden birine dayanarak boşanma istemiyle mahkemeye müracaatı hâlinde, açılan boşanma davalarında çalışmamızda yer verdiğimiz özellikler gözetilerek karar verilecektir.

Mahkemece verilen boşanma kararının eşleri ilgilendiren, varsa müşterek çocukları ilgilendiren, şahsî ve malî, öğretide çok çeşitli şekillerde tasnif edilebilecek sonuçları olacaktır.

Eşler, evlilik birliği içerisinde ekonomik anlamda da bir bütünlük içerisinde dirler. Boşanma neticesinde maddî dengeler değişebilecektir. Boşanma kararının doğurduğu malî sonuçlardan maddî tazminat isteminin birtakım koşulları ve sürekli değişen dinamik yaşam içerisinde korunması büyük önem taşıyan hedefleri bulunmaktadır. Yasa koyucu, boşanmanın malî sonuçlarından maddî tazminatı düzenlemiştir (TMK md. 174/I). Buna

göre, boşanmada maddî tazminat, kusursuz ya da az kusurlu tarafın mevcut veya beklenen menfaatinin, evlilik birliğini bitme noktasına getirerek boşanmaya neden olan kusurlu tarafça zedelenmesi hâlinde istem konusu yapılabilecektir. Maddî tazminatın miktarının belirlenmesinde öğreti ve Yargıtay kararlarında çeşitli ölçütler yer almaktadır. Maddî tazminat talebini yasal süresinde ileri süren tarafın maddî tazminat miktarına ilişkin talebi, mahkeme hakiminin takdir yetkisi kapsamında, tarafların sosyal ekonomik durumları, kusur durumları, somut olayın niteliği gibi ölçütler esas alınarak değerlendirilecektir. Değerlendirilen ve hükmedilen maddî tazminatın birden fazla ödeme şekli vardır.

Boşanma davasına dayalı maddî tazminatın temellendirilmesi konusunda uygulamada kimi zaman zorluklar yaşanabilmektedir. Bu zorlukların yaşanmaması ya da yaşanan zorlukları en aza indirmek için maddî tazminat müessesesini teşkil eden esasların daha ayrıntılı irdelenmesi gerekmektedir.

Kanun koyucu, boşanmanın malî sonuçlarından birini de manevî tazminat olarak belirlemiştir (TMK md. 174/II). Boşanmaya neden olan olaylar nedeniyle, şahsî hakları saldırıya uğrayan taraf, diğer yasal koşulların varlığı ve istem hâlinde manevî tazminata hak kazanacaktır. Boşanmada manevî tazminatın çeşitli fonksiyonları ve hedeflerine dair öğretilerde birçok görüş mevcuttur.

Mutlak ve saygı gösterilmesi gereken kişilik haklarının ihlâlinin boşanma davaları içerisinde görünüm biçimlerine karşılık olarak düzenlenen manevî tazminat müessesesinin geliştirilmesi için, uygulamada manevî tazminat miktarının belirlenmesi konusundaki pratikliğin artırılmasına yönelik çalışmaların daha detaylı şekilde yapılması gerekmektedir. Boşanma davasına dayalı manevî tazminata yönelik miktar belirleme ölçütleri daha somut şekilde ele alınmalıdır. Mahkemece ödenmesi yönünde karar verilen manevî tazminatı, ödeme yükümlüsü, kanun koyucunun belirttiği üzere, yalnızca toptan şekilde ödeyebilecektir. Kararlaştırılan manevî tazminat ödemesinin ifa edilmesiyle, manevî zararın bir nebze olsun karşılanması, zararın telafi edilmesi ile özelde zarar gören, genelde ise sosyal toplumun huzura kavuşması amaçlanmaktadır.

2. BOŞANMA VE BOŞANMA DAVASINA İLİŞKİN GENEL ESASLAR

2.1. Boşanma Kavramı

Evlilik birliği, eşlere, hayatın getirdiği zorluklarla paralel olarak, daima birbirleri ile neşe ve huzur içerisinde oldukları bir ortam sunmayacak, bazen de fırtına deresi misali yükselip çağlayarak, suyun önüne geçen her şeyi yıkıp dökecek, can acıtacaktır¹. Tarafların bu sıkıntılarına son vermenin çarelerinden birisi de boşanmak olacaktır. Nitekim bazı durumlarda hayatın kurtarılması için, kangren olmuş bir organın kesilmesi elzemdir. İşte, eşler hayatta iken, eşlerden birinin yasada ön görülen genel veya özel boşanma gerekçelerinden herhangi birini öne sürerek, mahkemelere müracaat etmesiyle, yargıç hükmüyle² evlenme akdinin sonlandırılması durumuna boşanma denir³. Boşanma için yasada belirlenen bir boşanma sebebinin bulunması, eşlerden birinin boşanma davası açması ve boşanma davasının kesinleşmesi gerekmektedir⁴.

2.1.1. Boşanmaya İlişkin Çeşitli Hukuk Sistemleri

Boşanma konusunda çeşitli hukuk sistemlerinin benimsediği farklı görüşler bulunmaktadır. Temelde Katolik Kilisesi Hukuku (Kanonik Hukuk) tarafından benimsenen sistemde⁵, boşanmayı kabul etmeyerek boşanmaya yer vermeyen görüşe göre⁶, evlilik kutsal “*sacrament*” bir olgu olduğundan, ancak ölümle son bulacağı düşüncesi hakimdir⁷. Boşanmaya yer vermeyen görüşü savunanlarca, evlilik ilişkisinin tamamen kaldırılması mümkün olmayıp, zina ve diğer ağır durumlarda hakim geçici veya sürekli ayrılığa hükmedebilecektir. Doktrinde bu görüşe dair yapılan eleştiriler, evlilik birliğinin devamının adeta faciaya dönüştüğü hâller için son derece sakıncalı hale gelecek olan bu birlik içerisinde yaşayan eşler ve çocukların psikolojik ve bedeni sağlığının

¹ GENÇCAN, Ö. U. (2017), Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku (7. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları, s. 95.

² ERCOŞKUN ŞENOL, H. K. (2023), Şematik Medeni Hukuk Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku ve Aile Hukuku (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları, s. 238.

³ SERİN OF, E. (2008), Boşanmanın Mali Sonuçları, Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 5; DURAL, M. ve ÖĞÜZ, T. ve GÜMÜŞ, M. A. (2024), Türk Özel Hukuku Aile Hukuku – Cilt Üç (Gözden Geçirilmiş 19. Bası). İstanbul: Filiz Kitabevi, s.104; AKINTÜRK, T. ve ATEŞ, D. (2024), Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku - İkinci Cilt (25. Bası). İstanbul: Beta Yayıncılık, s. 237.

⁴ AKÇAAL, M. (2022), Medeni Hukuk (1. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları, s. 138.

⁵ İKİZLER M. ve TÜZÜNER, Ö. (2024), Medeni Hukuk 2 Aile Hukuku (Güncellenmiş 2.Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi, s. 131.

⁶ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 239; ATMACA ÜLKÜ, H. (2017), Türk Hukukunda Anlaşılmalı Boşanma Protokolü, Doktora Tezi, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 16.

⁷ ZEVLİLİLER, A. ve CUMALIOĞLU, E. ve ACABEY, M. B. (2024), Medeni Hukuk 3 Aile Hukuku, (1. Bası). Ankara: Adalet Yayınevi, s. 261.

olumsuz etkileneceğinden, topluma zarar verileceğini savunmuştur⁸. Bu sistem uzun bir süre kabul edilmiş ve günümüzde de bazı Güney Amerika devletlerinde yürürlükte olduğu görülmektedir. Arjantin’de 1987 senesinde kaldırılmış olan bu sistem, İtalya’da özellikle kadınların vermiş olduğu mücadeleler sonucunda 1974 yılında halkoyuna sunulan Kanun ile kaldırılarak, boşanma kabul edilmiştir⁹. Aksi yönde kabul gören bir diğer sistemde ise, nasıl ki evlilik tarafların irade beyanları ile serbestçe kurulabiliyorsa, aynı şekilde yine taraf iradesi ile bitirilebileceğini savunan, “ferdiyetçi” düşüncüyü barındıran, boşanmanın serbest olması düşüncesi yer almıştır¹⁰. Bu görüş, hukukumuzda, eşlerin anlaşarak boşanabilmesinin de temeli olmuş¹¹ ve sistem, aile kurumu için boşanmayı tamamen serbest kılma özelliğinden kaynaklı keyfiyete ve ciddiyetsizliğe sürüklemesi açısından öğretide eleştirilmiştir¹².

Boşanmanın mümkün olduğunu, fakat bunun ancak kanundaki sebeplerle, hakim kararlarıyla yapılmasının şart olduğunu savunan bir sistem de mevcuttur¹³. Doktrinde bu savunmanın, Katolik Kilisesi Hukuku karşısında, Protestan Kilisesi Hukukunun tepkisel görüşü olduğu belirtilmektedir. Batı’da 20.yüzyıla kadar hakim görüş, ancak belirli sebeplerin varlığında boşanmanın gerçekleştirilebileceği iken, 20.yüzyılın ilk yarısında belirli sebeplerin yanında genel boşanma sebeplerine de yer verilmiştir¹⁴. Sebebe dayanan boşanma görüşü, bugün çağdaş hukuk sistemlerinin birçoğunda benimsenmiş olup, Türk Hukukumuzda da boşanmada benimsenen sistem budur¹⁵.

2.1.2. Boşanmaya Hakim Olan İlkeler

Hukuk sistemleri içerisinde boşanma hukukuna ışık tutan araçlar, sosyal ve toplumsal özellikler dayanak alınmak suretiyle belirli ilkeler gözetilerek oluşturulmaktadır¹⁶. Hangi durumların boşanmaya sebebiyet vereceği hususunda birtakım ölçütlerden yola çıkılacaktır. Boşanmaya hakim olan ve hukukumuzda benimsenen ilkeler; kusur, irade, temelden sarsılma, uygunsuzluk ve eylemli ayrılık

⁸ ZEVKLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 262.

⁹ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 240.

¹⁰ SERİN OF, s. 6.

¹¹ ZEVKLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 263.

¹² ZEVKLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 262.

¹³ ATMACA ÜLKÜ, s. 18; ZEVKLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 264.

¹⁴ HATEMİ, H. (2023), Aile Hukuku (10. Baskı). İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, s. 117.

¹⁵ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 241.

¹⁶ GENÇCAN, 2017, s. 113.

şeklindedir¹⁷. Bu haliyle yasa koyucunun tek bir ilkeyi ölçüt almayıp karma sistemi benimsediği görülmüştür¹⁸.

2.1.2.1. Kusur İlkesi

Kusur ilkesi uyarınca, boşanmaya karar verilebilmesi için evlilik birliğini bitme noktasına getiren olaylarda taraflardan birinin muhakkak kusurlu davranışlarıyla evlilik birliğinin bitmesine sebep olması aranmıştır¹⁹. Bu uğurda, boşanma davası açılan davalının kusurlu olduğu ispat edilmelidir²⁰.

Evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebiyle boşanma davasında, tam kusurlu eş dava açamayacaktır (TMK md. 166/I)²¹. Kusur ilkesi uyarınca, dava açma hakkı, daha az veya eşit kusurlu ya da kusursuz eşe aittir²². Doktrinde, dava açma hakkının kusurlu olmayan eşe tanınmasına yönelik olarak, bu durumun kusurlu tarafa kusurlarından dolayı bir ceza olmasıyla birlikte, zarar gören eş için ortak hayat çekilmez hâle gelmiş olduğundan, zarar gören eşin menfaatlerinin korunabilmesini de sağladığından bahsedilmektedir²³.

Kusur ilkesi doktrinde oldukça eleştirilen bir ilkedir. Nitekim, doktrinde bir kısım yazarlar, kusur ilkesinin kaldırılması²⁴ veya en azından yumuşatılması²⁵ yönünde görüş sahibidir. Bu yazarlara göre, bir evlilikte hangi tarafın kusurlu olduğu veya eşlerin kusur ağırlığının ve bu ağırlığın evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına etkisi olup olmadığının tespiti oldukça zordur. Ayrıca, kusur ilkesi çerçevesinde lüzum olan araştırmaların, eşlerin özel yaşamına orantısız müdahale içermesi, tarafların sırf birbirlerinin kusurlarını ispat edebilmek adına yarış hâlinde olmaları ve bu yarışın aralarındaki son ilişkiyi de bitirmesi nedeniyle varsa müşterek çocukların zarar görmesi eleştirilmiştir. Bu görüşe sahip yazarlarca, kusur ilkesi boşanma sürecini daha da zorlaştıran, hatta çekişmeli boşanma davalarının çok uzun sürmesine sebebiyet veren, bir ilke olduğundan, Alman Medeni Kanunu 1977 yılında, İsviçre Medeni Kanunu 1998 yılında revize edilmiştir. TMK uyarınca da bu hususun göz önüne alınması bir fırsat

¹⁷ ZEYTİN ÇAĞRI, G. (2020), Boşanmada Maddî Tazminat, Doktora Tezi, İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, s. 6; GENÇCAN, 2017, s. 113.

¹⁸ SERİN OF, s. 6; AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 245.

¹⁹ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 242.

²⁰ GENÇCAN, 2017, s. 115.

²¹ GENÇCAN, 2017, s. 114; ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 264.

²² SERİN OF, s. 7.

²³ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 242.

²⁴ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 105.

²⁵ ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 265.

olarak değerlendirilmiştir²⁶. Kusur ilkesine yapılan başka eleştirilerde ise yazarlar, kusur ilkesinin mutlak kabul edilemeyeceği, aksi halde akıl hastalığı nedeniyle boşanmaya karar verilebilmesinin mümkün olmayacağından ya da eşler arasında kusur olmadığı halde örneğin karakter uyumsuzluğu yaşandığı hâllerde boşanmaya imkan verilemeyeceğinden bahsetmiştir²⁷.

Boşanma sebeplerinin ve malî neticelerinin bir kısmında Kanun kusur ilkesine yer vermişse de, her boşanma sebebinde veya neticesinde kusur aranmamıştır²⁸. Kusur ilkesi içermeyen hâller doktrinde, “*evlenmenin iflasına dayanan*” boşanma hâlleri olarak belirtilmiş iken, kusur ilkesi temelindeki durumlar doktrinde “*müeyyide teşkil eden boşanma*”²⁹ olarak belirtilmiş ve zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme ve terk sebebiyle boşanma davalarında kusur aranmıştır. Yani akıl hastalığı dışında özel boşanma nedenlerinin tamamında kusur aranmaktadır³⁰.

2.1.2.2. İrade İlkesi

İrade ilkesi, tarafların resmî memur önünde evlenmeye yönelik irade açıklamalarıyla kurulan evlilik birliğinin yine, birlikte aldıkları bir kararla ya da herhangi birinin mahkemeye müracaat ederek açıklayacağı irade beyanı ile mahkemenin boşanmaya hüküm kurabilmesidir³¹. İrade ilkesi de doktrinde eleştirilmiştir. Eleştirilere göre, eşlerden biri tarafından açıklanan irade beyanı ile veya eşlerin müşterek iradesi ile boşanma meydana gelmesi, serbest boşanma görüşüne katılmak olacaktır. Fakat evlenmeyle kurulan bu birlik, eşlerin kişiliklerini bütünleştiren bir yapı haline gelmiştir. Eleştirel yazarlara göre bu durum sebebe dayanan boşanma görüşünden ayrılmakla birlikte netice olarak irade ilkesi evlilik birliğinin sonlandırılmasında uygulanamayacaktır. Bu sebeple de ancak hakimin kararıyla boşanmanın gerçekleşmesinin kabulü ile ilke yumuşatılmak istenmiştir³².

²⁶ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 106.

²⁷ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 242.

²⁸ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 12.

²⁹ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 106.

³⁰ İKİZLER M. ve TÜZÜNER, Ö. (2024), Medeni Hukuk 2 Aile Hukuku (Güncellenmiş 2.Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi, s. 133.

³¹ ZEYTİN, Z. ve ERGÜN, Ö. (2022), Türk Medeni Hukuku (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları, s. 202; AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 243.

³² ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 266.

2.1.2.3. Temelden Sarsılma İlkesi

Toplum yararı ve daha özelinde bireylerin faydası düşünüldüğünde kurulan evlilik birliği, eşlere, varsa çocuklara neşe ve huzur vermeli, onların ilerlemesine, çağa ayak uydurmasına yardımcı bir işlev görmelidir. Temelinden sarsılma ilkesi uyarınca, kurulan evlilik birliğinin temel yapı taşlarını, kaynak işlevlerini kaybetmesi ve birlikteliğin idamesinde bir yarar kalmaması hâlinde evlilik sonlandırılabilir³³. Boşanma kararı için evlilik birliğinin çekilmez hâle düşmesi fonksiyonu yeterli görülmüş olup, ayrıca eşlerin kusur zarureti aranmamıştır. Bu halde eşlerin her ikisi ya da yalnızca birisi kusurlu olabileceği gibi, ikisi de kusurlu olmayabilir³⁴.

2.1.2.4. Uygunsuzluk İlkesi

Uygunsuzluk ilkesi uyarınca, taraflardan birisi, vücudunda veya ruhen yaşadığı problem dolayısıyla sorumluluklarını üstlenemeyecek hale gelmiş ve bu hal diğer eş için ortak yaşamı çekilmez duruma getirmiş ise, boşanma kararı verilebilir³⁵. Öğretilerde uygunsuzluk ilkesi, kısırlık, akıl hastalığı, alkol bağımlılığı, gelecek soylar için tehlikeli hastalıklar³⁶, iktidarsızlık ve cinsel sapkınlık gibi örneklerde yer almıştır³⁷.

2.1.2.5. Eylemli Ayrılık İlkesi

Eylemli ayrılık, eşlerin evlilik birliğini birlikte sürdürme inançlarını yitirmiş olmaları dolayısıyla, mütemadiyen ve uzun dönem bir araya gelmemeleri ve bu yaşam tarzlarının kökleşmesi neticesinde boşanmaya hükmedilebileceğini içeren ilkedir. Bu ilke uyarınca ehemmiyet taşıyan husus, ayrılık sürelerinin ve sıklığının tespitidir. Öğretiye göre, bu sürenin kısa tutulması tek taraflı boşanmaya sebep olacakken, uzun tutulan sürenin, yeni hayatın başlatılması imkanını sınırlayacağını ifade etmektedir³⁸.

2.1.3. Boşanma Sebepleri

Kanun, boşanmayı mümkün kılan gerekçeleri altı madde ile sınırlı sayıda³⁹ ele almıştır. Boşanmanın özel sebepleri; zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz yaşam sürme, terk, akıl hastalığı iken⁴⁰, evlilik birliğinin temelinden sarsılması, eşlerin anlaşması ve fiili ayrılık boşanmanın genel sebeplerini

³³ ZEYTİN ve ERGÜN, s. 202.

³⁴ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 243.

³⁵ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 244.

³⁶ ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 268.

³⁷ GENÇCAN, 2017, s. 117.

³⁸ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 244.

³⁹ TMK md. 161-166; ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 268.

⁴⁰ TMK md. 161-165.

oluşturmaktadır⁴¹. Çalışmamızın konusu itibariyle özel ve genel boşanma sebeplerinin izahında fayda görmekte olduğumuzdan sırası ile hepsini kısaca açıklayacağız.

2.1.3.1. Özel Boşanma Sebepleri

Yasa koyucu birtakım sebepleri özel olarak düzenlemiş olduğundan, bunlara özel boşanma sebepleri denilmiştir⁴². Kanunda yer alan özel boşanma sebeplerinin ortak özelliği, o sebebin meydana geldiği ve oluştuğunun kabulü için belirli koşulların yer alması gerektiğidir⁴³.

2.1.3.1.1. Zina

Yasa koyucu, evlilik birliği kurulması ile birlikte eşlere birlikte yaşama, birbirine sadık ve yardımcı olma zorunluluğu getirmiştir (TMK md. 185)⁴⁴. Sadakat yükümlülüğü, cinsel anlamda tarafların birbirlerine ihanet etmemesini gerektirdiğinden, bu sorumluluğun zina eylemine ulaştığı yoğunluktaki ihlâli karşısında⁴⁵, yasa koyucu diğer eşe boşanma davası açma hakkı tanımıştır (TMK md. 161)⁴⁶. Kanunun lafzında zina kavramının tanımı açıkça yapılmamışsa da zina, kusura dayalı, mutlak, özel boşanma sebeplerinden biri olup, evli bir bireyin, bilerek ve isteyerek, eşi dışında biriyle cinsel ilişki yaşaması ya da cinsel birlikteliğe adım atacak teşebbüste⁴⁷, münasebette bulunması anlamına gelir⁴⁸.

Zina nedeniyle açılan boşanma davasında kusur ilkesi hakimdir⁴⁹. Zina yapan eş kendi kusurlu fiili ile kasten yani bilerek ve isteyerek⁵⁰ zina yapmış olmalıdır. Nitekim eşin isteği olmaksızın, iradesinin ortadan kalktığı hâller ile gerçekleşen cinsel münasebet, örneğin, eşin alıkonulup cinsel istismara uğramış olması durumunda zinadan

⁴¹ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 106-130.

⁴² DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ s. 106.

⁴³ ZEYİN ÇAĞRI, s. 11.

⁴⁴ ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 88.

⁴⁵ İKİZLER ve TÜZÜNER, s. 136.

⁴⁶ BÜYÜKYILDIZ, S. E. (2021), Boşanmanın Malî Sonuçları, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, s. 12.

⁴⁷ ÇELİK ÇALHAN, S. (2023), Türk Hukukuna Göre Boşanmada Manevî Tazminat, Yüksek Lisans Tezi, Antalya: Antalya Bilim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, s. 21; ERTEN SARI, Z. (2021), Boşanmada Manevî Tazminat, Yüksek Lisans Tezi, Mersin: Çığ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 54.

⁴⁸ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ s. 107.

⁴⁹ ÜNLÜSOY TEK, S. (2022), Boşanmanın Malî Sonuçları ve Yoksulluk Nafakası, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, s. 6.

⁵⁰ AKSOY, E. E. (2021), Boşanmanın Malî Sonuçları, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 11.

bahsedilemeyecektir⁵¹. Hakimin zinaya dayalı boşanma kararı vermesi için yalnızca bir defa zina fiilinde bulunulması yeterlidir⁵². Ayrıca evlilik birliğinden önceki cinsel ilişkiler de zina çerçevesinde ele alınamayacaktır⁵³. Eşin evlilik dışı şahıslarla flört çerçevesindeki veya diğer türlü samimi münasebeti de zina kapsamına alınmamıştır. Ancak bu yönlü davranışlar zinanın mevcudiyetine yönelik fiili karine oluşturacağı gibi hakimde zina yapıldığı yönünde kanaat uyandırabilir⁵⁴.

Kanun koyucu zina yapan eşin fiilinin diğer eş tarafından öğrenilmesi ile altı aylık ve zina eyleminden itibaren beş yıllık hak düşürücü süre belirlemiştir (TMK md. 161/II)⁵⁵. Sürenin hak düşürücü olma niteliği gereği hakim, açılmış bir davada davanın süresinde olup olmadığını kendiliğinden gözetecektir. Süre aşıldığında zina sebebine dayalı dava hakkı düşecektir. Burada dikkat edilmesi gereken son zina fiilinden itibaren işleyen sürenin dolmamasıdır⁵⁶.

Eşcinsel yaşanan bir ilişkide taraflardan biri evlilik birliği içerisindeki eş ise, genişletici yorum metodu kullanılarak zina çerçevesinde ele alınabileceği yönünde görüşler⁵⁷ mevcut olduğu gibi, eşlerden birinin kendi cinsiyetinde bir başka kişiyle yaşadığı cinsel ilişki karşısında haysiyetsiz yaşam sürme nedeniyle boşanma davası açılabilmesine dair görüşler de mevcuttur⁵⁸. Doktrinde bir yazar, eşcinsel ilişkinin sürekliliği halinde haysiyetsiz yaşam sürme nedeniyle boşanma davası açılabilmesini, münferit olduğu halde ise genel boşanma nedenine dayalı olarak boşanma davası açılabilmesine yönelik görüşe sahiptir⁵⁹.

Kanun koyucu zina fiilinin gerçekleşmesinden sonraki zaman diliminde affın varlığı hâlinde dava açma hakkının düştüğüne işaret etmiştir (TMK md. 161/III). Peki ya zina eyleminden evvel eşin rızasını ortaya koyması hâlinde durum nasıl olacaktır? İşte bu halde doktrinde tartışma bulunmaktadır. Yargıtay kararları ve bazı yazarlar, zina fiiline

⁵¹ ERDEM, M. ve MAKARACI BAŞAK, A. (2024), Aile Hukuku (Güncellenmiş 2.Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları, s. 104.

⁵² DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 107.

⁵³ AKSOY, s. 10.

⁵⁴ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 108; ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 273.

⁵⁵ ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 273.

⁵⁶ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 110.

⁵⁷ DEDE, İ. (2017) Türk Boşanma Hukukuna Farklı Bir Yaklaşım: Zina ve Haysiyetsiz Hayat Sürme Arasındaki Keskin Sınır, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, S. 3, C. 23, ss. 643-664, s. 654; DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 107.

⁵⁸ AYDOS, O. S. (2022), Pratik Medeni Hukuk (3. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi, s. 117; ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 270; İKİZLER ve TÜZÜNER, s. 137.

⁵⁹ HATEMİ, s. 120.

rızanın ortaya konulmasını ahlaki değerleri ihlâl edeceğinden bu yönlü rızanın af çerçevesinde değerlendirilemeyeceği, geçersiz olduğu ve bu nedenle zina nedenine dayalı boşanma davası açılabilirliği görüşündedir⁶⁰. Fakat zina fiiline rıza gösteren ve beraberinde diğer eş zina fiiline teşvik edenin, zina sebebine dayalı olarak boşanma davası açması öğretide hakkın kötüye kullanılması ve dürüstlük kuralına aykırı görülmüş olup zina sebebine dayalı açılacak davanın reddedilmesi gerektiğini savunulmaktadır⁶¹.

2.1.3.1.2. Hayata Kast, Pek Kötü veya Onur Kırıcı Davranış

Kusura dayalı özel boşanma sebebi olan hayata kast (TMK md. 162/I), eşin, karısının veya kocasının yaşamını noktalamaya yönelik tutum ve düşüncelerini açıkça ortaya koyduğu fiiller bütünü olarak tanımlanabilir⁶². Bu davranışlar, eşin, diğer eş için kritik zamanlarda yapması gereken hayat kurtarıcı icrai fiili kasten yapmaması olarak görünüm sergileyebilirken, bazen de diğer eşin ölümüne sebep olabilecek fiillere kasten icrai şekilde müracaat etmek şeklinde görünüm sergileyebilecektir⁶³. Bu duruma, kadının ya da kocanın ağır yaralı eşin ölmesini istediği için ambulans çağırması ya da hayat kurtarıcı fiilleri yerine getirmemesi veya eşini öldürmeye yönelik girişimde bulunmak örnek olarak gösterilebilir⁶⁴.

Yasa koyucu hayata kast nedenine dayalı olarak boşanma davası açılabilmesi için kast unsurunu şart koşturmuştur⁶⁵. Bu nedenle ayırt etme gücü olmayan bireylerin, eşin hayatına kastı bu özel boşanma sebebini oluşturmayacağından⁶⁶ akıl hastalığı ya da evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayalı boşanma davası açılabilir⁶⁷. Ancak bu hale ayırt etme gücünü iradesi ile ortadan kaldırma durumu istisna teşkil edecektir⁶⁸. Örneğin, eşini öldürmek adına cesaret artırmak maksadıyla alkol alıp şahsın kendisini sarhoş etmesi hâlinde ayırt etme gücü ortadan kalkacağından, öğretide hayata

⁶⁰ Y.2.H.D. 20.03.2018 T, 2016/14447 E, 2018/3576 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 18.05.2024); ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 108; ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 273.

⁶¹ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 110.

⁶² CANITEZ GÖZÜBÜYÜK, B. (2023), Kişilik Hakları Bağlamında Boşanma Davalarında İspat, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 77; İKİZLER ve TÜZÜNER, s. 138.

⁶³ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 111; ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 109.

⁶⁴ AKÇAAL, s. 140.

⁶⁵ KILIÇOĞLU, A. M. (2024), Aile Hukuku (Genişletilmiş 7.Bası). Ankara: Turhan Kitabevi, s. 95.

⁶⁶ ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 275.

⁶⁷ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 251.

⁶⁸ ERTEN SARI, s. 64.

kast sebebiyle dava açma hakkı tanınması gerekliliğinden bahsedilmiştir⁶⁹. Eyleme yönelik kast unsuru şart olduğundan, eşin ihmali, tedbir almaması veya dikkat etmemesi sebebiyle ölüm riski doğması hâlinde hayata kast eylemi işlenmiş olmayacaktır⁷⁰. Örneğin tedbirsizlik⁷¹, yeterince dikkat etmeme ve anlık dalgınlık sebebiyle eşin motoru ile kaza yapması hayata kast kapsamında değerlendirilmeyecektir⁷².

Eşin, diğer eşe karşı uyguladığı pek kötü muamelesi, eşin vücut bütünlüğü ya da fiziksel veya ruhsal sağlığı üzerinde saldırı teşkil edecek eylemlere girişmesi⁷³, elem ıstırap verecek düzeyde kötü davranışlarda bulunmasıdır⁷⁴. Doktrinde, eşi anormal veya aşırı derecede cinsel ilişkiye zorlamak, soğuk beton üzerinde çıplak vaziyette bırakmak, eşi hapsedmek, aç bırakmak gibi örnekler pek kötü muamele olarak sayılmıştır⁷⁵.

Onur kırıcı davranışta ise, eşin, diğer eşe yönelik kişilik haklarına saldırı boyutundaki hakaretleri, küçük düşürmeyi hedefleyen davranışları dikkate alınmıştır⁷⁶. Onur, şahsî hakları oluşturan değerlerden biri olup⁷⁷, onur kırıcı davranışı içeren eylemlere maruz kalan eşin, şeref ve haysiyeti zedelenmiş ve ağır düzeyde yara almıştır. Yargıtay, her davranışın onur kırıcı nitelik taşımayacağını, özellikle sergilenen davranışın, namus ve şerefe yönelik özel ağırlığı ve niteliği teşkil etmesini aramıştır⁷⁸. Eşinin bakire olduğunu bildiği halde diğer eş tarafından bakire olmadığının yayılması⁷⁹, ruh sağlığını bozucu mahiyette ve manevî eziyet verici hakaretler⁸⁰ onur kırıcı davranışa örnek teşkil etmektedir.

Kanun koyucu hak düşürücü süreyi sebebin öğrenilmesinden başlayarak altı ay ve her hâlde beş yıl olarak belirlemiş olup⁸¹, af kapsamına girecek fiillerin yapılması neticesinde de dava hakkının düşeceğini ifade etmiştir (TMK md. 162/II-III)⁸².

⁶⁹ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 111.

⁷⁰ CANİTEZ GÖZÜBÜYÜK, s. 78.

⁷¹ HATEMİ, s. 121.

⁷² AKSOY, s. 13; ZEVLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 274.

⁷³ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 112.

⁷⁴ KILIÇOĞLU, 2024, s. 96; ÇELİK ÇALHAN, s. 26.

⁷⁵ GENÇCAN, 2017, s. 183.

⁷⁶ İKİZLER ve TÜZÜNER, s. 138; DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 112.

⁷⁷ KILIÇOĞLU, 2024, s. 97.

⁷⁸ ÇELİK ÇALHAN, s. 26; GENÇCAN, 2017, s. 198.

⁷⁹ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 112.

⁸⁰ ZEVLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 275

⁸¹ KILIÇOĞLU, 2024, s. 97.

⁸² ZEVLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 276; DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 113; ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 110.

2.1.3.1.3. Küçük Düşürücü Suç İşleme ve Haysiyetsiz Yaşam Sürme

Özel boşanma sebeplerinden sayılan küçük düşürücü suç işleme ve haysiyetsiz yaşam sürme de kusura dayalı boşanma sebeplerindendir (TMK md. 163)⁸³. Doktrinde, kanunun lafzında, “ve” şeklinde belirtilmişse de, bu hükmün niteliği bakımından iki ayrı boşanma sebebini ele aldığından “veya” olarak izah edilmesi ya da düşünülmesi gerektiğinden söz edilmiştir⁸⁴.

Eşe, küçük düşürücü suç işlemesi neden gösterilerek boşanma davası açılabilmesi için, eşin işlediği suçun toplumsal değerlere göre⁸⁵ küçük düşürücü nitelik taşıması ve evlendikten sonra işlenmiş olması elzemdir. Toplumdaki anlayış ölçütü, hakim tarafından takdir edilecektir⁸⁶. Genel örneklerle bakıldığında, eşin zimmet veya irtikap suçunu işlemesi küçük düşürücü suçlardır⁸⁷.

Eşin, evlenmeden önce var ise evlendikten sonra da devam eden⁸⁸ veya evlendikten sonra meydana gelen⁸⁹ evlilik birliğinin kutsallığına yakışmayacak düzeydeki yaşam tarzına yönelik durumlar da kanun koyucu tarafından gözetilmiş, haysiyetsiz yaşam sürme olarak özel boşanma nedeni sayılmıştır. Örneğin eşin kumar bağımlısı olması, hayat kadını olması, randevu evi işletmesi⁹⁰, yasaklı madde ticareti, başka bir şahıs ile aşk ilişkisi yaşanması, teşhircilik⁹¹ ve başka bir şahısla haysiyetsiz yaşam sürmeye örnektir.

Kanun koyucu, kanun lafzında “hayat sürme” şeklinde ifade ettiğinden, söz konusu fiilin devamlı olması aranmıştır⁹². Ayrıca boşanma sebebi oluşturması için küçük düşürücü suç işleme ve haysiyetsiz yaşam sürme unsurlarının diğer eş için ortak hayatı çekilmez hâle getirmesi ve artık devamlılığının beklenememesi şart olarak aranmıştır⁹³. Küçük düşürücü suç işleme ve haysiyetsiz yaşam sürmeye yönelik bir hak düşürücü süre belirlenmemiştir⁹⁴. Bu sebeple, eşlerden biri küçük düşürücü suç işler ya da haysiyetsiz

⁸³ HATEMİ, s. 121; DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 113.

⁸⁴ CANİTEZ GÖZÜBÜYÜK, s. 81.

⁸⁵ ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 277.

⁸⁶ ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 111.

⁸⁷ ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 276.

⁸⁸ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 114.

⁸⁹ GENÇCAN, 2017, s. 237.

⁹⁰ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 113.

⁹¹ ÜNSAL, O. (2022), Haysiyetsiz Hayat Sürme Nedeniyle Boşanma, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.12, C. 7, ss. 229-254, s. 232.

⁹² ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 112.

⁹³ HATEMİ, s. 121.

⁹⁴ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 114.

yaşam sürer de buna bağlı olarak diğer eş için ortak hayat çekilmez hâle gelirse her zaman boşanma davası açılacaktır⁹⁵. Fakat doktrinde kabul edilen ve kanaatimizce de uygun düşen görüşe göre, eşinin haysiyetsiz yaşam sürdüğünü ve küçük düşürücü suç işlediğini uzun yıllar boyunca bildiği halde dava açmayarak evlilik birliğini devam ettiren eş, ortak hayatı çekilmez nitelikte görmediği yönünde karineye sebep oluşturacağından, bu durum, izah edilen özel sebebe dayanarak eşin boşanma davasını açma hakkını kaybetmesi şeklinde yorumlanabilmelidir⁹⁶.

2.1.3.1.4. Terk

Eşler yasal olarak ayrı yaşama hakkına sahip olmadığı ya da mahkemece ayrılığa karar verilmediği sürece beraber yaşamakla (TMK md. 185) yükümlü olup⁹⁷, bu yükümlülüğü ihlâl edildiği durumda terke maruz bırakılan eş dava açabilecektir⁹⁸. Kusura dayalı, mutlak ve özel boşanma nedeni olan terk sebebiyle boşanma davası açılabilmesi için birtakım kümülatif şartlar belirlenmiştir (TMK md. 164)⁹⁹. Öncelikle ortak yaşama, eşin, kusuru ile son vermiş olması ve terk fiilinin süreklilik niteliğinde olması aranır¹⁰⁰. Örneğin eşin ortak konuttan ayrılarak geri dönmemesi hâlinde bu böyledir¹⁰¹. Ayrıca, terk kapsamında değerlendirilmesi için, işlenilen terk fiilin evlilik birliğinin yüklemiş olduğu sorumluluklardan kaçınma saikiyle yapılması gerekir¹⁰². Örneğin askere gitmek, hastanede yatmak¹⁰³, mahkumiyet, esirlik¹⁰⁴ için ortak konuttan gidilmesi terk olarak sayılmamıştır. Aksi halde cinsel birleşme olmasa da, eşler konuşmayıp birbirlerine küs de olsa, ortak hayat sona ermediğinden terkten bahsedilemeyecektir¹⁰⁵. Ortak konuttan ayrılma durumunun, eşin haklı bir sebebine dayanmaması, kasten ve hukuka aykırı nitelik taşıması, diğer eşin ayrı yaşama konusunda rızasının varlığının da olmaması aranmıştır¹⁰⁶. Haklı sebebin sonradan değişmesi durumunda ise sonuç farklıdır¹⁰⁷. Örneğin önce ortak

⁹⁵ AYDOS, 2022, s. 118.

⁹⁶ ÇELİK ÇALHAN, s. 28; CANİTEZ GÖZÜBÜYÜK, s. 85; ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 277.

⁹⁷ ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 87.

⁹⁸ ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 114.

⁹⁹ İKİZLER ve TÜZÜNER, s. 143.

¹⁰⁰ ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 280.

¹⁰¹ CANİTEZ GÖZÜBÜYÜK, s. 86.

¹⁰² ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 281; ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 115.

¹⁰³ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 115.

¹⁰⁴ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 257.

¹⁰⁵ ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 279; ÇELİK ÇALHAN, s. 29.

¹⁰⁶ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 115.

¹⁰⁷ ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 116.

konuttan askerlik nedeniyle ayrılan eşin, askerlik bitmesine rağmen ortak konuta dönememesi durumunda terkin varlığından bahsedilebilecektir. Yargıtay da terk hususunda, haklılığın ilgili tarafa sonsuza kadar ortak konuta dönmeme hakkını vermeyeceği, dönmemede de haklılık aranması gerektiği görüşündedir¹⁰⁸. Müşterek konuttan ayrılmaya haklı sebep olmaksızın zorlayan ve eşi ortak konuta dönmesini engelleyen eş, terk etmiş sayılacaktır¹⁰⁹. Terk sebebine dayalı boşanma davası açılabilmesi için, terkin varlığının kesintisiz altı ay sürmesi aranır¹¹⁰. Terk olayından sonra terk eden veya ortak konutu terke zorlayan¹¹¹ eşe samimi¹¹² bir ihtar çekilmelidir. İhtar noterden çekilebileceği gibi, terk edilen eşin talebiyle o yerin Aile Mahkemesi hakimi de ihtarda bulunabilecektir¹¹³. İhtar istemi için, terk olayı sonrasında dört ay geçmiş olmalıdır. İhtardan sonra ise, iki ayın geçmesi beklenmelidir. Toplamda terk olayından sonra altı aylık sürenin, dört ayı ihtardan önce, iki ayı da ihtardan sonra tamamlandıysa terke dayalı boşanma davası açılabilir¹¹⁴. İhtarın gönderilmesinin ardından iki ay içerisinde eş eve dönerse artık terk nedeniyle boşanma davası açılmayacaktır¹¹⁵.

Yargıtay, terk ihtarını çekmekle, bir eşin ihtar istek tarihinden önceki kusurlu eylemlerinin affedilmiş, en azından hoş görüyle karşılanmış sayılacağına karar vermiş olup, bu sebeple TMK md. 166/I-II' ye dayalı boşanma davası için boşanma sebebi olarak kabul edilemeyeceğine dair karar vermiştir¹¹⁶.

2.1.3.1.5. Akıl Hastalığı

Akıl hastalığı, akıl ve ruh sağlığında anormalliklerin ve bozuklukların olması durumu olarak tanımlanabilir¹¹⁷. Kusura dayanmayan nispi ve özel boşanma sebebi olan akıl hastalığına dayalı boşanma davası açılabilmesi için akıl hastalığının evlilik birliğini çekilmez hâle getirmesi, evlilik esnasında var olması, iyileşmeyeceğinin doktor raporları

¹⁰⁸ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 116

¹⁰⁹ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 257.

¹¹⁰ ZEVLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 282; ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 117.

¹¹¹ ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 118.

¹¹² DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 118.

¹¹³ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 258.

¹¹⁴ HATEMİ, s. 122; DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 117.

¹¹⁵ ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 119.

¹¹⁶ Y.2.H.D. 08.05.2014 T, 2013/26583 E, 2014/10696 K, (karar için bkz: HELVACI, S. ve KOCABAŞ, G. (2020), Medeni Hukuk Pratik Çalışmaları (Yargıtay Kararları ile Çözümlü) (13. Bası). İstanbul: Legal Yayıncılık, s. 177).

¹¹⁷ ERTEN SARI, s. 74.

ile tespit edilmiş olması koşul olarak belirlenmiştir (TMK md. 165)¹¹⁸. Öğretide, akıl hastalığı sebebine dayalı boşanma davası açılabilmesi için, akıl hastalığının ne zaman başladığının öneminin bulunmadığını, önemli olan hastalığın boşanma davası açıldığında mevcut olması gerektiğini savunan yazarlar¹¹⁹ olduğu gibi, akıl hastalığının boşanma sebebi olması için evlenmeden sonra ortaya çıkmasını arayan yazarlar¹²⁰ da mevcuttur.

Evlenmelerinde tıbben engel olmadığını uzman sağlık kurulu raporlarıyla belgeledikleri takdirde akıl hastaları evlenebilirler (TMK md. 133). Evlenmeye mani olacak derecedeki akıl hastalığının evlenmeden önce varlığı durumunda, evlenme mutlak butlanla batıl haldedir¹²¹. Bu nedenle evliliğin iptaline yönelik karar kesinleşene kadar, evlilik geçerli bir evliliğin hüküm ve sonuçlarına tabi olacaktır. Bu halde, diğer eş, evlilikten önce ve evlilik sırasında mevcut olan akıl hastalığı sebebiyle arzu ederse mutlak butlan davası açabilir veya akıl hastalığı sebebiyle boşanma davası açabilecektir¹²². Evlendikten sonra akıl hastalığı başlamış ve TMK md. 165’ te yer alan diğer koşulların varlığı hâlinde ise yalnızca akıl hastalığı sebebiyle boşanma davası açılacaktır. Akıl hastalıkları tıp bilimi uyarınca saptanacak olup, Yargıtay, şizofreni ve paranoya hastalıklarını iyileşemez, şifasız¹²³ akıl hastalıkları arasında saymışken¹²⁴ epilepsi (sara) hastalığını akıl hastalığı olarak saymamıştır¹²⁵. Dava için hak düşürücü süre yer almamaktadır¹²⁶.

2.1.3.2. Genel Boşanma Sebepleri

Daima değişerek farklı nitelikler kazanan toplumda, dinamik ve sosyal bir hayatın varlığı düşünüldüğünde, meydana gelen olayların, boşanma sebebi olarak tek tek kategorize edilmesi mümkün olmamıştır. Yasa koyucu özel boşanma sebeplerinin yanında, özel boşanma sebeplerinin şartlarına uymayan hadiseler bakımından tamamlayıcı özellikteki genel boşanma sebeplerini ortaya koymuştur¹²⁷.

¹¹⁸ HATEMİ, s. 123; DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 119; BÜYÜKYILDIZ, s. 21.

¹¹⁹ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 119.

¹²⁰ İKİZLER ve TÜZÜNER, s. 145.

¹²¹ ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 123.

¹²² GENÇCAN, 2017, s. 370.

¹²³ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 262.

¹²⁴ GENÇCAN, 2017, s. 371; CANITEZ GÖZÜBÜYÜK, s. 92.

¹²⁵ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 261.

¹²⁶ ZEVKLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 283.

¹²⁷ CANITEZ GÖZÜBÜYÜK, s. 94.

Nitekim taraflarca yaşanan olaylar, çeşitli olgularla bütünleşmiş veya bu bütünün içerisinde doğmuş olabileceği gibi, belirli bir olguya dayanmayabilir¹²⁸. Hatta yaşanmadan önce tespit edilmesi mümkün olmayan pek çok olay gerçekleşebilmektedir. Gerçekleşen bu olaylar belirli bir neticenin doğmasına sebebiyet verdiği için boşanma davası açılması gerekebilecektir. Önceden tespit edilmesi mümkün olmayan bir hadise, evlilik birliğini temelinden sarsmış, ortak hayat çekilmez hâle gelmiş, tarafların evlilik birliğinin devamı kendilerinden beklenemeyecek düzeyde zorlaşmış ise boşanmanın genel nedenleri gündeme gelecektir¹²⁹.

2.1.3.2.1. Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması

Öğretide, bireysel olarak toplumda olumlu izler bırakan ve toplum tarafından iyi olarak kabul gören iki kişinin, evlilik birliği içerisinde, “*imtizaçsızlık*” olarak tabir edilen uyumsuz olması, mizaçlarının uymaması halinin mümkün olabileceği ele alınmıştır¹³⁰. İşte bu durumda, eşler arasında şiddetli ve çok ciddi geçimsizliğin varlığı halinde evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayalı olarak boşanma davası açılabilir (TMK md. 166/I-II)¹³¹. Evlilik birliğinin temelinden sarsılması, genel boşanma sebebi olup, kusur durumu dava açma hakkına mani olmadığından evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedeniyle her iki eş de dava açabilmektedir¹³².

Yasa koyucu hangi hadise ve gerekçelerin evlilik birliğini temelinden sarsacağını açık ve net şekilde belirtmediğinden¹³³, boşanma sebebinin mevcut olup olmadığı hakim takdirinde olacaktır¹³⁴. Hakim, öğreti, bilimsel görüş ve mahkeme kararlarına göre olayların evlilik birliğini temelinden sarsmış olabileceğini belirleyecektir¹³⁵.

Evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olması sebepli boşanma davası açılabilmesi için ilk şart evlilik birliğinin temelinden sarsılmasıdır¹³⁶. Evlilik birliğinin temelinden sarsılması ile izah edilmek istenen eşler arasında mühim düzeyde düşünce ve his ayrılığının meydana gelmesidir¹³⁷. Bu hâllerin “*geçimsizlik*” biçiminde adlandırılması da

¹²⁸ ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 124.

¹²⁹ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 263.

¹³⁰ AYDOS, 2022, s. 119.

¹³¹ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 264.

¹³² ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 131; ÇELİK ÇALHAN, s. 32.

¹³³ ÇELİK ÇALHAN, s. 31.

¹³⁴ HATEMİ, s. 125; ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 126.

¹³⁵ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 264,

¹³⁶ ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 130.

¹³⁷ MİRHAÑOĞULLARI, M. F. (2019), Boşanma Hukukunda Manevî Tazminat, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 102.

yerinde olacaktır¹³⁸. İkinci şart, eşlerden en az biri için müşterek yaşamın devamı beklenemez düzeye gelmiş olmalıdır¹³⁹. Üçüncü şart ise davalı tarafın, davacı eşin daha kusurlu olduğu itirazını yapmamış ya da yaptığı halde defi nitelikli itirazın kabul görmemiş olmasıdır (TMK md. 162/II)¹⁴⁰. Davalı dilerse, davacının daha kusurlu olduğunu belirterek davanın red olmasını sağlayabilir, dilerse de defi imkanından faydalanmayarak davanın görülmesine devam edilmesini sağlayabilir¹⁴¹. Davalıya tanınan bu itiraz hakkının kötü niyetle kullanılmasının önüne geçmek amacıyla TMK 166/II’ de açıkça belirttiği üzere hakim defi kullanımı ile davalının kötü niyetini tespit ederse davacı daha kusurlu olsa dahi boşanma kararı verebilecektir¹⁴². Yargıtay uyarınca, davacı tarafın, davalıya karşı af iradesini gösteren tutumları, tarafların zaruret durumu olmadan bir araya gelerek yaşamaları, tatile çıkmaları evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedeniyle açılan davanın reddini gerektirmiştir¹⁴³.

2.1.3.2.2. Eşlerin Anlaşması

Evliliğin en az bir yıl sürdüğü hâllerde taraflar karşılıklı olarak boşanma hususunda anlaşmış ise hakim boşanmaya karar verebilecektir (TMK md. 166/III)¹⁴⁴. Doktrinde, yasa koyucunun bir yıl konusundaki gerekçesinde tarafların birbirlerini tanımadan boşanmalarına engel olma amacından bahsedilmişse de¹⁴⁵ yasada bir yıl birlikte yaşama zorunluluğu olmamasında çelişki görülmüştür. Öğretide, tarafların evlendikten sonra bir yıl boyunca birlikte yaşamadığı hâllerde, evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı veya ortak hayatın çekilmez olduğu durumunun tespitinin nasıl olacağı sorularına dikkat çekilmiştir¹⁴⁶. Hakim burada, tarafların ikrarı ile bağlıdır¹⁴⁷. Eşlerden birinin mahkemeye başvurup diğer eşin kabul etmesi veya birlikte başvurmaları, Yargıtay tarafından benimsenen görüşe göre, evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı ve ortak yaşamın taraflarca çekilmez hâle geldiğine karine oluşturmaktadır¹⁴⁸. Hakimin eşleri bizzat dinlemesi¹⁴⁹ ve tarafların anlaştığı hususlar arasında olan çocuğun üstün

¹³⁸ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 121.

¹³⁹ ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY s. 283; DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 122.

¹⁴⁰ ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 133; ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 284.

¹⁴¹ ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 284.

¹⁴² ÇELİK ÇALHAN, s. 32; MİRHANOĞULLARI, s. 105; DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 124.

¹⁴³ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 125.

¹⁴⁴ ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 285; ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 135.

¹⁴⁵ ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 136.

¹⁴⁶ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 126.

¹⁴⁷ ÇELİK ÇALHAN, s. 34.

¹⁴⁸ CANITEZ GÖZÜBÜYÜK, s. 142.

¹⁴⁹ ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 137.

yararını gerektiren meselelerde hakim tarafından durumun uygun bulunması da şarttır¹⁵⁰. Aksi halde, hakim çocuğun üstün yararını gerektiren meselelerde değişiklik yapabilecek, taraflar için bu durum uygun olduğu takdirde davanın kabulüne karar verilebilecektir¹⁵¹.

2.1.3.2.3. Ortak Hayatın Yeniden Kurulamaması (Fiili Ayrılık)

Yasa koyucu eylemsel anlamda bitmiş durumdaki birliktelikleri resmî olarak devam ettirmenin manasız olacağını düşündüğünden, ortak hayatın yeniden kurulamaması (fiili ayrılık) nedeniyle boşanma davası açılabilceği yönündeki yasayı düzenlemiştir¹⁵². Bu düzenlemeye göre tarafların herhangi bir boşanma sebebine dayanarak daha evvel açtığı bir davanın reddedilmiş olması ve red kararı üzerinden kesintisiz¹⁵³ üç yıl geçmiş olması¹⁵⁴, ayrıca bu zaman içerisinde hiçbir şekilde ortak yaşamın kurulmamış olması sonucunda dava açılabilir (TMK md. 166/IV)¹⁵⁵. Öğretide, üç yıla ilişkin sürenin uzun olması nedeniyle azaltılmasına yönelik eleştiriler mevcuttur¹⁵⁶.

19/04/2024 tarih ve 32522 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanan Anayasa Mahkemesinin 22/02/2024 T, 2023/116 E, 2024/56 K. kararı ile 4721 sayılı TMK md. 166/IV’ te yer alan hükmün anayasaya aykırı olduğu belirtilerek iptaline, kararın resmî gazeteden yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine oy çokluğuyla karar verilmiştir¹⁵⁷. Resmî Gazete’ de yayımlanan karar ile ortak hayatın yeniden kurulamaması (fiili ayrılık) boşanma nedeninde fiili ayrılık süresinin uzunluğu nedeniyle bir düzenlemeye gidilmişse de, uygulamada ilgili boşanma nedeni tamamen iptal edilerek ortadan kaldırılmış gibi anlaşıldığından, kanun koyucunun bu duruma yönelik daha açıklayıcı bir düzenleme getirmesi gerektiği kanaatindeyiz. Anayasa Mahkemesi’ nin esas gayesi, boşanma davalarının makul sürede sonlandırılması çerçevesinde hükümdeki üç yıllık süreyi daha makul seviyelere getirmek olduğundan, yasa koyucunun Anayasa Mahkemesi kararının yürürlüğe gireceği tarih olan 19.01.2025 tarihine kadar yeni bir çalışma ortaya koymasının, hak kayıplarını önlemek adına önemli olduğunu düşünmekteyiz.

¹⁵⁰ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 127.

¹⁵¹ ÇELİK ÇALHAN, s. 34; ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 141.

¹⁵² ZEVLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 285; DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 129.

¹⁵³ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 130.

¹⁵⁴ ÜNLÜSOY TEK, s. 15.

¹⁵⁵ ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 143.

¹⁵⁶ HATEMİ, s. 124.

¹⁵⁷ <https://resmigazete.gov.tr>, E.T. 27.04.2024.

2.2. Boşanma Davası

Türk Hukuk Sistemimizde boşanma, bozucu yenilik doğurucu nitelikteki¹⁵⁸ dava ile yalnızca mahkeme kararıyla ve kararın kesinleşmesiyle mümkündür¹⁵⁹. Eşlerin sağ olduğu hâllerde, kanunda ön görülen sebeplerden en az birinin varlığı halinde, mahkemeye boşanma istemiyle müracaat edilip boşanma davası açılarak evlilik birliği sonlandırılabilir (TMK md. 167)¹⁶⁰. Boşanma davası açmaya hakkı olan taraf, TMK md. 166/III-IV. fıkraları haricinde, isterse ayrılık talebinde de bulunabilecektir¹⁶¹.

2.2.1. Boşanma Davalarına Özgü Özellikler

Uyuşmazlıkların yasa ile belirlenen yargılama özellikleri bulunmaktadır. Boşanma davalarının yargılama usul kurallarında TMK md. 184 hükmü ele alınmaktadır¹⁶².

2.2.1.1. Hakimin Vicdanen Kanaat Getirmesi

Boşanma davasına konu uyuşmazlıklar çözümlenirken, hakim tarafından “*vicdanen delil ilkesi*” esas alınmaktadır. Hakim, ileri sürülen olaylarda, vicdanen kanaat getirmediğini düşündüğü olgular nedeniyle davayı reddedebilecektir¹⁶³.

2.2.1.2. Yemin Önerilememesi

Boşanma davasının açılmasına sebebiyet veren hadiselere ilişkin, davacı veya davalı tarafa usul kuralları gereği hakim tarafından yemin önerilemeyecektir¹⁶⁴. Örneğin, zina nedenine dayalı açılan bir boşanma davasında hakim zina yapılmadığına ilişkin yemin teklif edemeyecektir¹⁶⁵.

¹⁵⁸ ANTALYA, G. ve TOPUZ, M. (2024), Marmara Hukuk Yorumu Medeni Hukuk- Cilt 1 (Genişletilmiş 5.Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları, s. 569.

¹⁵⁹ HATEMİ, s. 115; İKİZLER ve TÜZÜNER, s. 132; ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 147.

¹⁶⁰ ZEVLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 286; DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 131; YILMAZ, S. (2023) Medeni Hukuk Aile Hukuku - Cilt 3 (1 Bası). Ankara: Yetkin Yayınevi, s. 218.

¹⁶¹ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 132.

¹⁶² HATEMİ, s. 128.

¹⁶³ YILMAZ, s. 224.

¹⁶⁴ MİRHANOĞULLARI, s. 152; FIRTINA, E. (2019), Boşanmanın Malî Sonuçları ve Yoksulluk Nafakası, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 25.

¹⁶⁵ ÇELİK ÇALHAN, s. 49; YILMAZ, s. 225.

2.2.1.3. İkrarın Hakimi Bağlamaması

Boşanma davasına konu olaylara yönelik tarafların ikrara ilişkin beyanları hakimi bağlamayacaktır¹⁶⁶. Fakat anlaşmalı boşanma hali bu kuralın istisnası olup, bu halde ikrar hakimi bağlayacaktır (TMK md. 166/III)¹⁶⁷.

2.2.1.4. Kanıtların Serbestçe Takdiri

Boşanma davaları yalnızca eşleri ilgilendirmeyip, varsa çocukları ve daha genelinde toplumu etkilediği için kanun koyucu, vicdani kanaat elde etmesinde daha iyi hizmet etmesi yönünden serbest delil sistemini benimsemiştir¹⁶⁸. Hakim, boşanma davası içerisinde eşlerin ileri sürmüş olduğu delilleri serbestçe takdir edecektir¹⁶⁹. Görülecek olan boşanma davasında mahkeme hakimi, delilleri hukuka uygun olarak değerlendirmeli, değerlendirmeye ilişkin mahkeme kararı, Anayasa md. 141/III gereği gerekçeli olarak ortaya konulmalıdır¹⁷⁰.

2.2.1.5. Boşanmanın Fer'i Sonuçlarına İlişkin Anlaşmaların Onaylanması

Hakimin, boşanmanın fer'i sonuçlarına ilişkin (örneğin tazminat, velayet, kişisel ilişki tesisi, nafaka gibi) taraflarca yapılan anlaşmaları onaylaması, yapılan anlaşma için geçerlilik şartıdır¹⁷¹. Tarafların anlaştıkları hususta, hakimin onayının sonuç doğurabilmesi için, mahkeme hükmünde geçirilmesi gerektiğinden, boşanma gerçekleştikten sonra ya da boşanma davasından el çekmiş mahkemeden veya başka bir mahkemeden onay istenemeyecektir¹⁷².

2.2.1.6. Duruşmanın Gizli Yapılması

Boşanma davaları görülürken, aleniyet ilkesi gereği dava dışı kişilerce izlenebilecektir. Ancak hakim, görülecek olan boşanma davasında, taraflardan birinin istemi ile yapılacak duruşmanın gizli olmasını takdir edebilir¹⁷³. Duruşmanın gizli yapılmasına yönelik talebin haklı bir gerekçe içermesi gerekmekte olup, bu duruma kadın eşin zinasının herkese açık celsede tartışılmasını istemeyen davacı kocanın talebi örnek gösterilebilecektir¹⁷⁴.

¹⁶⁶ ERTEN SARI, s. 98; AKÇAAL, s. 147.

¹⁶⁷ YILMAZ, s. 226.

¹⁶⁸ ZORLU, Z. (2023), Boşanma Davalarında İspat, Konya Barosu Dergisi, S. 1, C. 1, ss. 1-41, s. 13.

¹⁶⁹ FIRTINA, s. 25; AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 284.

¹⁷⁰ GENÇCAN, Ö. U. (2023), Boşanma Usul Hukuku - 1.Cilt (5. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları, s. 444.

¹⁷¹ MİRİHANOĞULLARI, s. 152; YILMAZ, s. 226.

¹⁷² AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 285.

¹⁷³ YILMAZ, s. 227.

¹⁷⁴ HATEMİ, s. 129.

2.2.2. Boşanma Davasının Sonuçları

Boşanma kararının kesinleşmesiyle evlilik birliği sonlanacak ve birtakım sonuçlar doğacaktır. Doğan neticelerden bir kısmı yasadan kaynaklı olarak kendiliğinden “*ipso iure*”, diğer kısmı ise ilamda var olmalarından yani talep üzerine mahkemece kararlaştırılmalarından doğmaktadır¹⁷⁵. İlgili neticeler, özellikleri ve doğuşları yönüyle öğretide çeşitli tasniflere tabi tutulmuştur¹⁷⁶.

2.2.2.1. Boşanma Davasının Kişisel Sonuçları

Boşanma kararıyla tarafları ilgilendiren şahsî nitelikli neticeler oluşacaktır. Bu neticelerden eşler yönünden şahsî nitelikte olanları; evliliğin sona ermesi¹⁷⁷, tarafların yeniden evlenebilmeleri¹⁷⁸, evlenme nedeniyle meydana gelen şahsî durumun korunması veya değişmesi¹⁷⁹, kadın için iddet süresi¹⁸⁰, eşlerin miras hukukundan doğan haklarının sona ermesi¹⁸¹, zamanaşımının işlemeye başlaması şeklinde sınıflandırılabilir¹⁸².

Boşanma kararının çocuklar yönünden sonuçları velayet¹⁸³, çocukla kişisel ilişki kurulması¹⁸⁴, iştirak nafakası¹⁸⁵, boşanma sonrası evlilik birliği içerisinde doğmuş ortak küçük çocuğun soyadıdır¹⁸⁶.

Boşanma kararının eşler ve çocuklar yönünden kişisel sonuçları ile çocuklar yönünden malî sonuçları çalışmamızın ana konusunu teşkil etmediğinden yalnızca belirtmekle yetinmiş bulunmaktayız.

¹⁷⁵ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 144.

¹⁷⁶ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 289.

¹⁷⁷ BAŞPINAR, M. (2008), Boşanmanın Malî Sonuçları ve Özellikle Maddî ve Manevî Tazminat, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 32; AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 291.

¹⁷⁸ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 145; ÜNLÜSOY TEK, s. 24.

¹⁷⁹ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 291; AKSOY, s. 27.

¹⁸⁰ SERİN OF, s. 18; AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 294.

¹⁸¹ AKSOY, s. 30; SERİN OF, s. 22.

¹⁸² DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 149; SERİN OF, s. 24.

¹⁸³ BÜYÜKYILDIZ, s. 43.

¹⁸⁴ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 151; GELMEZ, E. (2019), Boşanmanın Malî Sonuçları, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 40.

¹⁸⁵ ÜNLÜSOY TEK, s. 22.

¹⁸⁶ ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 175.

2.2.2.2. Boşanma Davasının Mali Sonuçları

Boşanmanın malî sonuçları ölüme bağlı tasarrufların hükümsüz hale gelmesi, maddî tazminat¹⁸⁷, manevî tazminat¹⁸⁸, mal rejiminin tasfiyesi¹⁸⁹ ve yoksulluk nafakasıdır¹⁹⁰.

2.2.2.2.1. Ölüme Bağlı Tasarrufların Hükümsüz Hale Gelmesi

Eşler boşanmadan evvelki bir zamanda kendi arasında ölüme bağlı tasarrufta bulunmuş olabilirler. Örneğin; vasiyetname ile eş tarafından diğer eşe bir taşınmaz bırakılmış olabilir¹⁹¹. Boşanma kararının kesinleşmesiyle birlikte vasiyet alacaklısı eş, vasiyetnameden doğan bu hakkını kaybedecek, ilgili eşin vasiyetten dönmesine gerek kalmayacaktır. Fakat ilgili vasiyetnamede bu hakkın boşanmadan sonra hüküm ifade edeceğine dair bir kayıt mevcut ise bu kayıt ile hak kaybı önlenilecektir (TMK md. 181/D)¹⁹².

Öğretide bir görüş, boşanmanın gerçekleşmesiyle birlikte değiştirilmeyen ölüme bağlı bir tasarrufun, eşin ölüm tarihi ile boşanma tarihi arasında geçen vaktin kısa olduğu durumda hükümsüz olması gerektiğini, fakat ölüm tarihi ile boşanma tarihi arasında geçen vakit örneğin on yıl gibi uzun bir süre ise, on yıl içerisinde değiştirilmemişse ve boşanmaya rağmen de değiştirilmemiş ise ilgilinin bu durumu korumak isteyeceğinin ispatı olarak kabul edilmesi gerektiğini savunmuştur¹⁹³.

2.2.2.2.2. Mal Rejiminin Tasfiyesi

Mal rejiminin tasfiyesi, boşanmanın malî sonuçlarından biridir¹⁹⁴. Eşlerin bağlı olduğu rejim, mal rejiminin tasfiyesinde uygulama alanı bulacaktır (TMK md. 179)¹⁹⁵.

2.2.2.2.3. Yoksulluk Nafakası

Evlilik birliği, eşlere dayanışma ve yardımlaşma sorumluluğu yükler. Boşanma kararından sonra da yoksulluğa ve acze düşecek olan tarafı korumak maksadı ile¹⁹⁶ kanun koyucu yasal şartların varlığı hâlinde uyarınca kusursuz eşin dahi yoksulluk nafakası

¹⁸⁷ SERİN OF, s. 25; AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 298; DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 157; HATEMİ, s. 138.

¹⁸⁸ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 160; HATEMİ, s. 139; AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 302.

¹⁸⁹ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 297.

¹⁹⁰ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 161; AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 304.

¹⁹¹ ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 295.

¹⁹² AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 296.

¹⁹³ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 297.

¹⁹⁴ SERİN OF, s. 27.

¹⁹⁵ AKÇAAL, s. 149; ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 293; FIRTINA, s. 40; GENÇCAN, 2017, s. 1019.

¹⁹⁶ BÜYÜKYILDIZ, s. 91; ZEYTİN ÇAĞRI, s. 35; FIRTINA, s. 72.

ödemekle yükümlü olduğunu belirtmiştir (TMK md. 175/II)¹⁹⁷. Yoksulluk nafakası talep hakkı karı ve kocaya eşitlik ilkesi uyarınca aynı şartlarla verilmiştir¹⁹⁸.

Yoksulluk nafakasının koşulları bulunmaktadır. İlk şart, medeni yargılama usul ilkelerinden taraflarca getirilme ilkesi ve taleple bağıllık ilkesi uyarınca istemde bulunulması olup, hakim re'sen yoksulluk nafakasına yönelik karar veremeyecektir¹⁹⁹. İkinci şart ise uyarınca yoksulluk nafakası isteminde bulunan eşin kusursuz veya daha az kusurlu olması gerektiğidir (TMK md. 175/I)²⁰⁰. Bu sebeple yoksulluk nafakası isteminde bulunan tarafın daha kusurlu olması lehine nafakaya hükmedilmesinde engel teşkil edecektir²⁰¹. Üçüncü şart, nafaka isteyen, öğretideki ifadelerle “*normal ve vasat düzeydeki*” yoksulluğa düşmüş olması gerekliliğidir²⁰². Mahkemece karar verilecek nafaka miktarı, ödeyecek tarafın malî gücü ile paralel olmalıdır²⁰³.

Yasa koyucu yoksulluk nafakasının sona erme hâllerini düzenlemiştir (TMK md. 176/III). Nafaka istemi bulunan eş belirli bir süre için talepte bulunmuş ise hakim taleple bağlı olacaktır. Bunlar dışında TMK md. 175' e göre yoksulluk nafakası taraflardan birinin vefatına kadar süresiz olarak devam eder²⁰⁴. Bu sürenin sınırlandırılmaması hususu güncel tartışmalara konu olmuştur²⁰⁵.

2.2.2.2.4. Maddî ve Manevî Tazminat

Maddî ve manevî tazminat, boşanmanın malî sonuçları arasındadır. Çalışmamızın ana konusunu oluşturan maddî ve manevî tazminat konuları ilerleyen bölümlerde ayrıntılarıyla ele alınacaktır.

2.2.3. Usul Hükümleri

Bu başlık altında boşanma davasına ilişkin usul hükümlerinin yanı sıra boşanma davasının mali sonuçlarından olan maddî ve manevî tazminat taleplerine dair usul hükümleri irdelenecektir.

¹⁹⁷ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 305.

¹⁹⁸ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 162; ZEVLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 306.

¹⁹⁹ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 36; DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 161.

²⁰⁰ ZEVLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 307.

²⁰¹ KILIÇOĞLU, 2024, s. 137; ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 203.

²⁰² AKÇAAL, s. 150.

²⁰³ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 163.

²⁰⁴ AKÇAAL, s. 151.

²⁰⁵ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 164.

2.2.3.1. Taraflar

Davada taraf olabilmek için, şahısların fiil ehliyetine sahip olması ve fiil ehliyetinin bünyesinde yer alan²⁰⁶ dava ehliyetinin bulunması gerekir. Dava ehliyeti öğretide, bireyin, yargılama mercilerinde davacı ya da davalı sıfatıyla yargılama hukuku kapsamındaki; örneğin feragat, sulh olma, davayı kabul etme gibi uygulamalarla davayı yürütebilmeye birlikte genel anlamda usulî işlemleri bizzat yapabilme gücüdür²⁰⁷. Öğreti, bireylerin, hak sahibi olduğunu düşündüğü fakat bu yönlü isteminin netice vermediği durumlarda haklarının korunması veya tesisi için yargı organlarına başvurabilecekleri yetkilerini dava hakkı olarak tanımlamıştır²⁰⁸. Davalar, davacının talep ettiği hukuki koruma çeşidine göre üçe ayrılır. Bu çeşitlerden ilki, davacının bir şey yapma, verme veya yapmama istemini içeren tür olan eda davalarıdır²⁰⁹. İkincisi, hukuki ilişkinin varlığının veya yokluğunun saptanması için açılan tespit davalarıdır²¹⁰. Üçüncüsü ise, yenilik doğuran hakların mahkemeye başvurularak kullanılmasını sağlayan yenilik doğurucu davalardır.

2.2.3.1.1. Boşanma Davasında Taraflar

Boşanma davası yenilik doğurucu davalardan biridir²¹¹. Boşanma davası açmak, mutlak ve şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak olup, boşanma davasının tarafları evlilik birliği içerisindeki eşlerdir²¹². Tam ehliyeteye sahip bireyler kendileri veya vekilleri aracılığıyla boşanma davası açabilir, ayrıca davalı sıfatına da sahip olabilirler²¹³. Ayırt etme gücüne haiz kısıtlılar yani sınırlı ehliyetsizler de TMK md. 16 uyarınca yasal temsilcilerinin izni olmaksızın boşanma davası açabilir, davalı sıfatıyla da hareket edebilirler²¹⁴. Tam ehliyetsizler, küçük ya da ergin olmaları önemli olmaksızın ayırt etme gücü bulunmayan, fiil ehliyetine haiz olmayan bireylerdir (TMK md. 14-15)²¹⁵. Tam ehliyetsiz bireyler, ayırt

²⁰⁶ AKINTÜRK, T. ve ATEŞ, D. (2020), Medeni Hukuk (26. Bası). İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım, s. 126.

²⁰⁷ ERCAN, İ. (2024), Uygulamacılar için Medeni Usul Hukuku El Kitabı (8.Yargı Paketi İşlenerek Yenilenmiş ve Genişletilmiş 7.Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları, s. 353; AKINTÜRK ve ATEŞ, 2020, s. 128.

²⁰⁸ OĞUZMAN, M. K. ve BARLAS, N. (2020), Medeni Hukuk Giriş Kaynaklar Temel Kavramlar (26. Bası). İstanbul: Vedat Kitapçılık, s. 327.

²⁰⁹ ERTEN SARI, s.98; OĞUZMAN ve BARLAS, s. 329.

²¹⁰ ERTEN SARI, s. 98; OĞUZMAN ve BARLAS, s. 330.

²¹¹ OĞUZMAN ve BARLAS, s. 332.

²¹² AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 279; ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 155.

²¹³ YILMAZ, s. 220.

²¹⁴ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 134; ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 155.

²¹⁵ ERKAN, V. U. (2011), Ayırt Etme Gücü, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 3, C. 60, ss. 485-522, s. 498.

etme gücünün olmaması nedeniyle hukuki işlem ve eylemleri bizzat gerçekleştirememektedirler²¹⁶. Tam ehliyetsiz bireylerin, yapmış oldukları evliliğin yaptırımını mutlak butlanla batıl olduğundan, mahkemece, tam ehliyetsiz bireylerin yaptığı evliliğe butlan kararı verilmediği sürece, evlilik, geçerli bir evliliğin sonuçlarına haizdir²¹⁷. Boşanma davası açılıp açılmayacağı konusunda tam ehliyetsiz statüsündeki bireylerin durumu öğretide tartışmalıdır. Öğretide bir kısım yazar, boşanma davası açma hakkı şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğundan, tam ehliyetsiz bireylerin yasal temsilcilerinin boşanma davası açamayacağı görüşündedir²¹⁸. Bazı yazarlar ise, tam ehliyetsizlerin menfaatleri için lüzum olduğu takdirde yasal temsilcileri aracılığıyla boşanma davası açabileceğine, aksi halde ayırt etme gücüne sahip olmayan eşin yasal temsilcisine dava hakkı tanınmamasının, onun aleyhine olacağına dair görüş ileri sürmüşlerdir²¹⁹. Doktrinde başka bir yazar, bu durumu boşanma sebepleri çerçevesinde değerlendirmiş ve zina, hayata kast, pek kötü ve onur kırıcı davranış, suç işleme, haysiyetsiz yaşam sürme ve terk nedenli boşanma davaları tam ehliyetsizin yasal temsilcisi ile açılabilirken, evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedeninin yasal temsilci ile açılması durumunu farklı görmüş, yasal temsilcinin bu noktada anlaşmalı boşanma yapamayacağını, çünkü hakimin tarafların kendi iradelerini bizzat dinlemesi gerektiğini izah etmiş, ayrıca TMK md. 166/IV’te yer alan durumda ise, sürenin sona ermesiyle yasal temsilcinin dava açmasında engel olmadığını belirtmiştir²²⁰. Başkaca bir yazar, somut olay şartları haklı gösterdiği hallerde ve özellikle zina, hayata kast gibi boşanma sebeplerinde ayırt etme gücü olmayan bireye kayyım atanması talebi yoluyla problemin çözülebileceğine değinmiştir²²¹.

Federal Mahkeme uyarınca, kişinin ayırt etme gücü yok ise, yasal temsilcisi de boşanma davası açamayacak, fakat tam ehliyetsiz kişiye karşı bir boşanma davası açılmış ise yasal temsilci onu temsil ederek savunma gerçekleştirebilecek, lüzumu haline kanun yollarına gidebilecektir²²². Yargıtay, akıl hastası eş adına yasal temsilcisi tarafından

²¹⁶ MİRHANOĞULLARI, s. 160; BÜYÜKYILDIZ, s. 34; SEZGİN, S. (2022), Vesayet Altındaki Kişinin Vasi Rızası Gerektirmeksizin Bizzat Yapabileceği İşlemler, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1, C. 3, ss. 55-86, s. 59.

²¹⁷ SEZGİN, s. 78.

²¹⁸ Bu görüş için bkz. DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 135; İKİZLER ve TÜZÜNER, s. 146.

²¹⁹ İKİZLER ve TÜZÜNER, s. 147; ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 156; YILMAZ, s. 221. SEZGİN, s. 79; BÜYÜKYILDIZ, s. 35.

²²⁰ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 135; MİRHANOĞULLARI, s. 161.

²²¹ HATEMİ, s. 116.

²²² YILMAZ, s. 220; DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 134.

boşanma davası açılabilirliğine yönelik leyhte²²³ ve aleyhte²²⁴ kararlar vermiştir²²⁵. Ayrıca Yargıtay, kendisine karşı boşanma davası açılan eşin ayırt etme gücünün olmadığı durumlarda, davaya devam edebilmesi için vasi atanmasının bir gereklilik olduğunu, yapılacak olan tebligatların ise vasiye yapılması gerektiğine yönelik karar vermiştir²²⁶.

Boşanma davası açma hakkı mirasçılara geçmeyeceği gibi, boşanma davası açıldıktan sonra karı veya kocanın birinin ölümü hâlinde de mirasçılar davaya devam edemeyecek, ölüm ile evlilik sona erecektir²²⁷. Ancak kanun koyucu, ölen eşin mirasçılarının davaya devam etme olanağı taşıyan istisnai bir duruma yer vermiştir. Ölen tarafın mirasçısının davaya devam etmesiyle kastedilmek istenen, boşanma sebebinde diğer eşin kusuruna yönelik tespit yapabilmektir²²⁸. Buna göre, boşanma davası derdest durumda iken eşlerden birinin vefatı halinde, vefat eden eşin mirasçılarından biri davayı sürdürebilecek ve dava sonunda diğer tarafın kusuru ispatlanırsa kusurlu taraf, mirasçı olamayacaktır²²⁹. Böylece boşanmadan evvel yapılmış olan ölüme bağlı tasarruflarla kendisine sağlanan hakları aksi tasarruftan anlaşılmadıkça kaybedecektir (TMK md. 181/II)²³⁰.

2.2.3.1.2. Boşanmaya Dayalı Maddî Tazminat İsteminde Taraflar

Boşanmaya dayalı maddî tazminat istemli davada, aile hukukunun tabii olduğu usul hükümleri uygulanmaktadır (TMK md. 184). Boşanmaya dayalı maddî tazminat istemine konu davada taraflar, boşanma nedeniyle istenen maddî tazminatta boşanma davasındaki eşlerdir. Boşanma davası kesinleştikten sonra açılan maddî tazminat istemli konu davada ise taraflar, eski eşler olacaktır²³¹.

Boşanma davasına dayanan maddî tazminat isteminde, davacı taraf, boşanma davasını açmaya hakkı olan ve beraberinde maddî tazminat isteminde bulunan kusursuz

²²³ Y.2.H.D. 12.12.2012 T, 2012/10007 E, 2012/30147 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 18.05.2024).

²²⁴ Y.2.H.D. 12.01.2005 T, 2004/16916 E, 2005/363 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 18.05.2024).

²²⁵ Y.2.H.D. 03.03.1947 T, 5923/1219 (karar için bkz. DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 134); YILMAZ, s. 221.

²²⁶ ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 155; Y.2.H.D. 22.12.1969, 6128/5803 (karar için bkz. DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 134; YILMAZ, s. 222).

²²⁷ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 280.

²²⁸ MİRHANOĞULLARI, s. 163; ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 174.

²²⁹ ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 173.

²³⁰ YILMAZ, s. 219; DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 134; AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 280.

²³¹ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 167.

veya daha az kusurlu taraftır. Boşanma davası kesinleştikten sonra ilgili zamanaşımı süresi içerisinde dava açılması durumunda da aynı ölçüt geçerlidir²³².

Öğretide bir yazar, boşanmaya dayanan tazminat davası derdest durumdayken, eşlerden birinin diğer eş tarafından yaralanarak öldürülmesi halinde, kusur ispatlandığı takdirde ölen eşin mirasçılarının mevcut menfaatler kapsamında hastane masraflarını kusurlu eşten isteyebileceğini, fakat boşanma ve maddi tazminat davası açılmadan kusurlu eş yüzünden diğer eşin ölümü halinde mirasçıların boşanmada maddi tazminat isteminde bulunamayacağı ancak genel hükümlere başvurabileceği yönünde görüş sahibi olmuştur²³³.

Boşanmaya diğer eşten daha fazla kusurlarıyla neden olan taraf, boşanma davasına dayalı maddî tazminat isteminde davalı sıfatına sahip olacaktır²³⁴.

Kanun koyucu, 4787 Sayılı Yasa ile, aile hukuku kapsamına giren olaylarda aile mahkemelerine yönelik usul konuları ve yargılama biçimleri ile birlikte, aile hukukundan kaynaklı uyuşmazlıklara ilişkin aile mahkemelerine dair düzenlemeler ele almıştır. Boşanmaya bağlı manevî tazminat istemine ilişkin görülecek dava, 4787 Sayılı Kanun uyarınca belirlenen hükümlere tabii olacak, 4787 Sayılı Kanun'da yer almayan hâllerde TMK ve HMK' de yer alan maddeler tamamlayıcı olacaktır²³⁵.

2.2.3.1.3. Boşanmaya Dayalı Manevi Tazminat İsteminde Taraflar

Boşanmaya neden olan olaylara bağlı olarak, boşanma davasına dayalı açılan manevî tazminat davasının tarafları eşler²³⁶ olacak iken, boşanma davası kesinleştikten sonra bir sene içerisinde boşanmaya dayalı açılan manevî tazminat davasının tarafları eski eşler²³⁷ olacaktır. Manevî tazminat istemi ile dava açan davacı, kişilik haklarının saldırıya maruz bırakılarak ihlâl edildiğini iddia eden ve dolayısıyla tazminini isteyen kişidir²³⁸. Gerçek kişiler ve yetkili organları aracılığıyla tüzel kişiler (hükmi şahıslar)²³⁹ manevî tazminat davası açabilecektir²⁴⁰.

²³² BUDUN, M. (2018), Türk Hukukunda Boşanmanın Eşler Arasındaki Malî Sonuçlarından Maddî Tazminat ve Manevî Tazminat, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 86.

²³³ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 169.

²³⁴ BUDUN, s. 90.

²³⁵ ÇELİK ÇALHAN, s. 49.

²³⁶ MİRHANOĞULLARI, s. 156; ERTEN SARI, s. 100.

²³⁷ ERTEN SARI, s. 101.

²³⁸ GÖNEN, D. (2021), Borçlar Hukuku Genel Hükümler (1. Baskı). İstanbul: Filiz Kitabevi, s. 98

²³⁹ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2020, s. 110.

²⁴⁰ ÇELİK ÇALHAN, s. 52.

Boşanma davasıyla birlikte manevî tazminat ileri süren davanın davacısı ise, boşanmaya neden olan hadiselerde kusursuz ya da daha az kusurlu karı veya kocadır ki bu taraf, davalı eşin kendisine yönelik kusurlu eylemleri ile şahıs haklarının zedelendiğini, bu sebeple de zararın ortaya çıktığını ileri sürmektedir²⁴¹. Boşanma davası kesinleştikten sonra boşanma nedenlerinden kaynaklı olarak ayrı açılan manevî tazminat davasının davacısı ise, yine hakkına haleldar geldiği iddiasına sahip olan; boşanmayla birlikte eş sıfatı ortadan kalktığı için “*taraf*” olacaktır²⁴².

Fiil ehliyetine haiz, ayırt etme gücü bulunan ve yasada belirlenen bazı hususlar dışında kısıtlı olmayan sınırlı ehliyetliler, boşanmaya dayalı manevi tazminat isteminde davacı sıfatına sahip olabilecektir. Ayrıca kişi, evlenme ile reşit olduysa dava açabilecektir (TMK md. 11). Kişi kısıtlı ise öğretideki genel kabule göre yasal danışmanın onayı veya izni olmadan²⁴³ boşanma ve manevî tazminat davası açabilecektir. Fakat, şahsî hakları saldırıya maruz kalan kişinin kendisi manevî tazminat isteminde davacı olma hakkına sahip olduğundan, bu kişiden başkası onun yerine davacı olamayacağı gibi, bu kişinin ölümü hâlinde mirasçıları da dava açamayacaktır²⁴⁴. Tam ehliyetsiz bireyler ancak yasal temsilcileri aracılığıyla boşanma davası ve buna bağlı olarak manevî tazminat davası açabilir. Aksi halde davacı ya da davalı sıfatına haiz olarak bizzat işlem yapmaları mümkün değildir²⁴⁵. Kusurlu davranışları sebebiyle bir kişinin kişilik haklarına müdahalede bulunan ve bundan doğan zararı gidermekle yükümlü olan taraf, manevî tazminat davasının davalısı olacaktır. Bir kişinin, şahsî haklarına zarar veren kişinin ölümü hâlinde, mirası reddetmeyen mirasçılarına karşı manevî tazminat istemli dava yönlendirilebilecektir²⁴⁶. Yargıtay, vesayet altındaki davalının, fiil ehliyetinin tam olmaması sebebiyle, ancak vasisi ya da vasinin atayacağı bir vekil aracılığıyla kendisi aleyhine açılan boşanma davasını takip edebileceğine hükmetmiştir²⁴⁷.

²⁴¹ MİRHANOĞULLARI, s. 157.

²⁴² ÇELİK ÇALHAN, s. 51

²⁴³ BUDUN, s. 87.

²⁴⁴ ÇELİK ÇALHAN, s. 52.

²⁴⁵ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 137.

²⁴⁶ BUDUN, s. 90; ÇELİK ÇALHAN, s. 53.

²⁴⁷ Y.2.H.D. 08.04.1999 T, 1999/1079 E, 1999/3230 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 25.04.2024)

2.2.3.1.4. Aldatma Vakıasına Yönelik Üçüncü Kişiden Manevî

Tazminat İstemiyle Dava Açılıp Açılamayacağı Meselesi

Evlilik birliği içerisinde, eşlerden birinin diğer eşi aldatması hâlinde, aldatan eşin yanında zina eylemine iştirak eden üçüncü şahıstan manevî tazminat kapsamında bir istemde bulunup bulunulamayacağı öğreti ve Yüksek Mahkemelerde²⁴⁸ çeşitli görüşleri barındıran tartışmalara ve çelişkili kararlara sebebiyet vermiştir²⁴⁹.

Öğretide, üçüncü kişinin birliktelik yaşadığı kişinin kiminle evli olduğunu bilip bilmeme durumu, yani kast ve kötü niyetin varlığına göre manevî tazminat isteminin mümkün olmasını barındıran görüş mevcuttur. Buna göre, evlilik birliğinin taraflara yüklemiş olduğu sadakat yükümlülüğünü ihlâli durumuna üçüncü kişinin aldatan eş ile ortak olarak sebep olması nedeniyle kastın varlığından hareketle kötünîyet barındırdığı ve bu nedenle TBK md. 49 ve TBK md. 58 uyarınca üçüncü kişiden de manevî tazminat istenebileceğini savunan görüşler bulunmaktadır²⁵⁰. Öğretide, manevî tazminat isteminde bulunan tarafın kendi eşiyle zina yapmış üçüncü kişiye karşı manevî tazminat isteyip isteyemeyeceği hususunda bir yazar, üçüncü kişinin bu işte kötü niyetli olup olmadığına bakılmasının lazım olduğunu, eğer bu işin karşısındakinin kiminle evli olduğunu bildiği halde, yani kastın varlığı durumunda BK md. 49-58 hükümlerine göre haksız fiilin mevcudiyetinin kabul edilerek, manevî tazminat talep edilebileceğini belirtmiştir²⁵¹.

Bir grup görüşte ise, kastın ve kötü niyetin varlığı gözetilmeksizin manevî tazminat talep edilebileceği savunulmaktadır. Aksi yöndeki görüşte, aldatılan eşin üçüncü kişiden manevî tazminat isteminde bulunulamayacağı belirtilmiştir²⁵².

Geçmiş dönemlerde verilen, 24.03.2010 T, 2010/4129 E, 210/173 K. Sayılı Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararında, üçüncü şahsa yöneltilen tazminat talebi ilk derece mahkemesi tarafından reddedilmiş ve ilgili karar sadakat yükümüne uymayan eşin, diğer eşin sosyal kişilik değerlerinin ihlâli niteliğinde olan fiiline bile isteye katılan şahsın da zarardan sorumlu olması gerektiği nedeniyle bozulmuş, direnme kararı üzerine Hukuk Genel Kurulu, ahlaka aykırı bir eylemle kasten zarar verme ile TBK md. 49/II' de yer alan haksız fiilin gerçekleştiği yönünde karar vermiştir²⁵³. Öğretide bir yazar,

²⁴⁸ ÖZÇELİK ÇALIŞ, s. 85.

²⁴⁹ ERTEN SARI, s. 61.

²⁵⁰ MİRHANOĞULLARI, s. 82.

²⁵¹ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 303.

²⁵² BÜYÜKİPEKÇİ, s. 84.

²⁵³ HATEMİ, s. 141.

tazminat yaptırımının yanında, kamu haklarından yoksunluk yaptırımının da olmasını gerekli gördüğünü belirtmiş ve bilerek ahlaka aykırı biçimde zarar veren üçüncü şahsın, diğer eşin zararını tazmin etmesi gerektiğini savunmuştur²⁵⁴.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 22.03.2017 T, 2017/1334 E, 2017/545 K. sayılı kararında üçüncü kişi ve aldatan eşin müteselsilen tazminat sorumluluğunun doğacağına hükmedilmiştir²⁵⁵.

8.12.2018 tarih ve 30619 sayılı Resmî Gazete’ de²⁵⁶ yayınlanan Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu’nun 2017/5 E. 2018/7 K. 06.07.2018 T. kararında, “...Evlilik birliği devam ederken eşlerden biri ile evli olduğunu bilerek birlikte olan üçüncü kişiye karşı diğer eşin manevî tazminat isteminde bulunamayacaktır...” şeklinde karar verilmiştir²⁵⁷. Kararın gerekçesinde, üçüncü kişinin yalnızca evlilik birliğine karşı özen ve saygı göstermemesi şeklindeki eyleminin tek başına TBK md. 49/II uyarınca sorumluluğu gerektirmediğine yöneliktir. Gerekçeye göre, üçüncü kişinin bu eylemi para karşılığında veya aldatan tarafa yönelik duygusal hisleri doğrultusunda yapmış olması da olasıdır. Hal böyle iken, gerçekleşen fiil ahlaka aykırı olmakla birlikte aldatılan karı veya kocaya kasten zarar verme saiki taşındığının söylenebilmesi mümkün olmayacaktır ve bu yöndeki ön kabul yerinde değildir²⁵⁸. Diğer taraftan, konuya ilişkin müteselsil sorumluluk hükümlerinin de ele alınması gerektiği, üçüncü kişinin aldatma olayındaki fiilinin haksız fiil olarak nitelendirilemeyeceği, yalnızca aldatma eylemine iştirak etmesi sebebiyle aldatan eş ile beraber TBK md. 61 uyarınca müteselsil olarak sorumlu tutulabilmesinin mümkün olmadığı belirtilmiştir²⁵⁹.

Öğretide bir görüş, sadakat yükümlülüğünü eşlerin birbirlerinden isteyebileceğini, mevcut yasalarda, eşi tarafından aldatılmama hakkı biçiminde üçüncü kişilere yönlendirebilecek mutlak bir hak olmadığı, evlilik birliği dışındaki bireylerin, eşlerin birbirlerine karşı üstlendikleri sorumlulukları üstlenmek gibi bir zaruretleri de olmadığından, eşlerden biri ile aldatma hadisesine iştirak eden üçüncü şahsın, aldatılarak mağdur edilen eşin mutlak hakkına haleldar getirmiş olmasını mümkün görmemiştir. Bu kapsamda, evli kadın veya koca ile hissi ya da cinsel birliktelikte bulunan üçüncü şahsın

²⁵⁴ HATEMİ, s. 142.

²⁵⁵ Y.H.G.K 22.03.2017 T, 2017/1334 E, 2017/545 K, (<https://eraykarınca.av.tr>, E.T. 28.05.2024)

²⁵⁶ <https://resmigazete.gov.tr>, E.T. 16.03.2024.

²⁵⁷ ÖZÇELİK ÇALIŞ, s. 85; KATAYIFÇI ve YILANCIOĞLU, s. 496.

²⁵⁸ KATAYIFÇI ve YILANCIOĞLU, s. 494.

²⁵⁹ KATAYIFÇI ve YILANCIOĞLU, s. 495.

manevî tazminat yükümlüğünü, TBK’ de yer alan haksız fiil kapsamında ele alarak, evli kadın veya kocası ile aldatma çerçevesinde birliktelik yaşayan üçüncü şahsın eyleminde hukuka aykırılık unsurunun yokluğu sebebiyle TBK md. 49/I’ de yer alan haksız eylem yükümlülüğünün koşullarının oluşmadığı, dolayısıyla da aldatılan tarafın kişilik haklarının ihlâlinden bahsedilemeyeceği görüşündedir²⁶⁰.

Yasa koyucu, zararı meydana getiren eylemi engelleyen bir hukuk kaidesi olmasa dahi ahlaka aykırı eylemle kasten birini zarara uğratan kişinin haksız eylem sorumluluğunu ele almaktadır (TBK md. 49/II). Yasa koyucu bu hüküm ile, zararın tazmini noktasında, kastla birlikte eylemin başka bir sebep olmaksızın yalnızca zarar doğması maksadıyla gerçekleştirilmiş olmasını istemiştir²⁶¹. Evli olduğunu bildiği bir şahısla birliktelik yaşayan üçüncü kişinin bu tutumunun mevcut yasalar kapsamında TBK md. 49/II çerçevesinde de karşılığının bulunmadığını, çünkü madde hükmündeki kast ile zarar doğurma hedefinin meydana gelmesi için üçüncü kişinin ahlaka aykırı bu eylemi yalnızca birlikte olduğu şahsın eşine zarar verme kastıyla gerçekleştirilmiş olması gerektiğini düşünen yazarlar vardır²⁶².

Aile, sosyal toplumun hukuka ve ahlaka aykırı durumlardan korunması gereken en temel yapısıdır. Eşlerin, evlilik birliğinin kurulmasıyla birbirlerine karşı sadakat yükümlülüğü altına girdikleri ve nispi sorumlulukları olduğu şüphesizdir. Fakat, bu noktada aldatılan eşin, kanaatimizce mutlak hakkının ihlali söz konusu olmaktadır. Diğer taraftan, aile olgusunun korunması için, yasa koyucunun sadakat yükümlülüğünü ihlal eden eşin, eylemini birlikte gerçekleştirdiği üçüncü kişilerin manevi tazminat sorumluluğu yönüyle açık bir düzenleme getirmesi gerektiği kanaatindeyiz. Evli olduğunu bildiği halde aldatma kapsamında birliktelik yaşayan üçüncü kişinin, bilerek, ahlaka aykırı biçimde, sırf zarar verme kastıyla hareket etmesi, kanaatimizce, aldatılan eşin mutlak haklardan olan kişilik hakkının, diğer eş tarafından ihlaline iştirak edilmesidir. Aldatma eylemine iştirak eden üçüncü kişiye yönelik manevi tazminat imkanının yasada yer almasını, saldırı neticesinde manevî tazminata maruz kalacağını bilen üçüncü kişide, diğer eşin kişilik hakkını ihlâl etmeden öncesinde önleme ve caydırma noktasında etkili olacağı kanaatindeyiz. Böylece üçüncü kişinin, evli olduğunu

²⁶⁰ BÜYÜKİPEKÇİ, s 85.

²⁶¹ CEYLAN, Z. Ş. (2022), Yargıtay Kararları Işığında Zina Sebebiyle Boşanmada Manevî Tazminat İstemi, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1, C. 17, ss. 49-95, s. 83.

²⁶² BÜYÜKİPEKÇİ, s 86.

bildiği biriyle sırf zarar vermek kastıyla aldatma kapsamında birlikte olması durumunda manevî tazminata maruz kalma ihtimalinin, aile yapısını korumaya da destek olacağının kabulü mümkündür. İzah edilen nedenlerle, eşlerden biriyle, evliliğin devam ettiğini bilerek, ahlaka aykırı biçimde, sırf zarar verme kastıyla hareket ederek aldatma kapsamında birlikte olan üçüncü kişiye, diğer eşin manevî tazminat talebinde bulunamayacağına yönelik İçtihadı Birleştirme Kararına tarafımızca iştirak edilmemektedir.

2.2.3.2. Görev ve Yetki Kuralları

Medeni usul hukukuna göre, uyuşmazlıklar için müracaat edilen bütün yargı birimleri aynı olmadığından, farklı yargı dalları oluşturulmuştur. Medeni yargı içerisinde görülmesine karar verilen bir uyuşmazlığın, hangi mahkemece çözümlenmesi gerektiği hususu, göreve ilişkindir²⁶³. Görev, hakim tarafından re'sen incelenebilecektir²⁶⁴.

Görev, kamu düzeninden²⁶⁵ olduğundan, kişinin, görevli mahkemede dava açması gerekmektedir. Tarafların anlaşması hâlinde dahi, görevli olmayan bir mahkemede dava açılması mümkün değildir, görev kuralları ancak yasa ile belirlendiğinden, görev sözleşmesi yapılması mümkün değildir²⁶⁶.

Aile hukuku uyuşmazlıkları içerisinde boşanma davaları için görevli mahkeme 4782 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yargılama Usullerine Göre Kanun md. 4 uyarınca, aile mahkemeleri olarak belirlenmiş olup, o yerde aile mahkemesi yoksa oradaki asliye hukuk mahkemesi, aile mahkemesi sıfatıyla görev alacaktır²⁶⁷.

Boşanmaya dayalı maddî tazminat istemli davada, görevli mahkeme aile mahkemeleri olduğundan, aile mahkemelerinin yargılama usulü uygulama alanı bulacak²⁶⁸, TMK' de yer almayan konular yönüyle HMK hükümleri ele alınacaktır²⁶⁹. Boşanmaya dayalı maddî tazminat, boşanma davasıyla istendiğinde veya boşanma davasının kesinleşmesinin ardından bir yıllık süre içerisinde istendiğinde görevli

²⁶³ PEKCANITEZ, H. ve ATALAY, O. ve ÖZEKES, M. (2018), Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı (6. Bası). İstanbul: Vedat Kitapçılık, s. 61.

²⁶⁴ ÇELİK ÇALHAN, s. 53; PEKCANITEZ ve ATALAY ve ÖZEKES, s. 67.

²⁶⁵ PEKCANITEZ ve ATALAY ve ÖZEKES, s. 66.

²⁶⁶ FIRTINA, s. 24; ERCAN, s. 162; ÇELİK ÇALHAN, s. 54.

²⁶⁷ HATEMİ, s. 128; YILMAZ, s. 223; DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 133; ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 286; ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 151; ZEYTİN ÇAĞRI, s. 161.

²⁶⁸ SERİN OF, s. 69.

²⁶⁹ PARTOKYAN, R. (2019), Boşanma Davalarında Maddî Tazminat, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 94.

mahkeme aile mahkemeleri olacaktır (TMK md. 174/I)²⁷⁰. Yargıtay'da boşanma nedeniyle maddi tazminat isteminde mevcut veya beklenen menfaati boşanma nedeniyle zarar gören taraf için görevli mahkemenin aile mahkemesi olduğuna karar vermiştir²⁷¹. Boşanmaya dayalı maddî tazminat dolayısıyla borçlu olmadığının tespitine ilişkin açılacak davada da görevli mahkeme aile mahkemeleridir²⁷².

Boşanma davasına dayalı olmayan maddi tazminat taleplerinde, genel mahkemeler görevli olacaktır. Yargıtay, ilgili kararında davacı kadının tek başına evin geçimini sağlaması ve davalının araç kredilerini kendisinin ödemesi nedeniyle davalıya yönelik açmış olduğu tazminat davası TMK md. 174/I kapsamında olmadığından aile mahkemesinin görevsizlik kararı vermesi gerektiğine hükmetmiştir²⁷³.

Boşanma davasının malî bir diğer sonucu olan manevî tazminat kararı, boşanmanın eki ve boşanmanın ferî niteliğindedir. Bu nedenle manevî tazminatın, yani ferî hakkın doğması için, önce asıl hakkın, yani boşanma kararının alınması ve geçerli sayılması gerekmektedir²⁷⁴. Boşanma davalarında yer alan olaylardan kaynaklı olarak görülecek manevî tazminat isteminin, isterse boşanma davasıyla birlikte talep edilmiş olsun, isterse boşanma davası kesinleştikten sonra ayrı dava ile açılmış ve ileri sürülmüş olsun, aile mahkemelerinde görülmesi gerekir²⁷⁵. Aile mahkemesi olmayan yerlerde ise, medeni usul kuralları gereğince, o yerdeki asliye hukuk mahkemesi asıl mahkeme niteliğinde olduğundan²⁷⁶, aile mahkemesi sıfatı ile uyuşmazlığı görecektir. Aile mahkemesi olmayan yerlerde hangi asliye hukuk mahkemesinin aile mahkemesi sıfatıyla davaya bakacağı ise Hakimler ve Savcılar Kurulu tarafından belirlenecektir. Ancak boşanma davasının ferî niteliğinde olmayan manevî tazminat istemleri, örneğin boşanma davasından önce açılan haksız fiil kaynaklı manevî tazminat davalarında veya evlilik birliğini bitme noktasına getiren olaylardan bağımsız olaylar için açılacak manevî

²⁷⁰ SERİN OF, s.69; GÜNAY, B. (2018), Boşanmada Maddî ve Manevî Tazminat, Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 126.

²⁷¹ Y.2.H.D. 25.02.2016 T, 2015/12170 E, 2016/3561 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.04.2024).

²⁷² Y.2.H.D. 18.03.2009 T, 2007/18957 E, 2009/4965 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 26.04.2024).

²⁷³ Y.2.H.D. 12.11.2018 T, 2018/304 E, 2018/12860 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 20.04.2024).

²⁷⁴ GÜNAY, s. 127.

²⁷⁵ ERTEN SARI, s. 104.

²⁷⁶ PEKCANITEZ ve ATALAY ve ÖZEKES, s. 62.

tazminat davaları için görevli mahkeme yaşanan olaylara göre farklılık arz edebileceğinden, genel hükümlere göre tespit edilecektir²⁷⁷.

Doğan bir uyuşmazlığın taşındığı davanın hangi yerdeki görevli mahkemede görüleceğine dair kurallar, yetki kurallarını belirlemektedir²⁷⁸. Yetki kuralları kamu düzenine dair olmadığından²⁷⁹, davacı taraf kimi zaman genel yetkili mahkemede davasını ileri sürebilecekken, kimi zaman kendisine seçim hakkı tanındığı için özel yetki hâllerini de kullanabilecektir²⁸⁰. Yetki, bazı hâllerde, taraflarca tanzim edilecek yetki sözleşmesi²⁸¹ ile belirlenebilecektir. Bu halde, taraflar, dava açacakları mahkemenin yerini anlaşılarak belirlemiş olacaktır. Fakat bazı durumlar öyledir ki, kesin yetki niteliği taşıdığından, ilgili dava yalnızca yasada belirlenen yerde açılabilir²⁸². HMK md. 116, tahdidi²⁸³ olarak dava içerisinde ileri sürülebilecek ilk itirazları belirlemiştir. Buna göre yetki unsuru, davalı tarafça ileri sürülebilecek, davanın esasına girmeye engel hâller kapsamındaki usule dair ilk itirazlardan biridir²⁸⁴.

Yasa koyucu, boşanma davaları için taraflardan birinin yerleşim yerini ve davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yeri yetkili kıldığından, davacıya seçimlik hak tanımıştır (TMK md. 168)²⁸⁵. Yasa koyucunun boşanmadan evvel tarafların son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yeri yetkili kılmasının sebebi öğretide, ispat vasıtası olan delillerin daha basit olarak mahkemeye ulaştırılabilmesi ile boşanma yargılamasının böylece daha kolay görülmesini sağlaması olarak izah edilmiştir²⁸⁶.

Boşanma davalarında, yetki kuralının hukuki niteliği hususunda öğretide görüş ayrılıkları mevcuttur. Birtakım görüş, boşanma davalarında kesin yetki halinin mevcudiyetini savunurken, bazı görüşler de boşanma davasına bakan mahkemenin yetkisinin kamu düzenine ilişkin olduğunu fakat yetkinin kesin olmadığını savunmaktadır²⁸⁷. Yargıtay, boşanma davalarında yetkinin kamu düzenine ilişkin

²⁷⁷ GÜNAY, s. 129.

²⁷⁸ ERCAN, s. 195; PEKCANITEZ ve ATALAY ve ÖZEKES, s. 71.

²⁷⁹ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 164; ERCAN, s. 216.

²⁸⁰ PEKCANITEZ ve ATALAY ve ÖZEKES, s. 72.

²⁸¹ ERCAN, s. 222; PEKCANITEZ ve ATALAY ve ÖZEKES, s. 79.

²⁸² PEKCANITEZ ve ATALAY ve ÖZEKES, s. 77.

²⁸³ MİRHAÑOĞULLARI, s. 168.

²⁸⁴ PEKCANITEZ ve ATALAY ve ÖZEKES, s. 257.

²⁸⁵ BÜYÜKİPEKÇİ, S. (2020), Boşanmanın Mali Sonuçları, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 82; KILIÇOĞLU, 2024, s. 118; DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 133; YILMAZ, s. 222; HATEMİ, s. 128; BÜYÜKYILDIZ, s. 37.

²⁸⁶ PEKCANITEZ ve ATALAY ve ÖZEKES, s. 74.

²⁸⁷ ERCAN, s. 216.

olmadığını, taraflara seçimlik hak tanınması nedeniyle kesin yetki olmadığını bu sebeple de ilgili tarafın ilk itirazlardan²⁸⁸ yetki itirazını kullanmadığı sürece mahkemece re'sen yetkisizlik kararı verilemeyeceğine yönelik kararlar vermiştir²⁸⁹.

Boşanma davasına dayalı maddî tazminatta kesin yetki kuralı mevcut değildir. Boşanma davası ile birlikte talep edilen maddî tazminat, boşanma davasının görüldüğü mahkemede yani eşlerden birinin yerleşim yeri veya davadan önce son altı ay birlikte oturdukları yerde ya da davalının yasal süre içerisinde yetki itirazında bulunmadığı hâllerde Türkiye'nin herhangi bir yer mahkemesinde görülebilecektir (TMK md. 168)²⁹⁰.

Boşanma davası ile birlikte istenmeyerek, boşanma ilamının kesinleşmesinden sonraki bir yıllık süreçte ileri sürülen maddî tazminat için yasa koyucu yetkili mahkemeye ilişkin düzenleme yapmamıştır. Fakat Yargıtay, maddî tazminatın, boşanma davasından sonra ayrıca açılacak bir dava ile istenmesi durumunda yetkinin kesin olmadığına ve davalının yerleşim yerinin yetkili olduğuna karar vermiştir²⁹¹. Bu halde TMK md. 168 hükmü uygulanmamaktadır. Boşanma olmadan istenilen ve TBK md. 58'in uygulama alanı bulduğu maddî tazminat talebinde, yetkili mahkeme genel yetki kuralına göre belirlenecektir²⁹².

Boşanmaya ilişkin hükümler, karı ve kocanın müşterek milli hukukuna tabii olup karı ve koca ayrı vatandaşlığa sahipse müşterek mutad mesken hukuku, bulunmadığı takdirde de Türk Hukuku'nun uygulama alanı bulacağı yasa koyucu tarafından düzenlenmiştir (5718 Sayılı MÖHUK md. 14/I). Yerleşim yeri Türkiye içinde olmayan Türk vatandaşları, Türkiye'de son yerleşim yeri mahkemesinde, son yerleşim yeri yok ise Ankara, İstanbul ya da İzmir mahkemelerinden birinde yetkili mahkemede dava açabilecektir (5718 Sayılı MÖHUK md. 41).

Boşanma davasına bağlı olaylara ilişkin boşanma davasıyla beraber ileri sürülecek manevî tazminat talepleri, boşanmanın görüldüğü yetkili mahkemede görüleceği gibi, yetki itirazının davalı tarafça ileri sürülmediği durumlarda ülkenin herhangi bir yerindeki mahkemede de görülebilecektir²⁹³.

²⁸⁸ GENÇCAN, 2023, s. 685.

²⁸⁹ Y.H.G.K. 03.03.2010 T, 2010/2-63 E, 2010/119 K, ERCAN, s. 216.

²⁹⁰ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 163.

²⁹¹ Y.2. HD. T. 14.12.2006 T, 2006/9429 E. 2006/17659 K, ZEYTİN ÇAĞRI, s. 165.

²⁹² OR, E. N. (2023), Uygulayıcılar için Boşanma Davaları (Üçüncü Baskı). Ankara: Adalet Yayın Evi, s. 1055.

²⁹³ ÇELİK ÇALHAN, s. 55.

Boşanmaya sebep olan olaylara dayanmayan, boşanma davası haricinde bir dava ile ileri sürülen manevî tazminat talepleri, genel yetki kurallarına tabii olacak ve davalının yerleşim yeri mahkemesi yetkili olacaktır (HMK md. 6)²⁹⁴. Ayrıca, davalı tarafın yetki itirazının bulunmadığı hâllerde herhangi bir yerdeki mahkemede de dava görülebilecektir²⁹⁵.

2.2.3.3. Boşanmaya Dayalı Maddi ve Manevi Tazminat İsteminde İspat Yükü

İspat yükü öğretide, iddia edilen bir olayın gerçekleşmiş olup olmadığının tespit edilememesi sonucunda olayın ispatsız kalması nedeniyle mahkemenin aleyhte kararıyla karşılaşmak tehlikesi şeklinde tanımlanmıştır²⁹⁶. Boşanmaya dayalı maddî ve manevi tazminat isteminde bulunan ve iddialarını ileri süren taraf, iddialarını ispatla yükümlüdür (TMK md. 6)²⁹⁷. Yargıtay, açılan boşanma davasında davalı tarafın kusurlu bir davranışının ispat edilmediği gerekçesiyle davalı tarafa kusur yüklenemeyeceğinden maddî tazminat koşullarının oluşmadığına ve maddî tazminat isteminin reddine karar verilmesine hükmetmiştir²⁹⁸.

2.2.3.4. Boşanmaya Dayalı Maddi ve Manevi Tazminat İsteminde Feragat – Kabul – İslah

Boşanma nedenine dayalı maddî tazminat isteminden istem hakkı sahibinin feragat etmesi mümkündür²⁹⁹. Feragat, ileriye dönük bozucu yenilik doğuran bir hak olup, dava dilekçesinde³⁰⁰, temyiz aşamasında³⁰¹ yani kesin hükümden önce feragat beyanı ileri sürülebilecektir³⁰². Yine, karar düzeltme aşamasında da feragat edilmesi mümkündür³⁰³. Feragat işlemi ile davacı taraf, istem sonucunun bir kısmından ya da tamamından vazgeçmiş olacaktır (HMK md. 307)³⁰⁴. Feragat, mahkeme kararı kesinleşinceye kadar her aşamada yazılı ya da tutanağa geçirilerek sözlü biçimde³⁰⁵ beyan edilebilir ve beyan

²⁹⁴ BÜYÜKİPEKÇİ, s. 83.

²⁹⁵ MİRHANOĞULLARI, s. 168.

²⁹⁶ ARSLAN, R. ve YILMAZ, E. ve TAŞPINAR AYVAZ, S. ve HANAĞASI, E. (2023), Medeni Usul Hukuku (Güncellenmiş 9. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları, s. 417; ERCAN, s. 706.

²⁹⁷ OR, s. 1010.

²⁹⁸ Y.2.H.D. 19.09.2022 T, 2022/5112 E, 2022/7116 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 28.04.2024)

²⁹⁹ ZARARSIZ, s. 100.

³⁰⁰ Y.2.H.D. 17.02.2005 T, 15424 E, 2229 K, (karar için bkz: GENÇCAN, 2017, s. 1087).

³⁰¹ Y.2.H.D. 09.11.2004 T, 10726 E, 13310 K, (karar için bkz: GENÇCAN, 2017, s. 1087).

³⁰² PARTOKYAN, s. 106.

³⁰³ Y.2.H.D. 10.09.2012 T, 2012/17556 E, 2012/20544 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 21.04.2024).

³⁰⁴ PEKCANITEZ ve ATALAY ve ÖZEKES, s. 437.

³⁰⁵ ERTEN SARI, s. 107.

edildiği takdirde, kesin hüküm sonucu doğurur³⁰⁶. Yargıtay kararlarında, dava dilekçesinde davalıdan tazminat istemediğinin belirtilmesi feragat niteliğinde kabul edilmiştir³⁰⁷. Şarta bağlı feragat beyanı geçersizdir³⁰⁸. Hakim kararından evvel feragat beyanı sunulması hâlinde, dava konusuz kalacağından, esas hakkında karar verilmesine yer olmadığına yönelik karar verilecektir³⁰⁹.

Hakimin kararının ardından feragat beyanı verilmesi durumunda, davacı veya davalı kanun yoluna müracaat etmiş olsa bile, ilgili dosya içerisinde feragat beyanına paralel olarak ek karar³¹⁰ verilir ve dosya kanun yoluna gönderilmez.

Tarafların anlaşmalı boşanma protokolünde maddî tazminat istemediği yönündeki beyanı ancak mahkemenin onayı olduğu takdirde geçerlidir. Aksi takdirde mahkemece onaylanmamış anlaşmalı boşanma protokolünde tarafların maddî tazminat istemediği yönündeki beyanı feragat anlamına gelmeyecektir³¹¹.

Tarafın, dava açılmadan önce feragat etmesi mümkün değildir. Nitekim, manevî tazminat hakkı doğmadan evvel de bu hakka yönelik feragati mümkün olmayacaktır³¹². Davacı boşanma davasıyla birlikte manevî tazminat talebinde bulunduğu, tazminata yönelik feragatini hüküm kesinleşinceye dek yani karardan önce veya temyiz aşamasında ileri sürebilir³¹³. Ayrıca, karar düzeltme aşamasında da feragat edilebilecektir³¹⁴. Boşanma davası kesinleştikten sonra açılmış olan manevî tazminat davasından da hüküm kesinleşinceye dek feragat edebilecektir³¹⁵.

Boşanmaya sebep olan olaylar nedeniyle ileri sürülen maddî tazminatın talebinde, davalı tarafın kabulü hâlinde mahkemece kabul yönündeki irade beyanı dikkate alınarak karar verilmesi gerekecektir³¹⁶. Boşanmanın fer'isi niteliğinde olan manevî tazminat

³⁰⁶ ÇELİK ÇALHAN, s. 42; PEKCANİTEZ ve ATALAY ve ÖZEKES, s. 439.

³⁰⁷ GENÇCAN, Ö. U. (2022), Aile Mahkemesi Davaları Açıklama-Dilekçe Örnekleri (Genişletilmiş 5. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları, s. 479.

³⁰⁸ PEKCANİTEZ ve ATALAY ve ÖZEKES, s. 438.

³⁰⁹ ERTEN SARI, s. 108.

³¹⁰ 28.07.2020 tarih ve 31199 sayılı Resmî Gazete, 22/7/2020 tarih ve 7251 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun md. 29 ile değişik HMK md. 310/II, (<https://resmigazete.gov.tr>, E.T. 25.03.2024).

³¹¹ Y.2.H.D. 16.12.2014 T, 2014/26449 E, 2014/25794 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 25.04.2024).

³¹² ÇELİK ÇALHAN, s. 42.

³¹³ GENÇCAN, 2017, s. 1194-1195.

³¹⁴ Y.2.H.D. 10.09.2012 T, 2012/17556 E, 2012/20544 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 27.04.2024).

³¹⁵ MİRHANOĞULLARI, s. 142.

³¹⁶ Y.2.H.D. 14.01.2014 T, 2013/18230 E, 2014/401 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.04.2024); GENÇCAN, 2017, s. 1097.

talebine ilişkin talep ileri sürülen eşin kabul beyanı mevcut olduğunda ise mahkemece kabul beyanı esas alınarak karar verilmesi gerekecektir³¹⁷.

Boşanma davasına dayalı maddî tazminat isteminde ıslah olması durumunda, mahkemece dikkate alınması gerekecektir³¹⁸. Öğretide, boşanma davasının malî sonucu olan maddî tazminat isteminde, fazlaya ilişkin hakların saklı tutulamayacağından ve miktarın ıslah edilemeyeceğinden³¹⁹ bahisle, miktarın net olarak belirtilmesinin hakim taleple bağlı oluşu noktasında daha da önem arz ettiği yönünde anlatımlar yer almaktadır³²⁰. Yargıtay ise 2007 yılına ait aksi yönlü bir kararında, dilekçesinde fazlaya ilişkin haklarını saklı tutan tarafın, tazminat miktarını arttırabileceği yönünde karar vermiştir³²¹. 2013 yılına ait bir kararında da Yüksek Mahkeme yine maddî tazminat isteminde fazlaya ilişkin hakların saklı tutulabileceğine hükmetmiştir³²². Boşanmaya dayalı istenen manevî tazminatın bölünmezliği ilkesi uyarınca ıslahla da olsa manevî tazminatın artırılması mümkün değildir³²³. Yargıtayın yerleşik içtihatlarına göre manevî tazminat bir bütündür, duyulan acı ve elemnin dava içerisinde karşılığının belirlenerek diğer tarafa bildirildikten sonra bunun ıslah ile artırılması mümkün olmayacaktır³²⁴.

2.2.3.5. Boşanmaya Dayalı Maddî ve Manevî Tazminat İsteminde İhtiyati Tedbir

Boşanma davaları açılınca mahkemece, davanın devamı süresince karı ve kocanın barınmasına, geçinmesine, varsa müşterek çocukların bakım ve korunması ile malların yönetimine ilişkin alınacak tedbirler yasa koyucu tarafından düzenlenmiştir (TMK md. 169). Boşanmaya dayalı olarak istenen maddî tazminat için, dava konusu olmayan ve eş adına kayıtlı olan taşınır ve taşınmaz mallara yönelik ihtiyati tedbir kararı verilmesi öğreti³²⁵ ve Yargıtay tarafından kabul görmemiştir³²⁶.

³¹⁷ GENÇCAN, 2017, s. 1207.

³¹⁸ GENÇCAN, 2017, s. 1090.

³¹⁹ ZARARSIZ, A. (2019), Boşanma Davalarında Maddî ve Manevî Tazminat, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 48.

³²⁰ TUTUMLU, M. A. (2024), Kuram ve Uygulama Işığında Medeni Usul Hukukunda Islah (Güncellenmiş ve Genişletilmiş 7. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi, s. 351.

³²¹ Y.2.H.D. 28.02.2007 T, 2007/1039 E, 2007/2974 K, (<https://kazanci.com.tr>, 21.04.2024).

³²² Y.2.H.D. 25.09.2013 T, 2013/8639 E, 2013/21826 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 25.04.2024).

³²³ Y.2.H.D. 16.05.2012 T, 2011/16887 E, 2012/13379 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.04.2024).

³²⁴ TUTUMLU, 2024 (Islah), s. 352.

³²⁵ Y.2.H.D. 01.04.2013 T, 2013/5601 E, 2013/8913 K, (<https://lexpera.com.tr>, 24.04.2024), OR, s. 1053.

³²⁶ Y.2.H.D. 08.12.2016 T, 2016/22956 E, 2016/15735 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.04.2024).

Boşanmaya bağlı manevî tazminat isteyen davacı, olası manevî tazminat hakkını elde edebilmek gayesiyle de olsa dava konusu olmayan ve eş adına kayıtlı bulunan taşınır veya taşınmaz mallar üzerine ihtiyati tedbir konulması Yargıtay'ın yerleşik içtihatları uyarınca mümkün değildir³²⁷.

2.2.3.6. Boşanmaya Dayalı Maddi ve Manevi Tazminat İsteminde Yabancı Mahkeme Kararları

Tenfiz, yabancı ülkelerin mahkemelerinde verilen kararların, ilgili ülke hukukunda icrai sonuçlarının veya kesin hüküm etkisinin kabulü adına alınması lüzum olan karardır³²⁸. Yabancı mahkeme kararlarının Türk mahkemelerinde tanıma ve tenfizine dair karar alınmadığı takdirde hukuken bir sonuç elde edilemeyecektir³²⁹. Yargıtay, örnek bir kararında erkek tarafından yabancı mahkemede zina sebebine dayalı olarak açılan boşanma davasından erkeğin feragat ettiği, dolayısıyla zina fiilinin affedildiği ve kadına kusur olarak yüklenemeyeceği yönündeki kadının iddiasını “...*buna yönelik bir yabancı mahkeme kararının Türk Mahkemelerinde tanıma ve tenfizine dair karar bulunmadığı...*” gerekçesiyle reddetmiştir³³⁰.

Yabancı mahkeme kararlarında, tanıma ve tenfiz kararı verildiği takdirde ilam gözden geçirilmeli, maddî tazminata veya manevi tazminata dair hüküm verilip verilmediği incelenmelidir. Tenfizine karar verilen yabancı mahkeme kararı içerisinde tazminat yönüyle herhangi bir karar verilmemesi hâlinde maddî tazminat istemi kesin hükme dayanarak reddedilemeyecektir³³¹. Yargıtay'ın bu yönde ilgili bir kararında, Almanya Recklinghausen Yerel Mahkemesi'nin verdiği kararda tazminat hususunda herhangi bir karar olmadığı halde, tazminat talebi ileri süren davacının bu yönlü talebinin kesin hüküm sebebiyle reddedilmesinin doğru olmadığına yönelik karar verilmiştir³³².

Boşanma ile ilgili hükümler, eşlerin müşterek milli hukuku kapsamında değerlendirilecektir. Evlenmenin ardından yeni bir müşterek hukuka sahip olan karı ve koca, bu yeni hukuka tabii olabileceklerdir. Yabancı mahkeme kararları tenfiz

³²⁷ Y.2.H.D. 11.04.2016 T, 2015/16096 E, 2016/7299 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 27.04.2024), Y.2.H.D. 09.09.2019 T, 2019/1503 E, 2019/8395 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 27.04.2024).

³²⁸ SEZİŞLİ, V. (2021) Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Doktora tezi, Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, s. 31.

³²⁹ OR, s. 1043.

³³⁰ Y.2.H.D. 13.02.2024 T, 2023/452 E, 2024/785 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 28.04.2024).

³³¹ GENÇCAN, 2017, s. 1096.

³³² Y.2.H.D. 10.03.2008 T, 5654-3109, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 26.04.2024).

edildiğinde, manevî tazminat yönüyle bir karar verilmemişse, manevî tazminat istemi kesin hüküm nedeniyle reddedilmeyecektir³³³.

2.2.3.7. Boşanmaya Dayalı Maddi ve Manevi Tazminat Hükümünün İcrası ve Haczi

İcra hukukunda cebri icra, alacağına kavuşmak isteyen alacaklının, devletin icra organları aracılığıyla borçludan alacağını tahsil etme ve alacağına kavuşma imkanı sağlar. Boşanmaya neden olan olaylara ilişkin boşanma ile birlikte talep edilen maddî tazminat, kesinleşmeden icra takibine konu edilemeyen alacaklardan biridir³³⁴. Bu sebeple boşanma ile talep edilen maddî tazminatı hak eden alacaklının, söz konusu alacağı icra organları ile alabilmesi için mahkeme ilamının kesinleşmesi elzemdir³³⁵.

Boşanmanın eki niteliğinde olup ödenmesine karar verilen manevî tazminat hükmü de kesinleşmeden icra takibine konu edilemeyeceğinden³³⁶, kararın kesinleşmesinin beklenilmesi gerekmektedir³³⁷.

Haciz, cebri icra organları aracılığıyla, alacağına kavuşmak isteyen alacaklının, yasal icra prosedürlerini yerine getirerek başvuracağı borç tahsil yöntemlerinden biridir³³⁸. Manevî tazminat alacağının haczi hususu öğretide çelişkili düşüncelere konu olmuştur. Bir kısım görüş, manevî tazminatın alacak hakkına evrilen bir hak olduğunu savunduğundan, haczedilebileceğini ileri sürmektedir. Aksi yöndeki görüşler ise, manevî zarar isteminin kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olması hasebiyle haczedilemeyeceğini ele almaktadır. Yasa koyucu, boşanma davasından kaynaklı manevî zararların karşılığında verilen manevî tazminatın haczedilemeyeceğini belirtmiştir (İİK md. 82)³³⁹.

2.2.3.8. Boşanmaya Dayalı Maddi ve Manevi Tazminatta Yargılama Giderleri

Hukuk sisteminin adaletli ve güvenli tesisi için yargı organları ile topluma hizmet edilmesi, devletin ana işlevlerinden biri olup, bu sorumluluk bir kamu hizmetidir. Yargı mercileri, özel hukuku ilgilendiren uyuşmazlıklarda, şahısların menfaatlerine yönelik kararlar vereceğinden, bu hizmetin verilmesi için harcanacak olan giderlerin bir kısmının

³³³ GENÇCAN, 2017, s. 1203.

³³⁴ Y.2.H.D. 10.09.2012 T, 2012/3990 E, 2012/20665 K, (karar için bkz: GENÇCAN, 2017, s. 1097).

³³⁵ PARTOKYAN, s. 114.

³³⁶ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 304.

³³⁷ Y.2.H.D. 10.09.2012 T, 2012/3910 E, 2012/20665 K, (karar için bkz: GENÇCAN, 2017, s. 1207).

³³⁸ COŞKUN, M. (2023), Haciz – Satış ve İhalenin Feshi (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi, s. 21.

³³⁹ ERTEN SARI, s. 109.

bu hizmetten faydalananlarca karşılanması çağdaş sosyal hukuk devletinin bir gereği olarak görülmüştür. Öğretide katılım payı olarak nitelendirilen ve yargılama faaliyetinin tamamının bedeli olmadığı şeklinde anlatılan yargılama giderlerinin kapsamında HMK md. 323'te harçlar, vekalet ücreti ve masraflar yer almaktadır³⁴⁰.

Boşanma davası içerisinde istenen ve boşanmanın eki niteliği taşıyan maddî tazminat talebi, boşanma ilamı kesinleşene kadar ayrı bir harç ödemesi yapılmadan talep edilebilecektir³⁴¹. Fakat boşanmaya dayalı maddî tazminatın bağımsız bir dava ile istenmesi³⁴² veya boşanma davasının kesinleşmesinin ardından bir yıllık zamanaşımı süresi içerisinde yeni dava ile ileri sürülmesi hâlinde davanın görülmesi için ayrıca nispi oranlı harç yatırılması gerekmektedir³⁴³.

Nispi oranlı harç yatırılması gereken davalar için dava değerine göre nisbi karar ve ilam harcının dörtte biri peşin olarak mahkeme veznesine yatırılmalıdır. Dava sonunda mahkemece kabul kararı verildiğinde, kabul edilen tutar üzerinden nispi oranlı tarife uyarınca bakiye karar ve ilam harcı, kararla beraber tahsil edilecektir. Davanın kabulü veya red oranına göre yargılama giderine hükmolunacaktır³⁴⁴.

Karı veya kocanın boşanma nedeniyle ileri sürmediği maddî tazminat talepleri için nispi harç yatırılması gerekmektedir. Yargıtay'ın kararları bu yöndedir³⁴⁵.

Boşanma davasında ileri sürülen maddî tazminat talebi, boşanma davası derdest durumda iken, yabancı mahkemede verilen tarafların boşanmalarına ilişkin karara tanıma veya tenfiz kararı alınması sebebiyle konusuz kaldığı halde, boşanma davası içerisinde istenen maddî tazminatın boşanmanın ferisi olma niteliğini kaybettirmeyecektir. Yargıtay, bu halde harç verilmesine gerek görmemiştir³⁴⁶.

Manevî tazminat istemi, boşanma davasıyla birlikte ileri sürüldüğünde, boşanma davası için zaten harç ödendiğinden ve manevî tazminat istemi de aynı dava içerisinde ileri sürüldüğünden, ayrıca harca tabii olmayacaktır³⁴⁷. Bu durum, manevî tazminatın

³⁴⁰ PEKCANITEZ ve ATALAY ve ÖZEKES, s. 550.

³⁴¹ SERİN OF, s. 70; Y.2.H.D. 15.03.2016 T, 2016/4397 E, 2016/4999 K, (<https://lexpera.com.tr>, 24.04.2024).

³⁴² Y.2.H.D. 19.12.2014 T, 2014/8497 E, 2014/26101 K, (karar için bkz: GENÇCAN, 2017, s. 1085).

³⁴³ Y.2.H.D. 26.05.2016 T, 2016/686 E, 2016/10430 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.04.2024).

³⁴⁴ Y.2.H.D. 11.10.2013 T, 2012/26191 E, 2013/ 23505 K, (<https://kazanci.com.tr>, 21.04.2024).

³⁴⁵ Y.2.H.D. 02.06.2015 T, 2014/22183 E, 2015/11287 K, (karar için bkz: OR, s. 1057).

³⁴⁶ Y.2.H.D. 05.04.2007 T, 2006/16950 E, 2007/5674 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 26.04.2024).

³⁴⁷ ZARARSIZ, s. 96.

boşanmanın fer'i niteliğinde olmasından kaynaklanır³⁴⁸. Nitekim boşanma davası içerisinde istenen fakat boşanmanın eki niteliğine haiz olmayan, örneğin ziynet alacağı istemi, elbette ki harca tabii olacaktır³⁴⁹.

Boşanmaya dayalı manevî tazminat istemi, boşanma davasından ayrı bir dava ile açılmış ise de harca tabii olacaktır. Nitekim Yargıtay bir kararında³⁵⁰, boşanma davasından ayrı olarak TMK md. 174 kapsamında açılan manevî tazminat ve eşya davasının nisbi harca tabii olduğuna hükmetmiştir.

Boşanma davası kesinleştikten sonra bir sene içerisinde boşanmaya sebep olan olaylar nedeniyle TMK md. 174/II kapsamında yer alan ve ayrıca açılan manevî tazminat davası ise Yargıtay nezdinde de bağımsız bir dava³⁵¹ niteliği taşıdığından, Harçlar Kanunu uyarınca dava değeri üzerinden nispi³⁵² harca tabii olacaktır³⁵³.

Vekalet ücreti, yargısal faaliyetler ile hukuki yardımın bedeli olan ve tarafın kendisini vekil aracılığıyla temsil ettirmesinin bir sonucu olarak avukata ödenmesi yasa ile belirlenmiş olan paradır (AvK. md. 164.)³⁵⁴ Vekalet ücreti, iki kısma ayrılmıştır. Bunlardan ilki, vekil ve müvekkili arasında AAÜT uyarınca belirlenen tarifenin altında kalmamak kaydıyla tutarı serbestçe kararlaştırılabilen ve sözleşmeye dayanan avukatlık ücretidir³⁵⁵. Diğeri ise, davayı kazanan taraf kendisini vekil tutarak temsil ettirdiği için, AAÜT uyarınca ödenecek tutarın hesabı yapılarak³⁵⁶, dava aleyhine sonuçlanan tarafın ödenmesi yönünde mahkemece hüküm kurulan vekalet ücretidir³⁵⁷.

Boşanmaya dayalı maddî tazminat istemi, boşanma davası içerisinde talep edilmişse, Yargıtay, boşanmanın fer'isi olma niteliği gereği tazminat talebi yönüyle ayrıca vekalet ücretine hükmedilmeyeceğine karar vermiştir³⁵⁸. Yargıtay, maddî tazminat

³⁴⁸ ÇELİK ÇALHAN, s. 56.

³⁴⁹ MİRHANOGULLAR, s. 170.

³⁵⁰ Y.2.H.D. 07.03.2005 T, 2005/1885 E, 2005/3400 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 20.04.2024).

³⁵¹ ZARARSIZ, s. 97.

³⁵² MİRHANOGULLAR s. 171.

³⁵³ ERTEN SARI, s. 105.

³⁵⁴ PEKCANITEZ ve ATALAY ve ÖZEKES, s. 551.

³⁵⁵ PEKCANITEZ ve ATALAY ve ÖZEKES, s. 553.

³⁵⁶ ARSLAN ve YILMAZ ve TAŞPINAR AYVAZ ve HANAĞASI, s. 762.

³⁵⁷ PEKCANITEZ ve ATALAY ve ÖZEKES, s. 554.

³⁵⁸ PARTOKYAN, s. 111; Y.2.H.D. 29.04.2015 T, 2015/7462 E, 2015/8795 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 25.04.2024), Y.2.H.D. 17.10.2017 T, 2017/4381 E, 2017/11172 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 26.04.2024).

isteminin, boşanma ilamı kesinleştikten sonra bağımsız açılan bir dava ile istenildiği takdirde vekalet ücretine hükmedileceği yönünde karar vermiştir³⁵⁹.

Boşanma davasına dayanan olaylar nedeniyle manevî tazminat isteminin vekalet ücreti hususunun incelenmesinde, manevî tazminat talebinin boşanma davası ile birlikte mi yoksa boşanma davası kesinleştikten sonra ayrı bir dava ile açılarak mı yargıya taşındığı hususu önem arz edecektir.

Boşanma davasıyla birlikte ileri sürülen manevî tazminat isteminde, boşanma davası kabul olduğunda, davalı aleyhine AAÜT uyarınca maktu belirlenmiş olan vekalet ücreti takdir edilecek, mahkemece ödenmesi kabul ya da red olan manevî tazminat tutarı üzerinden ayrıca vekalet ücretine hükmolunmayacaktır. Harçlar kısmında da izah etmiş olduğumuz gibi, manevî tazminatın boşanmanın eki niteliğinde olma niteliği gereği vekalet ücreti hususu da paralellik göstermektedir.

Boşanma davasının kesinleşmesi ve tarafların boşanmasının ardından açılacak olan manevî tazminat davasında ise dava değeri olarak ileri sürülen manevî tazminat tutarı oranında mahkemece verilecek olan kabul veya red kararı üzerinden nispi oranlı vekalet ücretine hükmedilecektir. Mahkemece kısmen kabul kısmen red kararı verildiğinde, davalı vekili için hükmolunacak vekalet ücreti, davacı tarafın vekiline hükmolunacak vekalet ücretinden fazla olmayacaktır³⁶⁰. Davacının açmış olduğu davanın red olması hâlinde ise, davalı taraf vekiline maktu vekalet ücretine hükmedilecektir. Bu hususta da yine, ayrı bir harç yatırarak bağımsız dava açılmış olması özelliği belirleyicidir³⁶¹.

2.2.3.9. Boşanmaya Dayalı Maddi ve Manevi Tazminat İsteminde Zamanaşımı

Boşanma nedeniyle evliliğin son bulduğu halden doğan dava hakları, boşanma ilamının kesinleşmesinden itibaren bir yıl içerisinde zamanaşımına uğrayacaktır (TMK md. 178)³⁶². Zamanaşımı, Yargıtay kararlarında³⁶³ ve öğretide, bir hakkın kazanılması ya da kaybedilmesinde kanunun öngördüğü sürenin tükenmesi olarak tanımlanmıştır³⁶⁴.

³⁵⁹ Y.2.H.D. 21.04.2014 T, 2014/8034 E, 2014/9362 K, (<https://kazanci.com.tr>, 20.04.2024).

³⁶⁰ ÇELİK ÇALHAN, s. 57.

³⁶¹ ERTEN SARI, s. 106.

³⁶² GÜNAY, s. 123; ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 302; GENÇCAN, 2017, s. 1096; ÖZBEK, D. (2024), Aile Davaları Rehberi (2. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi, s. 768.

³⁶³ Y.3.H.D. 20.12.2018 T, 2018/3982 E, 2018/13071 K, TUTUMLU, M. A. (2024), Türk Borçlar Kanunu ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Zamanaşımı ve Zamanaşımı Def'i, Ankara: Seçkin Yayınları, s. 26.

³⁶⁴ TUTUMLU, 2024 (Zamanaşımı), s. 24.

Öğretide başka bir tanımı ile zamanaşımı, borcun doğumunun ardından yasal koşullardaki sürenin aşılmasıyla, borçluya borcu ifadan kaçınma imkanı tanıyan bir gerekçedir³⁶⁵. Roma hukuku uyarınca “*exceptio*” olarak isimlendirilen def’i, borçlunun borcunu özel bir nedenden kaynaklı olarak ifa etmesinden geçici ya da devamlı kaçınma hakkı anlamına gelen bir kavramdır³⁶⁶.

Zamanaşımı, bir def’i olduğundan, ilgili taraf ileri sürmediği sürece³⁶⁷ hakim kendiliğinden dikkate alamayacağından³⁶⁸, süresinden sonra boşanma kararına dayalı olarak açılan maddî ve manevî tazminat davasında süresinde olmadığına yönelik zamanaşımı itirazının davalı tarafça ileri sürülmesi gerekecektir³⁶⁹. Davalının ileri süreceği zamanaşımı def’i, yasal koşullar mevcut ise, süresinde ileri sürüldüğünde davanın reddine karar verilecektir. Kanunda geçen bir yıllık sürenin hesaplanması, boşanma kararının kesinleşme tarihinden itibaren yapılacaktır³⁷⁰. Zamanaşımı süresinin bir yıl ile kısıtlandırılmasının gerekçesine bakıldığında; kanun koyucunun, eşlerin boşandıktan uzun süreler sonra birbirleriyle yeni ihtilaflara girmesini engellemeyi, aralarındaki husumetin en kısa vadede son bulmasını amaçladığı görülmüştür³⁷¹. İlgili kanun hükmü gerekçesi de dikkate alındığında, sosyolojik ortam ve tarafların şahsî faydaları yönüyle kanaatimizce de hakkaniyetli bir düzenlemedir.

³⁶⁵ GÖNEN, s. 172.

³⁶⁶ TUTUMLU, 2024 (Zamanaşımı), s. 337.

³⁶⁷ TUTUMLU, 2024 (Zamanaşımı), s. 340.

³⁶⁸ OR, s. 1043.

³⁶⁹ GÖNEN, s. 173; ERTEN SARI, s. 110; ZARARSIZ, s. 51.

³⁷⁰ OR, s. 1043.

³⁷¹ FIRTINA, s. 49.

3. BOŞANMANIN MALİ SONUÇLARINDAN MADDİ TAZMİNAT

Sorumluluk hukukuna göre sorumluluk sebepleri kusur, sözleşme ve yasa olarak üçe ayrılır³⁷² ve sorumluluk hukukunun görevlerinden birisi, bireyin uğramış olduğu zararın, yasal şartlar olduğu takdirde zarar veren tarafından tazminat yükümlülüğü temelinde aynen veya nakden giderilmesidir. Bu uğurda, bireyde eksilen değer yerine, mümkünse aynı nitelikte, değil ise nicelik olarak eksilen değere paralel biçimde belirlenen para veya başkaca değer konulması yoluyla zararın giderilmesi amaçlanmıştır³⁷³.

Bireyin ekonomik varlığında, rızası haricinde meydana gelen kayıp veya eksilmeler, maddî zarar olarak tanımlanmıştır³⁷⁴. Bir diğer deyişle, zarar olmasaydı bireyin malvarlığının bulunacağı durum ile zarar meydana geldikten sonraki fark, maddî zarardır³⁷⁵. Maddî tazminat müessesesi, bireyin maddî zararının giderilmesi, telafi edilmesi amacıyla³⁷⁶, zarar verenden tazminini içerir³⁷⁷.

3.1. Boşanma Davalarında Maddî Tazminat ve Hukuki Niteliği

Boşanma kararının eşleri ilgilendiren ekonomik neticelerinden maddî tazminat, kanun koyucu tarafından, boşanma nedeniyle mevcut ya da beklenen menfaatleri zedelenen kusursuz veya daha az kusurlu tarafın isteyebileceği bir netice olarak düzenlenmiş olup³⁷⁸, böylece maddî zararın giderilmesi amaçlanmıştır (TMK md. 174/D)³⁷⁹. Yargıtay boşanmaya dayalı maddî tazminatı, “*mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen kusursuz veya daha az kusurlu tarafın, kusurlu taraftan talep ettiği tazminat*” olarak tanımlamıştır³⁸⁰.

Maddî tazminat, boşanma davası ile istenebileceği gibi, boşanma ilamının kesinleşmesinin ardından ayrı bir dava açılarak da talep edilebilecektir³⁸¹. Boşanma

³⁷² EREN, F. (2023), Borçlar Hukuku Genel Hükümler (28. Baskı). Ankara: Legem Yayınevi, s. 562.

³⁷³ EREN, s. 831.

³⁷⁴ KAYIHAN, Ş. ve GÜNERGÖK, Ö. (2020), Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler (1. Baskı). İstanbul: Umuttepe Yayınları, s. 395; OĞUZMAN, M. K. ve ÖZ, M. T. (2023), Borçlar Hukuku Genel Hükümler – Cilt I (21. Bası). İstanbul: Vedat Kitapçılık, s. 405; EREN, s. 598.

³⁷⁵ OĞUZMAN, M. K. ve ÖZ, M. T. (2023), Borçlar Hukuku Genel Hükümler – Cilt II (18. Bası). İstanbul: Vedat Kitapçılık, s. 43.

³⁷⁶ AKIPEK, J. ve AKINTÜRK, T. ve ATEŞ, D. (2022), Türk Medeni Hukuku Kişiler Hukuku Başlangıç Hukuku – 1. Cilt (Yenilenmiş 18. Baskı). İstanbul: Beta Basım Dağıtım, s. 406.

³⁷⁷ OĞUZMAN ve ÖZ, Cilt II, s. 73; ZEYTİN ÇAĞRI, s. 39.

³⁷⁸ AYDOS, 2022, s. 120; AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 298; İKİZLER ve TÜZÜNER, s. 190; KATAYIFÇI, D. E. ve YILANCIOĞLU, E. (2023), Eyvah Boşanıyorum 500 Soruda Boşanma Rehberi (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 473; AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 298.

³⁷⁹ ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 295; FIRTINA, s. 41.

³⁸⁰ HGK. 2017/2065 E. 2020/46 K. 23.1.2020 T.; ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 296.

³⁸¹ ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 191; ÖZBEK, s. 768; AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 301.

davasından sonra ayrı bir dava ile maddî tazminat talep edilebileceğinin, TMK md. 174/I' de yer alan hükmün lafzında “eş” yerine “*taraf*” kelimesinin kullanılmasından anlaşıldığı öğretide belirtilmiştir³⁸². Bu doğrultuda kanun koyucu, boşanmaya kusurlarıyla sebep olan tarafın, çeşitli zorluklarla mücadele etmek zorunda kalan³⁸³, kusursuz ya da daha az kusurlu tarafa maddî bedeller ödemesinin yolunu açmıştır³⁸⁴.

Öğretide bir yazar, maddî tazminatın kadından talep edilebiliyor olmasını eleştirmiş ve bu eleştiride, yalnızca kadın eşe, koca tarafından ödenecek bir “*boşanma tazminatı*” çalışması getirilmesini, böylece temellendirilmesi güç olan maddî tazminatın yasadan çıkarılması gerektiğinden bahsetmiştir³⁸⁵. Yargıtay, geliri bulunan kocaya boşanmaya dayalı maddî tazminata hükmedilmesini, boşanma neticesinde en azından ek giderler yapmaya mecbur bırakılması sebebine dayandırmaktadır. Bu sebeple, eşlerin gelir düzeyi yakın dahi olsa, TMK md. 174/I kapsamında maddî tazminat verilebileceğini kabul etmiştir³⁸⁶. Öğretide birtakım yazarlar ise, kocanın mevcut ya da beklenen menfaatinin nasıl zedelendiğinin yeteri kadar sebep gösterilerek dava konusu edilmesini ve dava konusu bu sebeplerin de ispatlanması hâlinde eşitlik ilkesi temelinde kocaya maddî tazminat verilebileceğinden bahsetmiştir³⁸⁷.

Boşanmaya dayalı maddî tazminat, boşanmanın eki niteliğinde olduğundan, boşanma gerçekleşmeden, ilgilinin talebi olmadan³⁸⁸, boşanma kararında yer almadan ya da kendiliğinden meydana gelmeyecektir³⁸⁹.

Boşanmadaki maddî tazminat hukuki nitelik bakımından öğretide farklı nitelendirilmiştir³⁹⁰. Kimi yazarlarca haksız fiil tazminatı şeklinde³⁹¹, aksi yönde düşünenlerce aile hukukuna özgü nitelik taşıdığı şeklinde³⁹² belirtilmiştir. Bir kısım yazar tarafından ise kendine özgü mahiyet taşıdığı, boşanmada maddî tazminatın genel olarak

³⁸² DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 159.

³⁸³ GENÇCAN, 2017, s. 1021.

³⁸⁴ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 298.

³⁸⁵ HATEMİ, s. 138.

³⁸⁶ GENÇCAN, 2017, s. 1092.

³⁸⁷ GENÇCAN, 2017, s. 1093.

³⁸⁸ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 157.

³⁸⁹ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 290.

³⁹⁰ SERİN OF, s. 33.

³⁹¹ BÜYÜKİPEKÇİ, s. 13; BAŞPINAR, s. 56.

³⁹² AKSOY, s. 58; KIRMIZI, A. E. (2009), Boşanmanın Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 7.

tazminat hukukundan farklı algılanması sebebiyle TBK md.41 hükümlerinden farklı şartlara sahip olduğu belirtilmiştir³⁹³.

3.2. Boşanma Davalarında Maddî Tazminatın Hedefleri

Maddî tazminat müessesesinin boşanma davalarında varoluş amacı³⁹⁴ elbette ki kusuru daha az veya kusursuz tarafın madden sarsılmış dünyasını³⁹⁵ kusurlu eşten denkleştirilerek³⁹⁶ makul seviyede tazminidir. Nitekim, boşanmaya sebep olan olaylar nedeniyle taraflardan kusursuz ya da daha az kusurlu olanın maddî anlamdaki çöküntüyle baş başa bırakılması hakkaniyete aykırı olacağından, maddî tazminat müessesesiyle kanun koyucu, ekonomik dünyadaki bu sarsıntıyı giderme sorumluluğunu daha fazla kusurlu olan eşe yüklemiştir³⁹⁷.

3.3. Boşanmada Maddî Tazminatın Maddî Koşulları

Boşanma davasına dayalı olarak maddî tazminat verilebilmesi için koşullar bulunmaktadır. Bu koşullar öğretide maddî koşullar ve şekli koşullar olarak tasnife tabii tutulmuştur³⁹⁸. Maddî koşullar evlilik birliğinin boşanma ile sona ermesi, tazminat talebinde bulunan tarafın kusursuz veya daha az kusurlu olması gerektiği, tazminat talep edilen tarafın kusurlu olması, zarar, illiyet bağı ve hukuka aykırılık olduğu görülecektir. Aşağıda bu şartlar tek tek ele alınarak detaylıca incelenmiştir.

3.3.1. Kusur

Sorumluluk hukukuna göre, kusur, TBK md. 49 uyarınca haksız fiil sorumluluğunun subjektif şartını ifade etmekte olup³⁹⁹, kusur sorumluluğunun olmazsa olmazıdır⁴⁰⁰. Kusur kavramı öğretide birçok farklı çeşitte tanımlanmışsa da hakim görüşe göre, hukuk sistematığının kınadığı davranış şekli olarak tanımlanmıştır⁴⁰¹. Bu anlamda, kusur, hukuka aykırı davranışları kapsadığı gibi, benzeyen durum ve koşullar altındaki kimselerden beklenen ortalama davranış şekline uyumsuz davranışları ve ortalamadan sapan davranış şekillerinin niteliği olarak ifade edilebilecektir⁴⁰².

³⁹³ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 42-43.

³⁹⁴ SERİN OF, s. 34.

³⁹⁵ GENÇCAN, 2017, s. 1021.

³⁹⁶ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 41.

³⁹⁷ GENÇCAN, 2017, s. 1021.

³⁹⁸ OR, ss. 1002-1047.

³⁹⁹ GÜLEÇ UÇAKHAN, S. (2017), Maddî Tazminat Esasları ve Hesaplanması (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 251.

⁴⁰⁰ OĞUZMAN ve ÖZ, Cilt I, s. 426.

⁴⁰¹ BÜYÜKİPEKÇİ, s. 17; SERİN OF, s. 40.

⁴⁰² GÜNAY, s. 47; EREN, s. 651.

Sorumluluk hukukunda kusur, kasten ve ihmali olarak çeşitli görünüm biçimlerine sahiptir⁴⁰³. Öğretide kast, hukuka aykırılık teşkil eden neticenin zarar veren tarafından bile isteye, öngörüldüğü halde meydana getirilmesi şeklinde tanımlanmıştır⁴⁰⁴. İhmal ise öğretide, hukuka aykırı neticenin meydana gelmemesi için koşulların lüzum kıldığı özenin gösterilmemesi⁴⁰⁵ ve hukuka aykırı neticenin oluşmaması için iradeyi yeterli düzeyde kullanmamak⁴⁰⁶ şeklinde ifade edilmiştir.

Kusura dayanmayan sorumluluk hâlleri istisna olmak kaydıyla, TMK md. 15 gereğince, bireyin kusurlu olabilmesi ve kusur sorumluluğuna tabi olması için ayırt etme gücüne haiz olması aranmıştır⁴⁰⁷.

3.3.1.1. Boşanma Davasına Dayalı Maddî Tazminat İsteminde Kusurun Yeri

Aile hukuku, evlilik birliğinin de kurulmasıyla, bu birliğin sağlıklı, güvenli ve mütemadiyen idame ettirilebilmesi için taraflara yerine getirmesi gereken sorumluluklar, davranışlar yüklemektedir. Aile hukuku bakımından kusurun görünüm biçimi, aile hukukunda belirlenen kurallar uyarınca, eşlerin birlik görevleri karşısında beklenen davranışları ya da yükümlülükleri sergilememesidir. Başka bir anlatımla, kusur, eşlerden birinin ihmali veya icrai davranışları ile evlilik birliğinin yüklemiş olduğu sorumluluklardan ve davranışlardan kaçınması olarak izah edilebilecektir⁴⁰⁸. Kusur ilkesi, bazı boşanma sebeplerinde olduğu gibi, boşanmanın birtakım sonuçlarında da esas alınmaktadır. Boşanma davalarının mali sonucu olan maddî tazminat isteminde kusur en önemli argüman olup, tazminatın şartlarından biridir⁴⁰⁹. Kusur ilkesinin esas alındığı boşanma sebeplerinde kusurun mevcut olmadığı hâllerde boşanmaya ve dolayısıyla boşanmaya dayalı olarak maddî tazminata hükmedilemeyecektir⁴¹⁰.

Boşanmanın mali sonucu olarak istenen maddi tazminattaki kusur kavramı, TBK md. 49' da yer alan kusur kavramından daha farklı ele alınmıştır. Bu sebeple literatürde bazı yazarlar, boşanmaya dayalı maddî tazminat isteminin hukuki niteliği için, haksız fiil

⁴⁰³ BAŞPINAR, s. 64; KIRMIZI, 2009, s. 12; EREN, s. 656.

⁴⁰⁴ EREN, s. 657.

⁴⁰⁵ EREN, s. 659.

⁴⁰⁶ OĞUZMAN ve ÖZ, Cilt II, s. 62.

⁴⁰⁷ OĞUZMAN ve ÖZ, Cilt II, s. 65.

⁴⁰⁸ BAŞPINAR, s. 64.

⁴⁰⁹ ZEYTİN ve ERGÜN, s. 210; ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 295.

⁴¹⁰ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 56.

sorumluluğuna dair Borçlar Kanunu'nda yer alan hükümlere göre daha özel nitelikte⁴¹¹ olduğunu belirtmiştir. Bu özel niteliği gereği, maddî tazminat istemi için özel şartlar aranmıştır⁴¹².

3.3.1.2. Maddî Tazminat İsteyenin Kusursuz ya da Daha Az Kusurlu Olması

Boşanma davasına dayalı maddî tazminat isteminde bulunacak tarafın, evlilik birliğini bitme noktasına getiren olaylarda kusursuz veya diğer taraftan daha az kusurlu olması gerekmektedir⁴¹³. Önceki yasa olan 743 Sayılı TKM md. 143/I ile boşanmada maddî tazminat talep eden eşin tamamen kusursuz olması yönünde düzenleme ele alınmışsa da⁴¹⁴, 4721 sayılı TMK, maddi tazminat talep eden eşin kusur durumu konusunda bir yumuşatmaya gitmiş ve “*kusursuz veya daha az kusurlu*” biçiminde hükme bağlayarak değiştirmiştir⁴¹⁵.

Literatürde, kanun lafzında yer edinen kusursuzluk durumunun, mutlak kusursuzluğu ifade etmediği⁴¹⁶, boşanma davalarında taraflardan birinin tamamen kusursuz olmasının oldukça nadir olması sebebiyle⁴¹⁷, kusursuzluk ifadesinden, boşanmayı gerektirecek kapsamda olmayan daha hafif kusurun ele alınması gerektiği ifade edilmiştir⁴¹⁸. Öğretide, boşanmaya dayalı maddi tazminat için mutlak surette kusursuzluğun aranması durumunun, maddî tazminat isteminin kapsamını daraltacağını ve hatta istisnai hâllere indirgeneceğinden bahisle, maddî tazminatın pratikteki kıymetinin ortadan kaldıracağından bahsedilmiştir⁴¹⁹.

Hüküm metninde yer alan ve kusurlu olmamadan farklı⁴²⁰ olan daha az kusurlu olma durumunda, maddî tazminat talep edenin de boşanmaya sebep olan hadiselerde kusuru bulunmaktadır. Fakat onun kusuru, diğer eşe kıyasla daha az nitelikte olacaktır⁴²¹. Yargıtay, ilgili bir kararında karı ve kocanın karşılıklı olarak birbirlerine hakaret ettikleri,

⁴¹¹ OR, s. 1003.

⁴¹² ZEYTİN ÇAĞRI, s. 57.

⁴¹³ İKİZLER ve TÜZÜNER, s. 191; ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 192; KILIÇOĞLU, 2024, s. 130; ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 295, KILIÇOĞLU A. M. (2023), Medeni Hukuk Temel Bilgiler (9.Bası). Ankara: Turhan Kitabevi, s. 361; AKÇAAL, s. 149.

⁴¹⁴ KILIÇOĞLU, 2024, s. 128; AYSOY, s. 57.

⁴¹⁵ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 298; KILIÇOĞLU, 2024, s. 129.

⁴¹⁶ GÜNAY, s. 41; DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 157; ÖZBEK, s. 767; OR, s. 1026.

⁴¹⁷ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 299,

⁴¹⁸ GENÇCAN, 2017, s. 1022.

⁴¹⁹ OR, s. 1027.

⁴²⁰ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 158.

⁴²¹ OR, s. 1028.

bunun yanında kocanın sürekli şekilde eşine fiziksel şiddet uyguladığı olayda boşanmaya neden olan olaylarda erkeğin daha ağır kusurlu olduğunu, kadının ise daha az kusurlu olduğunu kabul etmiştir⁴²².

3.3.1.3. Maddî Tazminat İstenen Eşin Kusur Durumu

Boşanmaya dayalı maddî tazminat verilebilmesi için, maddî tazminat istenen davalının, boşanma nedeninde kusurlu olması gerekmektedir⁴²³, aksi halde davalının boşanmada hiçbir kusuru bulunmazsa dava kabul edilmeyecektir⁴²⁴. Yargıtay, davalı erkeğin ağır, davacı kadının az kusurlu olduğu, kadın tarafından açılan boşanma davasını kabul etmiş ve kadın lehine 50.000,00 TL maddî tazminat ödenmesine dair kararı onamıştır⁴²⁵.

Boşanma davasına dayalı maddi tazminat istemi, kusura dayanan tazminat sorumluluğuna dayanmaktadır⁴²⁶. Bu sebeptendir ki, evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayalı olarak açılan boşanma davalarında tarafların ikisinin de kusursuz olduğu hâllerde⁴²⁷ veya akıl hastalığı sebebiyle açılan boşanma davalarında davalı kusurlu olamayacağından maddî tazminata karar verilemeyecektir⁴²⁸.

Literatürde, tehdit altında açılan boşanma davalarında⁴²⁹, eşlerin örf ve adetlerinden kaynaklanan problemlerin neden olduğu veya siyasi düşüncelerinin

⁴²² Y.2.H.D. 15.02.2022 T, 2019/167 E, 2022/121 K, (karar için bkz: ÖZDOĞAN, A. ve DÜZGÜNKAYA, A. (2023), Aile Hukuku Davaları Hakkında HGK Kararları 2022 (1. Baskı). İstanbul: Aristo Yayınevi, s. 189).

⁴²³ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 158; GÜNAY, s. 47.

⁴²⁴ KILIÇOĞLU, 2024, s. 130.

⁴²⁵ Y.2.H.D. 10.01.2024 T, 2023/2887 E, 2024/60 K, “...davalı erkeğin sürekli borçlandığı ve şahıslardan aldığı borçlarını geri ödemediği, borçları nedeniyle evinin ihtiyaçlarını yeterince karşılamadığı, tanık beyanları, icra dosyaları ve gelen müzekkere cevaplarından anlaşıldığı üzere ev kirasını düzenli olarak ödemediği, faturaları ödememesi nedeniyle müşterek evin elektrik, su, doğalgazının birden çok kez kesildiği, davacı kadının ablasının tarafların müşterek evlerine geldiğinde market alışverişi yaptığı, yine tarafların ortak çocuklarının ihtiyaçlarını aldığı, davalı erkeğin davacı kadının ablası tanık ...O.’dan borç aldığı, her ne kadar tarihi çok eski olsa da, dava tarihi itibarıyla davalının halen aldığı bu borcu geri ödemediği, kadının da aralarında herhangi bir kavga vs. yaşanmamasına rağmen, davalı erkeğin ailesi ile görüşmediği, davalının ailesi tarafların müşterek evlerine geldiğinde davacının onlarla ilgilenmediği, davalı erkeğin halası ve teyzesi vefat ettiğinde davacı kadının davalı eşinin ailesini arayıp baş sağlığı dilemediği, dava açılmadan önce 2019 yılı içerisinde gerçekleşen davalı eşinin yeğeninin nişan törenine katılmadığı, bu nedenlerle boşanmaya sebebiyet veren olaylarda...”, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 25.04.2024).

⁴²⁶ OR, s. 1013.

⁴²⁷ Y.2.H.D. 29.06.2021 T, 2021/2322 E, 2021/5382 K, “...Tarafların herhangi bir kusurlu davranışı ispatlanamamıştır. Bu itibarla kadının boşanma davasının reddi gerekirken delillerin takdirinde hataya düşülerek yetersiz gerekçe ile boşanmaya karar verilmesi usul ve kanuna aykırıdır...” (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 28.04.2024).

⁴²⁸ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s.300.

⁴²⁹ KILIÇOĞLU, 2024, s. 130.

uyuşmamasından dolayı çıkan sorunlar dolayısıyla ortaya çıkan geçimsizlik durumlarında da kusurun varlığından söz edilemeyeceği anlatılmaktadır⁴³⁰.

3.3.1.4. Eşit Kusur Hâlinde Maddî Tazminat İstemi

Eşit kusur, evlilik birliğini bitme noktasına getiren olaylarda tarafların kusur durumlarının eşit seviyede olması anlamına gelir⁴³¹. Yargıtay'ın yerleşik içtihatları⁴³² ve öğretide, eşit kusur hâlinde⁴³³ tazminat talebinin reddinin gerektiği kabul edilir⁴³⁴.

3.3.1.5. Cinsiyet Değiştirme Hâlinde Kusur

Cinsiyet değişikliği, öğretide, cerrahi müdahale ile bir erkeğin kadın, bir kadının erkek cinsiyetine dönüştürülmesi olarak tanımlanmıştır⁴³⁵.

Cinsiyet değiştirmek isteyen birey, şartların varlığı hâlinde, ameliyat olmak için mahkeme izni almak durumundadır⁴³⁶. Evli bireylerin cinsiyet değiştirebilmesi yasa uyarınca mümkün olmadığından, evli bireyler mahkemeye cinsiyet değişikliği için müracaat etmeden önce evliliğini sonlandırmış olmalıdır (TMK md. 40)⁴³⁷. Öğretide, bir kişi evli olduğu halde cinsiyetini bir şekilde değiştirmiş ise evliliğinin kendiliğinden sona erdiği kabul edilmiştir⁴³⁸.

Yasa koyucu, cinsiyet değişikliğinin, ruh sağlığı yönünden zorunluluk içeren bir rapor ile mümkün olacağını düzenlemiştir. Bu halde ilgili değişiklik tıbben zaruret hali içerdiğinden, evlilik birliğini cinsiyet değişikliği için sonlandıran eş literatürde kusurlu sayılmamıştır⁴³⁹. Bu sebeple öğretide, yalnızca tıbbi zorunluluğu bulunması nedeniyle evlilik birliğini sonlandıran eşten maddî ve manevî tazminat talebinin mümkün olmadığı izah edilmiştir⁴⁴⁰.

⁴³⁰ OR, s. 1013.

⁴³¹ ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 192.

⁴³² Y.2.H.D. 23.06.2016 T, 2016/11677 E, 2016/12188 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 20.04.2024), Y.2.H.D. 27.2.2003 T, 2003/1471 E, 2003/2621 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 22.04.2024), ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 193.

⁴³³ Y.2.H.D. 20.04.2022 T, 2022/1226 E, 2022/3861 K, “...boşanmaya sebep olan olaylarda taraflar eşit kusurludur. Boşanmaya sebep olan olaylarda eşit kusurlu eş yararına maddî ve manevî tazminata karar verilemez...” (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 28.04.2024).

⁴³⁴ GÜNAY, s. 45; OR, s. 1029; KATAYIFÇI ve YILANCIOĞLU, s. 478; İKİZLER ve TÜZÜNER, s. 191.

⁴³⁵ ERLÜLE, F. (2021), Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevî Tazminat (3.Baskı). İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, s. 239.

⁴³⁶ ÜNLÜSOY TEK, s. 38.

⁴³⁷ TURAN BAŞARA, G. (2012), Türk Medeni Kanunu'nun 40. Maddesi Kapsamında Cinsiyet Değişikliği ve Hukuki Sonuçları, TBB Dergisi, S. 103, C. 25, ss. 245-266, s. 260.

⁴³⁸ ERCOŞKUN ŞENOL, s. 239.

⁴³⁹ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 70.

⁴⁴⁰ TURAN BAŞARA, s. 261.

3.3.1.6. Akıl Hastası Eşin Kusur Durumu

Fiil ehliyeti, bireyin, bizzat eylem ve işlemleri ile lehine haklar meydana getirerek hak edinebilmesi ile aleyhine durumlar oluşturarak borç altına girebilmesi⁴⁴¹ olarak tanımlanmıştır (TMK md. 9). Ayırt etme gücüne haiz, ergin ve kısıtlı olmayan bireyler, fiil ehliyetine haizdir (TMK md. 10 ve TMK md. 14)⁴⁴². Akıl hastalığının varlığı, ayırt etme gücünü etkileyen nedenlerden biridir (TMK md. 13). Akıl hastası bireylerin sağlık raporu almadan evlenmeleri mümkün değildir (TMK md. 133)⁴⁴³.

Bireyler, hukuka aykırı fiillerinden kusurları nedeniyle sorumludur. Bu nedenle kusur yeteneği olmayan yani ayırt etme gücüne sahip olmayan bireylerin, iradesi ortadan kalktığından, kusurundan da bahsedilemeyecektir⁴⁴⁴. Akıl hastalığı nedenine dayalı olarak açılan boşanma davasında, hasta olan tarafa kusur yüklenemeyeceğinden⁴⁴⁵, akıl hastası eşten maddî tazminat talep edilemeyecektir⁴⁴⁶. Fakat kusursuz veya daha az kusurlu akıl hastası eş, yasal şartların varlığı hâlinde, kusurlu olan diğer eşten maddî tazminat talep edebilecektir⁴⁴⁷. Evlilik birliğinden sonra eş akıl hastası olmuş ve kendisine vasi atanmışsa, yasal temsilci, akıl hastası eş adına maddî tazminat isteyebilecektir. Öğretide bir görüş, kanun koyucunun, yasada gösterilen ayrık durumlarda ayırt etme gücü olmayan eşin fiilinin netice doğuracağını düzenlediğinden (TMK md. 15), hakkaniyeti gerektiren hallerde ayırt etme gücü olmayan tarafın tazminat ödemesinin hakkaniyet sorumluluğuna daha uygun düşeceği görüşüne sahiptir (TBK md. 65)⁴⁴⁸.

Ayırt etme gücünün geçici olarak ortadan kalktığı hâller içerisinde iken eşlerden birisi boşanmaya neden olabilecek bir hadise meydana getirmiş olabilir. Ayırt etme gücü ortadan kalkarken kusurun olmadığı kanıtlandığında, sorumluluktan kurtuluş yolu belirlenmiştir (TBK md. 59)⁴⁴⁹. Öğretide, ayırt etme gücünü geçici olarak kaybettiği zaman diliminde işlemiş olduğu eylem nedeniyle eşe karşı açılacak olan boşanma davası

⁴⁴¹ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2020, s. 120.

⁴⁴² AKINTÜRK ve ATEŞ, 2020, s. 121.

⁴⁴³ KILIÇOĞLU, 2024, s. 105.

⁴⁴⁴ GÜLEÇ UÇAKHAN, s. 252; GÜNAY, s. 51.

⁴⁴⁵ AKÇAAL, s. 149.

⁴⁴⁶ İKİZLER ve TÜZÜNER, s. 191; KILIÇOĞLU, 2024, s. 130; ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s. 191; Y.2.H.D. 14.01.2020 T, 2019/8244 E, 2020/112 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 25.04.2024), Y.2.H.D. 24.06.2020 T, 2020/2352 E, 2020/3281 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 22.04.2024), ZEYİN ÇAĞRI, s. 68.

⁴⁴⁷ OR, s. 1024.

⁴⁴⁸ GÜNAY, s. 51.

⁴⁴⁹ OĞUZMAN ve ÖZ, Cilt I, s. 428

ve ileri sürülecek olan tazminat talebine karşı, eşin, ayırt etme gücünü kaybetme konusunda kusursuzluğunun ispat edilmesiyle kurtulabileceği anlatılmıştır⁴⁵⁰.

3.3.1.7. Ayrılık Kararı Verilmesi Aşamasında ve Sonrasında Kusur

Boşanmaya dayalı maddî tazminat talep edilebilmesi için ilk şart boşanmanın gerçekleşmesidir. Koşulların varlığı hâlinde, hakim, bir yıldan üç yıla kadar ayrılığa karar verebilecektir. Ayrılık süresi bitiminde, tarafların ortak hayatı yeniden kuramamış olması hâlinde TMK md. 172/II uyarınca taraflardan her biri boşanma davası açabilecektir. Açılacak olan boşanma davasında maddî tazminat istenebilecektir⁴⁵¹. Hakim, maddî tazminat istemini değerlendirmek için, ayrılık davasında kanıtlanmış hadiseleri ve ayrılık esnasında hukuken evlilik geçerli olarak devam ettiğinden ayrılık süresinde meydana gelen durumları ele alarak maddî tazminata ilişkin karar verebilecektir (TMK md. 172/III)⁴⁵².

3.3.1.8. Kusurun Tespiti

Boşanma davasına dayanan maddî tazminat isteminde mahkemece önce boşanmaya yönelik bir karar verilmesi ve ardından boşanmanın ferîsi niteliğinde olan maddî tazminata ilişkin hüküm kurulması gerekmektedir⁴⁵³. Unutulmamalıdır ki boşanma davası reddedildiğinde maddî tazminat talebi de ferî niteliği gereği reddedilecektir.

Maddî tazminatın belirlenmesinde kusurun tespiti önemli bir adımdır⁴⁵⁴. Nitekim, maddî tazminat kararı verilmeden önce mahkemece, kusurun ağırlığı tespit edilmeksizin hüküm verilemeyeceğinden, öncelikle her somut olaya göre⁴⁵⁵ kusura ilişkin değerlendirme yapılması gerekmektedir. Yüksek mahkeme de kusur olgusunun özelliği ve kusurun ağırlığı ile kusurun çerçevesinin çizilmesini oldukça önemli bulmakta, uyuşmazlığın esasına ilişkin doğru bir sonuca varılması için gerekli görmektedir⁴⁵⁶.

Mahkemece yapılacak kusur durumu değerlendirmesinden sonra diğer yasal koşulların varlığı hâlinde kusur ağırlığı ve hakkaniyet ilkesi göz önünde bulundurularak maddî tazminata dair hüküm kurulabilecektir⁴⁵⁷. Tarafların kusur durumlarının ağırlığı her olayın özelliklerine göre kendi içerisinde tarafların sosyal ekonomik durumları ve

⁴⁵⁰ GÜNAY, s. 52; ZEYTİN ÇAĞRI, s. 69.

⁴⁵¹ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 70.

⁴⁵² ZEYTİN ÇAĞRI, s. 71.

⁴⁵³ GÜNAY, s. 127.

⁴⁵⁴ BÜYÜKİPEKÇİ, s.18.

⁴⁵⁵ AKSOY, s. 41.

⁴⁵⁶ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 72.

⁴⁵⁷ Y.2.H.D. 10.12.1993T, 1993/11319 E, 1993/12087 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 20.04.2024).

statülerine göre belirlenecektir⁴⁵⁸. Yargıtay, boşanma ve maddî tazminat talep edilen mahkemece eşlerin kusur durumu, bunların neler olduğu açıklanarak⁴⁵⁹ kararın gerekçesinde söz konusu hususların tartışılması gerektiğine dair karar vermiştir⁴⁶⁰. Aksi halde, kusur oluşturan olayların neler olduğu açıkça belirtilmeksizin, gerekçesiz karar oluşturulması bakımından tazminat taleplerinin kabulüne ilişkin kararlar usul ve yasaya aykırılığı nedeniyle Yargıtay tarafından bozulmuştur⁴⁶¹.

Kusurun derecesi, tazminat müessesesinin ilgili ilkeleriyle hakim tarafından takdir edilecektir⁴⁶². Tek başına boşanma kararı alabilmek için yeterli olmayan olaylar, hafif kusur olarak nitelendirilebilecek durumlar olduğu gibi, öğretide, eşin tahrik, teşvik, kışkırtma vb. eylemlerine tepki olarak gösterilen davranışlar da hafif kusur kapsamında yer almıştır⁴⁶³. Yargıtay, davacı erkeğin sadakat yükümüne aykırı davranışı nedeniyle, geçirmiş olduğu hastalığında ziyaretine gitmeyen davalı kadın eşin davranışı tepki kapsamına girdiğinden, kusur olarak yüklenemeyeceğine dair hüküm kurmuştur⁴⁶⁴. Daha az kusurlu tarafın eylemi olmasaydı dahi, diğer tarafın kusurlu eyleminin boşanma için yeterli düzeyde olması gerekir. Davacı tarafın az kusurlu olduğu durumda istem üzerine mahkemece hükmedilecek maddî tazminat miktarında kusur oranında indirim yapılabilecektir⁴⁶⁵. Evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebiyle açılan davada kusur durumu, tarafların sosyal statüleri, kültürleri, değerleri, çevreleri ve olayın esası gibi özellikler dikkate alınarak belirlenecektir⁴⁶⁶.

Anlaşmalı boşanma davalarında kusura yönelik araştırma yapılmayacaktır⁴⁶⁷. Taraflar, boşanmanın ferî sonucu olan maddî tazminat hususunda da anlaştıkları için mahkemece ayrıca inceleme yapılmayacak, protokol uyarınca tarafların anlaşmaları doğrultusunda tamamen kusurlu olan eşe dahi maddî tazminat verilmesi mümkün olabilecektir⁴⁶⁸.

⁴⁵⁸ BÜYÜKİPEKÇİ, s. 27.

⁴⁵⁹ OR, s. 1021.

⁴⁶⁰ GENÇCAN, 2017, s. 1022.

⁴⁶¹ Y.2.H.D. 18.10.2018 T, 2016/25745 E, 2018/11363 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 20.04.2024), Y.2.H.D. 17.09.2018 T, 2016/22553 E, 2018/9238 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 22.04.2024).

⁴⁶² ZARARSIZ, s. 67.

⁴⁶³ SERİN OF, s. 41; BÜYÜKYILDIZ, s. 73; ZARARSIZ, s. 42.

⁴⁶⁴ Y.2.H.D. 02.06.2020 T, 2020/1648 E, 2020/2477 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 20.04.2024).

⁴⁶⁵ ÖZTAN, B. (2015), Aile Hukuku (6. Bası). Ankara: Turhan Kitabevi, s. 807; GÜNAY, s. 67.

⁴⁶⁶ OR, s. 1029.

⁴⁶⁷ OR, s. 1015.

⁴⁶⁸ ZARARSIZ, s. 40; OR, s. 1016.

Yabancı mahkeme kararlarında, kusur incelemesi yapılmış ise ve bu kararın tanınması veya tenfizine yönelik karar alınmışsa kusur tespitinde bu karar dikkate alınacaktır⁴⁶⁹. Fakat, yabancı mahkeme kararında kusura yönelik belirleme yapılmadıysa taraflara kusur yüklenmesi mümkün olmayacaktır⁴⁷⁰.

3.1.1.1. Kusurun İspatı

Boşanmaya dayalı maddî tazminat talebinde bulunan taraf, TBK md. 50/I uyarınca diğer eşin daha fazla olan kusurunu ve bu daha fazla kusurlu davranışın boşanmaya sebebiyet verecek düzeyde olduğunu mahkeme huzurunda kanıtlama mecburiyetindedir⁴⁷¹. Yargıtay, davalı eşin yalnızca kusurlu olması TMK md. 181/II' nin uygulama alanı bulması için yeterli görmüşse de, kusurun boşanmayı gerektirecek düzeyde olmasının zorunlu olduğuna yönelik karar vermiştir⁴⁷².

İddia edilen kusur, hakim tarafından re'sen tespit edilmeyeceğinden, iddia eden tarafça usulüne uygun olarak öne sürülmeli, boşanma davalarına hakim ilkeler kapsamındaki taraflarca getirilme ilkesi ile bağlantılı olarak kusurun varlığını iddia eden taraf delillerini varsa tanıklarını mahkemeye iddia ve savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı başlamadan yasal süre içerisinde ibraz etmelidir⁴⁷³. Aksi halde usule aykırı şekilde⁴⁷⁴ ve süresi geçtikten sonra dayanılan vakıalar⁴⁷⁵ kusur olarak yüklenemeyecektir. Örneğin, HMK'de yer alan düzenlemeye aykırı olarak, dilekçeler aşamasının tamamlanmasının ardından ileri sürülen iddialar diğer tarafa kusur olarak yüklenemeyecektir⁴⁷⁶.

Boşanma dava tarihinden sonra meydana gelen vakıalar, yeni açılacak bir boşanma davasına konu edilerek davaları birleştirme talebiyle kusur olarak ileri sürülebilecek veya ıslah ile davaya konu edilebilecektir⁴⁷⁷. Öte yandan tarafların resmî

⁴⁶⁹ SEZİŞLİ, s. 121; Y.2.H.D. 22.05.2006 T, 2006/1868 E, 2006/7955 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 27.04.2024)

⁴⁷⁰ OR, s. 1030.

⁴⁷¹ EREN, s. 664, ZEYTİN ÇAĞRI, s. 18.

⁴⁷² Y.2.H.D. 27.11.2019 T, 2019/3673 E, 2019/11598 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 22.04.2024).

⁴⁷³ BÜYÜKİPEKÇİ, s. 18.

⁴⁷⁴ Y.2.H.D. 30.09.2019 T, 2019/3295 E, 2019/9366 K, (karar için bkz: OR, s. 1017).

⁴⁷⁵ GENÇCAN, 2017, s. 1021.

⁴⁷⁶ Y.2.H.D. 03.06.2020 T, 2020/1485 E, 2020/2528 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.04.2024), Y.2.H.D. 14.10.2019 T, 2019/6557 E, 2019/10056 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 25.04.2024).

⁴⁷⁷ BÜYÜKİPEKÇİ, s. 20.

nikah tarihlerinden önceki olaylar, eşlerin af kapsamına dahil edilen vakıaları⁴⁷⁸ da kusur kapsamında değerlendirilmeyecektir. Yüksek mahkeme, ispat edilemeyen vakıaların⁴⁷⁹ ve hak arama hürriyeti kapsamındaki fiillerin⁴⁸⁰ kusur olarak yüklenilemeyeceğine yönelik kararlar vermiştir⁴⁸¹. Ayrıca, Yargıtay, soyut, zamanı belirli olmayan olaylardan bahseden⁴⁸² ve olaylardaki niteliği belirtmeyerek genel ifadeler barındıran⁴⁸³ tanık beyanlarının kusur olarak yüklenilemeyeceğine yönelik karar vermektedir. Maddiyata dayalı istekler de Yargıtay kararlarında kusur niteliğinde görülmemiştir⁴⁸⁴.

Boşanma davalarında yargılama usulü başlığı altında daha önce bahsettiğimiz üzere, boşanma hakimi, taraflarca sunulan delilleri serbestçe takdir edecektir. Boşanma davasına dayalı maddî tazminat istemi boşanma hükmünün kesinleşmesinin ardından ayrıca bir dava ile istendiği takdirde, yeni açılmış bu dava içerisinde boşanma davasında kusur incelemesi ve yapılan kusur tespiti göz önünde bulundurularak maddî tazminata hükmedilebilecektir⁴⁸⁵.

3.3.2. Zarar

Zararın ortaya çıkmış olması, sorumluluğun temel unsurlarından biri olup, tazminat kararı verilebilmesi için en önemli argümanlardan biridir⁴⁸⁶. Nitekim hukuka aykırı ya da kusur ile işlenen fiil sonucunda, tazminat alacağının doğması için, zararın da doğmuş olması gerekmektedir⁴⁸⁷. Aksi halde tazminat sorumluluğu oluşmayacaktır.

Yasa koyucu, zarardan bahsetmişse de tanım yapmamıştır (TBK md. 49). Öğretide geniş anlamda zarar, mal varlığıyla beraber, şahıs varlığında yani manevî varlığında meydana gelen kayıp olarak anlatılır. Dar anlamda zarar ise, şahsın malvarlığında, rızası dışında gerçekleşen eksilme⁴⁸⁸ olarak tanımlanmaktadır. Alman,

⁴⁷⁸ Y.2.H.D. 24.10.2018 T, 2016/25122 E, 2018/11891 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 25.04.2024); BÜYÜKİPEKÇİ, s. 20.

⁴⁷⁹ Y.2.H.D. 19.02.2020 T, 2020/103 E, 2020/1315 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 25.04.2024).

⁴⁸⁰ Y.2.H.D. 13.02.2020 T, 2019/7694 E, 2020/1111 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 22.04.2024).

⁴⁸¹ OR, s. 1023.

⁴⁸² Y.2.H.D. 10.06.2020 T, 2020/1433 E, 2020/2922 K, Y.2.H.D. 06.02.2020 T, 2019/7397 E, 2020/884 K, Y.2.H.D. 02.10.2019 T, 2019/3461 E, 2019/9565 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 26.04.2024).

⁴⁸³ Y.2.H.D. 25.01.2024 T, 2023/3164 E, 2024/530 K, “...davacı tarafın tanıklarının beyanlarının soyut, yer ve mekan belirtilmeyen hakaret ve küfür içerikleri ile psikolojik baskının niteliğini belirtmeyen genel ifadeler olmasından dolayı bu yönden erkeğin istinaf talebinin kabulü...”, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 27.04.2024).

⁴⁸⁴ Y.2.H.D. 24.12.2019 T, 2019/6433 E, 2019/12800 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 26.04.2024).

⁴⁸⁵ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 76.

⁴⁸⁶ EREN, s. 597.

⁴⁸⁷ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 76.

⁴⁸⁸ OĞUZMAN ve ÖZ, Cilt I, s. 405.

Avusturya ve Fransız hukuk sistemlerinde zarar kavramından geniş anlamda zarar anlaşılırken, Türk hukuk sistemimizde öğreti ve uygulamada yalnızca zarar kelimesinin kullanılmasından genelde maddî zararın anlaşıldığı görülmektedir⁴⁸⁹. Yargıtay’a göre de TBK md. 49 hükmünde yer verilen zarar kavramından malvarlığı zararı anlaşılmalıdır⁴⁹⁰ ve bu zarar, zarar verici haksız eylem olmasa idi şahsın mamelekinin durumu ile haksız eylem olduğunda mamelekin durumu arasındaki aleyhe olan farktan meydana gelmektedir⁴⁹¹.

Maddî zarar, şahsın ekonomik değer barındıran ve para ile ölçülebilen haklarının bütününde, aktifin azalması veya pasifin artmasını içeren durumlar olması, isteği ve onayı olmaksızın bireyin malvarlığında oluşan eksilmedir⁴⁹². Mağdurun, malvarlığındaki eksilmeyi istemiş olması neticesinde oluşan durum için zarardan söz edilmesi olanaksızdır⁴⁹³.

3.3.2.1. Boşanma Davasına Dayalı Maddî Tazminat İsteminde Zararın Yeri

Boşanmaya dayalı maddî tazminat için zararın oluşması gerekmektedir⁴⁹⁴. Kanun koyucu, kusursuz veya az kusurlu olan tarafın, mevcut veya beklenen menfaatinin, boşanma gerçekleşmesi sebebiyle zedelenmesinin sonucunda maddî tazminat talep edilebileceğini düzenlemiştir⁴⁹⁵. Nitekim, evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedeniyle açılmış bütün boşanma davalarında davanın kabulü kararı, istem sahibinin karşısındaki tarafın tazminata da mahkum edileceği anlamına gelmeyecektir⁴⁹⁶. Boşanma davalarına dayalı tazminat istemindeki zarar olgusu, kusuru olmayan ya da daha az kusurlu tarafın menfaatinin boşanma nedeniyle zedelenmesi olarak ele alınmaktadır⁴⁹⁷. Kusursuz veya daha az kusurlu tarafın malvarlığındaki mevcut durum ile boşanma olmasaydı meydana gelecek olan durum arasında, irade dışında gerçekleşen fark, zarar koşulunun gerçekleştiğini ortaya koymaktadır⁴⁹⁸. Boşanma nedeniyle istenen tazminatın

⁴⁸⁹ EREN, s. 598.

⁴⁹⁰ EREN, s. 600.

⁴⁹¹ Y.H.D. 12.3.1974 T, E.15684. K. 1223, Y.4.H.D. 27.2.1975 T, 13954 E. 2496 K, Y.4.H.D. 12.1.1982, 13394/274; EREN, s. 600; ZEYTİN ÇAĞRI, s. 77.

⁴⁹² EREN, s. 599.

⁴⁹³ GÜLEÇ UÇAKHAN, s. 261.

⁴⁹⁴ SERİN OF, s. 37; BAŞPINAR, s. 40; GÜNAY, s. 58; BÜYÜKYILDIZ, s. 65.

⁴⁹⁵ ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 296; ERDEM ve MAKARACI BAŞAK, s.194; KILIÇOĞLU, 2024, s. 129; AKÇAAL, s.149; İKİZLER ve TÜZÜNER, s. 190.

⁴⁹⁶ GENÇCAN, 2017, s. 1031.

⁴⁹⁷ ZARARSIZ, s. 25.

⁴⁹⁸ OR, s. 1003.

amacı, kusursuz ya da kusuru diğerinden daha az olan tarafın zararının tazminini sağlamak olduğundan, boşanma dışındaki bir sebeple doğan, örneğin eşlerden birinin diğerini yaralaması nedeniyle meydana gelen zararın tazmini, TMK 174 kapsamında talep edilemeyeceğinden TBK 49 uyarınca talep edilebilecektir⁴⁹⁹.

Boşanma nedeniyle maddi tazminat talep edecek özne, Kanunda “*mevcut ya da beklenen menfaatleri zedelenen*” şeklinde ifade edilmiştir (TMK md 174/I). Hukuki literatürde menfaat terimi, şahsın “*zarar görmeme dileğini*”⁵⁰⁰ ifade ettiğinden ve şahsın zarara uğradığı durum, menfaatinin de zedelendiği anlamına geleceğinden, bunun tazmini yasa önünde mümkün kılınmıştır. Boşanma davasında maddî tazminat verilebilmesi için zarar olgusunun içeriğini dolduran menfaat zedelenmesi hususunu, mevcut zarar ve beklenen zarar ayrımıyla irdelemek mühimdir.

3.3.2.1.1. Mevcut zarar

Mevcut veya beklenen menfaatlerin zedelenmesi, soyut ve hakime takdir yetkisi veren kavramlardır⁵⁰¹. Öğretide, kusursuz veya daha az kusurlu eşin malvarlığında boşanma nedeniyle meydana gelen kayıp, parasal bir fayda niteliğindeki⁵⁰² mevcut zarar olarak tanımlanmıştır⁵⁰³. Mevcut menfaatler, öğretide, evlilik birliği boşanma ile sona ermemiş olsa idi kusursuz veya daha az kusurlu karı veya kocanın sağlamaya devam edecek olduğu yararlar olarak belirtilmiştir⁵⁰⁴. Yargıtay kararlarında, mevcut menfaatin tespitinde, evlilik birliğinin taraflara sağladığı faydaları ölçü olarak almıştır⁵⁰⁵. Örneğin, karşılıklı nafaka ve bakım haklarının boşanma nedeniyle ortadan kalkması⁵⁰⁶, yasal mal rejiminden kaynaklanan hakların kaybedilmesi⁵⁰⁷, kusursuz ya da daha az kusurlu karı veya kocanın diğer tarafa ait mallar ile sermayeyi geri verme⁵⁰⁸ yada ticarethane tasfiyesinden doğan zararı⁵⁰⁹, diğer eşin iş yerinde eşin çalışarak ulaştığı kazanç

⁴⁹⁹ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 158.

⁵⁰⁰ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 82.

⁵⁰¹ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 80.

⁵⁰² PARTOKYAN, s. 35.

⁵⁰³ OR, s. 1004.

⁵⁰⁴ KILIÇOĞLU, 2024, s. 129.

⁵⁰⁵ YHGK. 06.03.2013 T, 2012/707 E, 2013/303 K; YHGK. 26.11.2014 T, 2013/1416 E, 2014/956 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, ET: 20.05.2024).

⁵⁰⁶ SERİN OF, s. 37.

⁵⁰⁷ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 86.

⁵⁰⁸ AKSOY, s. 48.

⁵⁰⁹ PARTOKYAN, s. 36; ZEYTİN ÇAĞRI, s. 86.

kaynağının boşanma nedeniyle kaybedilmesi⁵¹⁰, büyük miktardaki harcama yapılması⁵¹¹ durumları var olan çıkarın yitirilmesi olarak kabul edildiğinden, mevcut zararlar nedeniyle maddî tazminat istenebilecektir⁵¹². Öte yandan, evlilik birliğinin kurulması için evlenmeden önce veya evlilik esnasında yapılan harcamalar ve karı veya kocanın evlenme münasebetinden ötürü birbirlerine aldığı hediyeler mevcut zarar kapsamında değerlendirilmediğinden, maddî tazminat olarak istenemeyecektir⁵¹³. Yargıtay, ilgili bir kararında, Rum asıllı bir kadın vatandaşın evlenirken kocaya verdiği Dos'u hediye olarak kabul ettiğinden, geleneklere göre böyle bir hediyein verilişinin gereklilik kapsamında olması nedeniyle iadesinin talep edilemeyeceğine yönelik karar vermiştir⁵¹⁴.

Eşler, evlilik birliğinin kurulmasıyla birbirlerine karşı yardım ve dayanışma yükümlülüğü içerisine girerler⁵¹⁵. Kurulan evlilik birliğinde yardım yükümlülüğü kapsamına giren değerler, günlük ihtiyaçlar, geçim ve iâşe için yapılan harcamalar, öğretide mevcut menfaat kapsamında sayılmamışken, boşanmanın sebebiyet verdiği giderler kapsamında olan ortak konutun terki için yol masrafı, tedavi giderleri, yeni konut tutulması için yapılan masraflar⁵¹⁶, boşanma davası için yapılan harcamalar⁵¹⁷ mevcut menfaat kapsamında sayılmıştır⁵¹⁸. Ayrıca maddî tazminata konu edilen zarar, boşanmanın doğrudan sonucu olması gerektiğinden⁵¹⁹ boşanma aşamasında eşlerin kendi bakımları adına yapmış olduğu harcamalar mevcut zarar kapsamında değildir⁵²⁰.

Öğretide, bağıştan dönme sebebi olarak sayılmadığı takdirde, eşlerin birbirine vermiş olduğu hediyelerin mevcut menfaatin kaybedilmesi niteliğinde olduğundan bahsedilmiştir⁵²¹. Yargıtay bir kararında, çeyiz veya başlık olarak başka bir vatandaşın verdiği değer var olan kayıp sayılması nedeniyle iadesi yönünde karar vermiştir⁵²².

⁵¹⁰ İKİZLER ve TÜZÜNER, s. 190; GÜNAY, s. 60; PARTOKYAN, s. 35.

⁵¹¹ ZEVLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 296.

⁵¹² BÜYÜKİPEKÇİ, s. 35.

⁵¹³ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 300.

⁵¹⁴ Y.2.H.D. 21.03.1985 T, 1985/2422 E, 1985/2744 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 21.04.2024).

⁵¹⁵ BÜYÜKİPEKÇİ, s. 33; ZEVLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 88.

⁵¹⁶ ÖZTAN, s. 811.

⁵¹⁷ PARTOKYAN, s. 35.

⁵¹⁸ ZEVLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 297.

⁵¹⁹ BÜYÜKYILDIZ, s. 67.

⁵²⁰ KAÇAR, O. (1993), Boşanmada Tazminat, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 19.

⁵²¹ ZEVLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 297.

⁵²² Y.2.H.D. 18.04.1941 T, 310 E, 153 K, (karar için bkz: ZEVLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 297).

3.3.2.1.2. Beklenen Zarar

Öğretide, beklenen menfaatin ihlâli, sağlanmış ya da sağlanmakta olan bir menfaat olmayıp⁵²³, boşanma esnasında henüz doğmamış olan, fakat evlilik bitmeseydi, evliliğin devamında ortaya çıkması büyük olasılıkla ön görülen menfaatin zedelenmesi olarak tanımlanmıştır⁵²⁴. Beklenen menfaatin eş tarafından alınamamasından meydana gelen zarar, beklenen zarar olarak tanımlanmıştır⁵²⁵. Öğretide bir yazar, boşanmamış olsaydı eşyle içinde olacağı refah düzeyinin kaybı nedeniyle diğer eşin uğradığı zararların da beklenen menfaat kaybı içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur⁵²⁶.

Beklenen menfaat, tarafların gelecekte ekonomik varlığında oluşacak olası artışları da içerisine alır⁵²⁷. Gelecekte meydana geleceği arzu edilerek ön görülen menfaat, yeteri kadar somut bir hal alırsa beklenen menfaatin mevcudiyetinden bahsedilebilecektir⁵²⁸. Eşlerden birinin sigortadan doğan haklarını boşanma nedeniyle kaybetmesi beklenen menfaate örnek olarak gösterilebilir⁵²⁹. Öğretide verilen başka bir örnekte ise, koca veya karısının kendisine sağlamış olduğu maddî olanak sayesinde yurt dışında eğitim alma fırsatıyla eğitimine devam eden eşin boşanma neticesinde eğitim hayatının yarıda bırakılması sebebiyle kaçırılan iş fırsatları beklenen menfaatin zedelenmesi kapsamında ele alınmıştır⁵³⁰.

Miras yoluyla kazanılan hakların bu kapsamda ele alınıp alınmayacağı yönünde öğretide farklı görüşler yer almıştır⁵³¹. Bir görüşe göre, boşanma nedeniyle miras yoluyla kazanılan hakkın kaybedilmesi beklenen menfaat olgusu içerisine girerken⁵³², diğer bir görüş ise miras hakkını, ölüme bağlı tasarruftan doğan miras hakkından ayırarak yalnızca yasal miras hakkının beklenen menfaat olduğunu, yani ölüme bağlı tasarruftan doğan miras hakkının beklenen menfaat kapsamında yer almadığını savunmaktadır⁵³³.

⁵²³ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s.300.

⁵²⁴ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 159; KIRMIZI, M. (2021), Yargıtay Kararları Işığında Boşanma Davaları (3. Baskı). Ankara: Bilge Yayınevi, s. 150-151

⁵²⁵ OR, s. 1006.

⁵²⁶ KILIÇOĞLU, 2024, s. 129.

⁵²⁷ SERİN OF, s. 38.

⁵²⁸ BÜYÜKİPEKÇİ, s. 36.

⁵²⁹ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 159,

⁵³⁰ ATMACA ÜLKÜ, s. 98.

⁵³¹ ZEVLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 298.

⁵³² DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 159.

⁵³³ BÜYÜKİPEKÇİ, s. 37.

3.3.2.1.3. Zarar Kapsamında Olmayan Menfaatler

Zarar kapsamına dahil olmayan menfaatlerin tespit edilmesi, maddî tazminat miktarının hesaplanmasında oldukça önemli bir yer teşkil etmektedir⁵³⁴.

Evlilik için yapılan düğün giderleri, TMK md. 174/I kapsamında değildir. Boşanmanın fer'isi niteliğinde olmayan bu talep, ancak TBK genel hükümlerine göre ileri sürülebilecektir. Yargıtay ilgili kararında, düğün giderleri için açılacak olan maddî tazminat davasına yönelik isteğin, TBK'dan kaynaklanması nedeniyle Asliye Hukuk Mahkemelerinin görevine giren uyuşmazlıklardan olduğuna hükmetmiştir⁵³⁵.

Evlilik süresince karı veya kocanın çalışmamış olmasından doğan maddî zararlar da TMK md. 174/I kapsamında değildir. Yargıtay konuya ilişkin bir kararında, evlilik süresi içerisinde çalışmaması sebebiyle maddî tazminat istemiyle kadının açmış olduğu davayı, söz konusu istem boşanmanın eki niteliği taşımadığından, maddî tazminata ilişkin tutar üzerinden nispi harç yatırması gerektiğine karar vermiştir⁵³⁶. Yargıtay, tüp bebek tedavi giderleri⁵³⁷ ve eşte kalan altın ziynet eşyalar için ileri sürülecek tazminat istemini de TMK md. 174/I kapsamında değerlendirmemiştir⁵³⁸.

3.3.2.2. Zararın Belirlenmesi ve Hesaplanması

Boşanma davasına dayalı maddî tazminat kapsamında davacı, zarar iddiasını ispatla yükümlüdür (TMK md. 6). Boşanmaya dayalı maddî tazminat miktarı hususunda somut bir ölçü tayin edilmemiş, Kanun lafzında, “*uygun bir maddî tazminat isteyebilir*” denilmiştir⁵³⁹. Çünkü bu hususta kesin matematiksel hesabın yapılması olanaklı değildir⁵⁴⁰. Yargıç tarafından verilecek karar ile zedelenen menfaatin bütününe karşılanması da zaruri değildir⁵⁴¹. Ayrıca hükmedilecek olan tazminat, zarardan daha

⁵³⁴ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 96.

⁵³⁵ Y.2.H.D. 25.09.2018 T, 2018/3368 E, 2018/9928 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.04.2024).

⁵³⁶ Y.2.H.D. 11.09.2014 T, 2014/6199 E, 2014/17096 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.04.2024).

⁵³⁷ Y.2.H.D. 04.06.2014 T, 2014/1826 E, 2014/12304 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.04.2024).

⁵³⁸ Y.2.H.D. 28.06.2012 T, 2011/21394 E, 2012/17964 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.04.2024).

⁵³⁹ SERİN OF, s. 45.

⁵⁴⁰ OR, s. 1010.

⁵⁴¹ GENÇCAN, 2017, s. 1036.

fazla olamayacaktır⁵⁴². Nitekim tazminat, bir zenginleşme aracı olmayıp, tazminat hukukunun genel esasları uyarınca da üst sınırı zararın ne kadar olduğudur⁵⁴³.

Boşanma davası içerisindeki anlaşmazlıkta, menfaat olgusunun çerçevesi, hakim takdir yetkisi ile çizilecektir⁵⁴⁴. Bu çerçeve hakim tarafından, örneğin tarafların meslekleri, sosyal-ekonomik seviyeleri, kaç yıl evli kaldıkları, paranın alım gücü gibi diğer unsurlarla ve hakkaniyet ilkesi⁵⁴⁵ gözetilerek çizilecektir⁵⁴⁶. Yargıtay, boşanma sebebiyle kaybedilen yararın, evlilik birliği içerisinde olağan koşullarda diğer eşten beklenileceği düzeyde, makul, devamlı ve ciddi olması gerektiğine yönelik karar vermiştir⁵⁴⁷.

Aile mahkemesi hakimi, maddi tazminat isteyen den bilgi almalı ve bunlara ilişkin gösterilen delilleri değerlendirmelidir⁵⁴⁸. Hakim, lüzum gördüğü halde maddî tazminat meblağının saptanması amacıyla bilirkişi incelemesine başvurabilir⁵⁴⁹. Yargıç, mevcut menfaatleri ve beklenen menfaatleri belirlerken, Yüksek Mahkeme tarafından da belirtilen kriterler olarak⁵⁵⁰; tazminat talep edenin zedelenen menfaatlerinin varlığı, davacı ve davalının yaşları, evliliğin süresi, ekonomik ve sosyal statüleri, tarafların meslekleri, eğitim düzeyleri, sağlık durumları, lojman, servis vb. gibi sosyal hakları, vergi ödeme durumları, ortak malları idare biçimleri, yatırım imkanları, yeniden evlilik birliği kurma ve yeniden iş kurma olanakları, hayatlarını idame ettikleri çevreleri ve barınma, beslenme, eğitim koşulları, kusur durumları, diğer eşe güvenerek öğrenimi ve işini bırakmış olmayı, PMF tablosu uyarınca kalan muhtemel yaşam süreleri, sosyal güvenliğe sahip olup olmamaları gibi sınırlı sayıda olmayan ölçütleri göz önünde bulundurarak mevcut ve beklenen menfaatleri belirleyecek, bu kriterlerle uygun miktar tayin edecektir⁵⁵¹. Öğretide, bu ölçütlerin hakimi daima gerçek sonuca götürmeyebileceği anlatılmıştır. Örneğin, tazminat yükümlüsü eşin, resmî olarak ekonomik seviyesini daha düşük göstermesi sebebiyle, tazminat miktarı hesaplamasında oldukça düşük tazminata hükmedilmesi riski bulunmaktadır ve bu duruma karşılık olarak tazminat talebinde

⁵⁴² ÖZTAN, s. 815.

⁵⁴³ OR, s. 1012.

⁵⁴⁴ PARTOKYAN, s. 42.

⁵⁴⁵ OR, s. 1011.

⁵⁴⁶ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 80.

⁵⁴⁷ Y.H.G.K. 27.05.1992 T, 2-255/352 E.K.; OR, s. 1011; BÜYÜKYILDIZ, s. 69.

⁵⁴⁸ AKSOY, s. 54.

⁵⁴⁹ PARTOKYAN, s. 40.

⁵⁵⁰ KIRMIZI, 2021, s. 146.

⁵⁵¹ GENÇCAN, 2017, s. 1035.

bulunan tarafın, karşı tarafın harcamalarını ispata elverişli kredi kartı ödemelerine dikkat çekilmesinin hakime yol gösterici olacak bir çare olduğu anlatılmıştır⁵⁵².

Boşanma nedeniyle evlilik ortadan kalktığında, kusursuz tarafın varsa çocukları ile maddî manevî mağdur oldukları, hayatın idamesi için yeniden düzen kurmaya çalışırken temel düzeydeki gereksinimlerin hızla karşılanması zaruretinden bahisle, öğretide, maddî tazminatın tespitinde basit bir metot geliştirilmesi gerektiği, hakime daha isabetli ve hızlı karar alma imkanı sağlayan bir yöntem olması gerektiğinden bahsedilmiştir⁵⁵³.

3.3.3. İlliyet Bağı ve Boşanma Davasına Dayalı Maddî Tazminat İsteminde Nedensellik (İlliyet) Bağının Yeri

Sorumluluk hukukunun bir diğer temel unsuru illiyet bağıdır⁵⁵⁴. Genel anlamda illiyet bağı, zarar ile sorumluluğun ilişkilendirildiği davranış veya olay arasındaki neden-sonuç ilişkisidir⁵⁵⁵. Kusurlu davranış ya da hukuka aykırı eylemleri nedeniyle birine zarar veren, vermiş olduğu zararı gidermekle yükümlü kılınmıştır (TBK md.49/I). Bu zarar hayatın olağan akışına göre, bir fiilin neticesinden doğan mantıki illiyet bağı ile oluşmuştur⁵⁵⁶.

Boşanma davasında maddî tazminat isteminin ileri sürülebilmesi için ortaya çıkan zararın, boşanma yüzünden doğmuş olması gerekmektedir⁵⁵⁷. Kanun lafzında da zaten “*mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen*” şeklinde açıkça ifade edilmiştir (TMK md. 174/I)⁵⁵⁸. Bu kapsamda zarar ile boşanma sonucu arasında illiyet bağı mevcut olmalıdır ve illiyet bağı yalnızca evliliğin devam ettiği süreçte oluşarak boşanmaya sebep olan olaylar için titizlikle değerlendirilmelidir⁵⁵⁹. Çünkü evlilik birliği kurulmadan evvel veya boşanma meydana geldikten sonraki olaylar illiyet bağının kurulmasında dikkate alınmayacaktır⁵⁶⁰.

Boşanmaya dayalı tazminat talebinde bulunan eş, karşı tarafın fiilinden dolayı menfaatlerinin zedelendiğini ve boşanma sonucunun meydana geldiğini ispat ederek

⁵⁵² OR, s. 1012.

⁵⁵³ KICALIOĞLU, M. (2002), 4721 sayılı Yeni Türk Medeni Kanunu’na Göre Boşanma Hâlinde Maddî ve Manevî Tazminat, Ankara Barosu Dergisi, Yıl: 5, S: 2002/2, ss. 633-676, s. 645.

⁵⁵⁴ PARTOKYAN, s. 42; BÜYÜKYILDIZ, s. 75; AKSOY, s. 56; ZARARSIZ, s. 44; GÜNAY, s. 70.

⁵⁵⁵ EREN, s. 615,

⁵⁵⁶ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 104.

⁵⁵⁷ SERİN OF, s. 44.

⁵⁵⁸ BAŞPINAR, s. 70.

⁵⁵⁹ PARTOKYAN, s. 44.

⁵⁶⁰ OR, s. 1031.

illiyet bağıını kurmuş sayılacaktır⁵⁶¹. Maddî tazminat talebinde bulunan eşin, diğer tarafın eylemi nedeniyle zarara sebep olduğunu ve illiyet bağıını ispat ettiği noktada bu sonuç, tazminat talep eden eşin kusurunun olmadığı anlamına gelmeyecektir. Nitekim, her iki taraf da eşit kusurlu olabilir ya da maddî tazminat isteyen tarafın kusuru, boşanmaya neden olan fiil ve zarar arasındaki illiyet bağıını ortadan kaldıracak düzeyde ise, kimse kendi kusuruna dayanarak hak iddiasında bulunamayacağından⁵⁶², maddî tazminat istemi hakim tarafından reddedilebilecektir⁵⁶³.

3.3.4. Hukuka Aykırılık ve Boşanma Davasına Dayalı Maddî Tazminat İsteminde Hukuka Aykırılığın Yeri

Kusura dayanan sorumluluğun esas unsurlarından birisi de hukuka aykırılık kavramıdır (TBK md. 49/I)⁵⁶⁴. Hukuka aykırılık kavramı, öğretide subjektif teori ve objektif teori şeklindeki teorilerle savunulmaktadır. Subjektif teoriyi savunanlara göre, zarar içeren eylem, yalnızca failin böyle bir eylemi işlemeye yetkili olmaması durumunda hukuka aykırı olacaktır⁵⁶⁵. Objektif teoriyi savunanlara göre, hukuka aykırılığın tespitinde failin eylemleri esas alınmalıdır. Bu sebeple bir başkasına zarar vermeyi yasaklayan veya zararlı neticeyi önlemek maksadıyla belirli bir eylemi zorunlu kılan davranış kuralının ihlâl edilmesiyle hukuka aykırılık meydana gelecektir⁵⁶⁶. Fransız hukuk sistemi subjektif teoriyi benimsemişken, Türk hukuk sistemimizde objektif teori hakimdir⁵⁶⁷.

Hukuka aykırılık kavramının, öğretideki birkaç tanımına yer vermekte fayda görmekteyiz. Öğretide hukuka aykırılık, bir yazar tarafından, başkasının özgürlük sahasında yer alan ve dış etmenlerden korunmasına lüzum görülen haklarına, yerinde bir neden olmadan olumsuz bir müdahalede bulunmak şeklinde tanımlanmıştır⁵⁶⁸. Bir başka yazar hukuka aykırılığı, şahısların mal ve şahıs varlıklarını koruma maksadı taşıyan emredici nitelikteki davranış kurallarının ihlâli şeklinde tanımlamıştır⁵⁶⁹. Hukuka

⁵⁶¹ OR, s. 1030.

⁵⁶² Y.2.H.D. 22.02.2024 T, 2023/4398 E, 2024/1177 K, “...şu anda çalışmadığı, ancak kendi kusuruyla iş akdini sona erdirdiği, bilerek gelirini azaltmak maksatlı olarak işten ayrıldığı, hiç kimse kendi kusuruyla bir hak elde edemeyeceğinden davalı erkeğin daha ağır, davacı kadının daha az kusuruyla evlilik birliği temelinden sarsıldığından tarafların boşanmalarına...”, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 27.04.2024).

⁵⁶³ BÜYÜKİPEKÇİ, s. 38.

⁵⁶⁴ BÜYÜKYILDIZ, s. 77.

⁵⁶⁵ EREN, s. 667.

⁵⁶⁶ EREN, s. 668.

⁵⁶⁷ EREN, s. 669.

⁵⁶⁸ GENÇCAN, 2017, s. 1037.

⁵⁶⁹ EREN, s. 670.

aykırılık bağı, başkaca bir yazar tarafından, ihlâl edilen hukuk kuralının koruyucu hedefi ile, ihlâl edilen çıkar arasında olması gereken ilişki olarak tanımlanmıştır⁵⁷⁰.

Boşanma davasında, eşlerden birinin kusurlu eyleminin maddî tazminat istemine sebep oluşturabilmesi için, zararın hukuka aykırı bir eylem neticesinde, haklı bir sebep olmaksızın ortaya çıkması gerekmektedir⁵⁷¹.

Boşanmada maddî tazminata hükmedilebilmesi için bazı yazarlar hukuka aykırı fiil unsurunu şart olarak kabul ederken⁵⁷², bazıları ise şartlar arasında olduğunu kabul etmemektedir. Boşanma davasında maddî tazminata hükmedebilmek için hukuka aykırılık unsurunun şart olmadığını savunan görüşler, boşanmanın neticelenmesi ile haliyle zararın doğduğunu ve zararın maddî tazminat müessesesi ile karşılanması için hukuka aykırılık unsurunun değil boşanmanın meydana gelmesinin gerekli ve yeterli olduğunu ifade etmektedirler⁵⁷³.

Yargıtay, hukuka aykırılık unsurunun, tazminat müessesesi için gözetilmesi gereken bir koşul olduğundan, boşanmadan doğan maddî tazminatta da yer alması gerektiğini, bununla birlikte boşanmadaki tazminatın Kanunda ayrı bir hüküm ile yer verilerek kusur sorumluluğunun özel bir türü olduğundan koşullarının ve kapsamının farklı olduğunu, maddî tazminata hükmedilebilmesi için hukuka aykırılık koşulunun var olmasının gerekliliğini ifade etmektedir⁵⁷⁴.

3.4. Boşanmada Maddî Tazminatın Şekli Koşulları

Boşanma davasına dayalı maddî tazminat talebinin kabulü için birtakım biçimsel koşullar bulunmaktadır. Aşağıda bu koşullar detaylıca ele alınacaktır.

3.4.1. Boşanma Kararının Alınması

Boşanmaya dayalı maddî tazminat isteminde biçimsel şartlardan ilki, boşanma kararının kesinleşmesidir⁵⁷⁵. Bunun dışında evliliği sona erdiren diğer hâller olan eşlerin ölümü, gaipliği, cinsiyet değiştirmesi gibi hâllerde boşanma nedeniyle maddî tazminat talep edilebilmesi mümkün değildir⁵⁷⁶. Ayrıca boşanma davası mahkemece reddedildiği halde maddî tazminat kararı verilmeyecektir⁵⁷⁷. Mahkemece yalnızca ayrılık kararı

⁵⁷⁰ ZARARSIZ, s. 45; OR, s. 1031; BÜYÜKYILDIZ, s. 111.

⁵⁷¹ ZEVLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 299; ZEYTİN ÇAĞRI, s. 110; AKSOY, s. 57.

⁵⁷² GÜNAY, s. 72.

⁵⁷³ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 108.

⁵⁷⁴ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 109.

⁵⁷⁵ ÖZTAN, s. 806; İKİZLER ve TÜZÜNER, s. 190.

⁵⁷⁶ BÜYÜKYILDIZ, s. 78.

⁵⁷⁷ OR, s. 1032.

verildiğinde, evlilik sona ermeyip yalnızca fiili kesintiye uğradığından ve boşanma şartı oluşmadığından maddî tazminata hükmolunmayacaktır⁵⁷⁸.

Butlan, evliliğin sona erme sebeplerinden biridir. Mutlak veya nispi butlan nedenlerinin varlığı hâlinde evlilik birliği hükümsüz hale gelse de açılacak butlan davasının hüküm aşamasına kadar geçerli bir evlenmenin varlığı kabul edileceğinden maddî tazminat isteminde bulunulabilecektir⁵⁷⁹.

3.4.2. İstek

Boşanma davaları içerisinde hakim re'sen ele alabileceği konular yasa koyucu tarafından düzenlenmiştir (TMK md. 169)⁵⁸⁰. Maddî tazminat, boşanmanın isteme bağlı malî bir sonucu olması bakımından, tarafların isteği var ise ve şartları mevcutsa, hakim maddî tazminat hususunda karar verebilecek⁵⁸¹, aksi takdirde HMK md. 24/I uyarınca hakim re'sen karara bağlayamayacaktır⁵⁸². Yargıtay, cevap dilekçesi sunulmayan ve boşanma davası içerisinde davalı tarafa kusur atfedilmediği durumda, davalı lehine maddî tazminat şartlarının oluşmadığı görüşündedir⁵⁸³. Boşanma davalarının malî bir sonucu olan ve kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olan maddî tazminat hususu, mahkeme tarafından re'sen gözetilerek hüküm kurulabilecek bir konu olmadığından, kusursuz ya da daha az kusurlu eş tarafından⁵⁸⁴ talep edilmesi şarttır. Yargıtay da ilgili bir kararında, istem olmaksızın maddî tazminata hükmedilmesini doğru bulmamıştır⁵⁸⁵.

Maddî tazminat istemi, boşanma ve karşı dava dilekçesi ile ya da boşanma davası içerisindeki celselerde tutanağa geçirmek ve tarafın imzasını almak sureti ile ileri sürülebilecek⁵⁸⁶ ve bu talep kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğu için, yalnızca ilgili kişi veya açıkça yetki verdiği hâllerde vekili feragat edebilecektir⁵⁸⁷.

Hukukun temel ilkelerinden biri olan taleple bağlılık ilkesi uyarınca⁵⁸⁸, Kanunda re'sen gözetilmesi gerekenler dışında, hakim, tarafların talepleri ve talep sonuçları ile bağlı olacak, tarafların talebine uygun karar vermek zorunda kalacaktır. Bu sebeple

⁵⁷⁸ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 51; OR, s. 1032.

⁵⁷⁹ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 52.

⁵⁸⁰ OR, s. 1033.

⁵⁸¹ BAŞPINAR, s. 74.

⁵⁸² KILIÇOĞLU, 2023, s. 361.

⁵⁸³ Y.2.H.D. 21.03.2024 T, 2024/1981 E, 2024/2026 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 25.04.2024).

⁵⁸⁴ ZARARSIZ, s. 48.

⁵⁸⁵ Y.2.H.D. 11.04.2016 T, 2015/15528 E, 2016/7315 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 25.04.2024).

⁵⁸⁶ PARTOKYAN, s. 51.

⁵⁸⁷ OR, s. 1039.

⁵⁸⁸ ARSLAN ve YILMAZ ve TAŞPINAR AYVAZ ve HANAĞASI, s. 163.

istenen tazminatın nevi ve meblağının, dilekçede veya celse esnasındaki beyanda açıkça ortaya konulması gerekmektedir⁵⁸⁹.

Tarafların boşanmaya dayalı maddi tazminat taleplerinde, miktarın belirtilmemiş olması, davanın reddini gerektirmeyecek, mahkemece talepte bulunandan tazminat miktarının açıklattırılması gündeme gelebilecektir⁵⁹⁰. Yargıtay, istenen tazminatın türü maddî mi yoksa manevî mi⁵⁹¹ ya da ne kadarının maddî, ne kadarının manevî olduğunun netleştirilmesi gerektiği bu sebeple de mahkemece ilgiliye açıklattırılması gerektiği⁵⁹², ancak tazminatın türü talep edenin anlatım biçiminden anlaşılıyor ise açıklatılmasına gerek olmadığı⁵⁹³ yönünde karar vermiştir.

3.4.3. Süre

Boşanmaya dayalı maddî tazminat isteminin şekli şartlarından birisi, istemin süresi içerisinde yargı mercilerine ibraz edilmesidir⁵⁹⁴. Nitekim usul, esastan önce geleceğinden, süresi dışında mahkemeye maddî tazminat hususunda talepte bulunulması anlam ifade etmeyecek, mahkemece talep reddedilecektir. Ayrıca, maddî tazminat talebine ilişkin davacı tarafça ileri sürülecek delillerin de süresinde ileri sürülmesi gerekmektedir. Aksi takdirde Yargıtay uygulamalarında görüleceği üzere, süresi geçtikten sonra ileri sürülen deliller mahkemece hükme esas alınmayacak ve ispat vasıtası olarak kabul görmeyecektir⁵⁹⁵.

Boşanmaya dayalı maddî tazminat talebine ilişkin sürenin, boşanma davasının derdest olduğu ve boşanmanın kesinleştikten sonraki aşaması biçiminde irdelenmesi gerekmektedir. Nitekim TMK md. 178 boşanma kararının kesinleşmesine müteakip zamanaşımı düzenlemesini ele almaktadır⁵⁹⁶.

⁵⁸⁹ OR, s. 1036; ZARARSIZ, s. 47.

⁵⁹⁰ Y.2.H.D. 13.01.2015 T, 2014/12803 E, 2015/394 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.04.2024).

⁵⁹¹ Y.2.H.D. 13.02.2020 T, 2019/7045 E, 2020/1099 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 26.04.2024).

⁵⁹² Y.2.H.D. 20.11.2018 T, 2018/6992 E, 2018/13168 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 26.04.2024).

⁵⁹³ Y.2.H.D. 28.11.2012 T, 2012/8956 E, 2012/28526 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.04.2024).

⁵⁹⁴ OR, s. 1040.

⁵⁹⁵ Y.2.H.D. 22.02.2024 T, 2023/4493 E, 2024/1107 K, “...kadına tanık adreslerini bildirmesi için kesin süre verildiği, kadın tarafından kesin süre geçtikten sonra tanıklarının önceki adreslerinin bildirildiği bu haliyle tanık delilinin toplanmamasının kanuna uygun olduğu...”, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 28.04.2024).

⁵⁹⁶ ZARARSIZ, s. 50.

3.4.3.1. Boşanma Davası Kesinleşmeden Süre

Medeni Usul Hukuku'na göre dilekçeler teatisi, ön inceleme aşaması, tahkikat, sözlü yargılama ve hüküm yargılamanın aşamalarını oluşturmaktadır⁵⁹⁷. Boşanma davası derdest durumda iken yargılamanın aşamalarında içerisinde maddî tazminatın ileri sürüldüğü, hükme kadar olan safhalardaki durum aşağıda tek tek ele alınmıştır.

3.4.3.1.1. Dilekçeler Teatisi

Boşanma davası derdest durumda iken dilekçelerin teatisi aşamasında dava, cevaba cevap, cevap, ikinci cevap dilekçeleri ile maddî tazminat isteminde bulunulabilecektir. Yargıtay uyarınca da maddî tazminat, dilekçelerin teatisi aşamasında istenebilecektir⁵⁹⁸. Boşanmaya dayalı maddî tazminat istemi taleple bağlılık ilkesi doğrultusunda talep sonucunun genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağına tabidir. Yasak başladığında yapılması gereken uygulamada ayrı bir dava açıp, açılan bu davanın boşanma davası ile birleştirilmesini talep etmek olacaktır⁵⁹⁹.

3.4.3.1.2. Ön İnceleme Aşaması

Boşanma davasına dayalı maddi tazminat talep edecek olan taraf, ön inceleme aşamasında iken ancak karşı tarafın açık muvafakati olduğu durumda iddia ve savunmalarını değiştirip genişletebilecektir⁶⁰⁰.

3.4.3.1.3. Tahkikat Aşaması

Tahkikat aşamasında, ıslah ve karşı tarafın açık rızası hariç iddia ve savunma genişletilemeyecek ya da değiştirilemeyecektir⁶⁰¹. Yargıtay ilgili bir kararında, ön inceleme duruşması geçtikten sonra tahkikat aşamasında maddi tazminat talebi ileri sürüldüğünü, bu talebe karşı davalı tarafın açık muvafakati olmaması sebebiyle talebi savunmanın genişletilmesi niteliğine haiz görmüştür⁶⁰². Yargıtay, süresinde olmayan taleplere ilişkin olarak ret hükmü kurulmasını da doğru bulmadığından, karar verilmesine yer olmadığına dair karara hükmetmiştir⁶⁰³.

⁵⁹⁷ PEKCANITEZ ve ATALAY ve ÖZEKES, s. 233.

⁵⁹⁸ Y.2.H.D. 14.11.2013 T, 2013/12122 E, 2013/26487 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 21.04.2024), GENÇCAN, 2017, s. 1061.

⁵⁹⁹ GENÇCAN, 2017, s. 1060.

⁶⁰⁰ OR, s. 1041.

⁶⁰¹ GENÇCAN, 2017, s. 1061.

⁶⁰² Y.2.H.D. 26.09.2018 T, 2018/4495 E, 2018/10171 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 25.04.2024).

⁶⁰³ Y.2.H.D. 9.4.2018 T, 2016/15985 E, 2018/4689 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 25.04.2024).

3.4.3.1.4. Sözlü Yargılama Aşaması

Sözlü yargılama aşaması, medeni usul kuralları gereği, hükümden önceki son aşamadır. Islah ile veya iddia ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesine karşı tarafın açık rızası olduğu hâller hariç, sözlü yargılama aşamasında maddî tazminat ileri sürülmesi, süresi geçtikten sonra talepte bulunulduğu anlamı taşıyacaktır. Yargıtay’a göre, bu halde de karar verilmesine yer olmadığına dair karar verilecektir⁶⁰⁴.

3.4.3.2. Boşanma Davası Kesinleştikten Sonraki Süre

Boşanma davası kesinleştikten sonra, bir yıllık zamanaşımı süresi içerisinde maddî tazminat davası açılabilecektir (TMK md. 178)⁶⁰⁵.

3.4.3.3. Anlaşmalı Boşanma Hâlinde Süre

Evlilik birliği en az bir sene sürmüş ise, her iki taraf anlaşarak, taraflardan herhangi birinin mahkemeye müracaat etmesine karşılık diğer eşin de kabulü ile anlaşmalı boşanma gerçekleştirilebilecektir (TMK md. 166/III). Hakim, anlaşmalı boşanma için tarafların irade açıklamalarını bizzat dinleyecektir. Anlaşmalı boşanma hususunda hakimin, boşanmanın malî sonuçları ile varsa çocuklara ilişkin tarafların düzenlemesini uygun bulması şarttır⁶⁰⁶.

Anlaşmalı boşanma hâlinde, boşanmanın malî sonuçlarına ilişkin koşullarda tarafların ortak karar almasıyla boşanma kararı alınmış ve tazminat hususu artık bir problem olmaktan çıkmış olduğundan, boşanma kararının kesinleşmesinin ardından maddî tazminata ilişkin dava açılmayacaktır⁶⁰⁷. Yargıtay da anlaşmalı boşanma kararının ardından kusur tartışması yapılamayacağı ve boşanmanın malî sonuçlarına ilişkin talepte bulunulamayacağı görüşündedir⁶⁰⁸.

3.4.3.4. Tenfizden Sonraki Süre

Boşanma nedeniyle maddî tazminat istemi, boşanma hükmünün tenfiz kararının kesinleşmesinin ardından bir sene tamamlandığında zamanaşımına uğramış olacaktır⁶⁰⁹.

⁶⁰⁴ Y.2.H.D. 20.02.2014 T, 2013/20666 E. 2014/3331 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.04.2024).

⁶⁰⁵ GÜNAY, s. 122.

⁶⁰⁶ OR, s. 1044.

⁶⁰⁷ ZARARSIZ, s. 51.

⁶⁰⁸ Y.2.H.D. 16.01.2019 T, 2018/2080 E, 2019/280 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 26.04.2024).

⁶⁰⁹ GENÇCAN, 2017, s. 1065.

Bir yıllık zamanaşımı süresi, yabancı mahkeme kararının kesinleşmesiyle başlayacaktır⁶¹⁰.

3.5. Boşanmada Maddî Tazminatın Miktarının Belirlenmesi ve Belirleme

Ölçütleri

Boşanmaya dayalı maddî tazminat belirlenmesinde izlenecek yöntem konusunda Kanun lafzında herhangi bir ibare yer almamıştır⁶¹¹. Boşanmada maddî tazminat miktarı belirlenirken, Yargıtay kararları ve literatürde yer alan düzenlemeler ile yasa hükümleri yol gösterecektir⁶¹². Maddî tazminat hakim tarafından, tarafların kusur oranları, zarar ve diğer unsurlara göre belirlenecektir (TBK md. 51/I)⁶¹³. Mahkemece, çalışmamızın zarar kısmında anlatımlarını detaylıca yapmış olduğumuz mevcut ve beklenen menfaatler tespit edilecektir. İlliyyet bağının mevcudiyeti hâlinde, tarafların kusur durumları göz önünde bulundurularak maddî tazminat hususu değerlendirilecektir. Somut olayın özellikleri gereği⁶¹⁴ hükmedilmesi gereken uygun maddî tazminat miktarını hakim, tarafların sosyal ekonomik durumları ve kusur durumlarını dikkate alarak takdir yetkisi ile belirleyecektir⁶¹⁵. Öğretide, maddî tazminat miktarında, boşanma yüzünden kusursuz veya daha az kusurlu tarafın malvarlığında meydana gelen eksilme ölçü olarak ele alınmış ve boşanma ile kaybedilen çıkarların önemine dikkat çekilmiştir⁶¹⁶. Maddî tazminat miktarında, zararın tam karşılığının ödetilmesi gibi bir zaruret bulunmamaktadır⁶¹⁷. Nitekim boşanma nedenine dayanan maddî tazminat, evlilik birliği içerisindeki hayat koşullarının boşanmadan sonra da aynen devam edeceğine hizmet etmeye yönelik bir hedef gütmeyeceği gibi⁶¹⁸ zenginleştirme aracı olarak da kullanılamayacaktır⁶¹⁹.

Tarafların çalışıp çalışmadığı, boşanmadan sonra çalışıp çalışamayacağı, maddî kazanç elde edebilme ihtimalleri, varsa çocuğun velayeti kendisine verilecek taraf için çocuğun yaşı, ihtiyaçları maddî tazminatın belirlenmesinde incelenecek konular

⁶¹⁰ GÜNAY, s. 124; Y.2.H.D. 21.11.2018 T, 2017/1685 E, 2018/13255 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 26.04.2024).

⁶¹¹ BAŞPINAR, s. 71.

⁶¹² SERİN OF, s. 46.

⁶¹³ GÜNAY, s. 67.

⁶¹⁴ ÖZTAN, s. 819.

⁶¹⁵ SERİN OF, s. 46; DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 159.

⁶¹⁶ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 130.

⁶¹⁷ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 159.

⁶¹⁸ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 131.

⁶¹⁹ BÜYÜKYILDIZ, s. 86.

arasındadır⁶²⁰. Mahkemece, maddî tazminat belirlenirken göz önünde bulundurulacak daha birçok husus vardır. Örneğin, davacının yaşı⁶²¹, yeniden evlenebilme⁶²² ve iş bulması bakımından gözetilmesi gereken bir kriterdir. Bunun gibi, davacı ve davalının ortalama yaşam süreleri⁶²³, hayat standartları ve hayatlarını idame ettirdikleri şartlar da tazminat miktarının belirlenmesinde önem taşır⁶²⁴.

Yargıtay, tarafların sosyal ve ekonomik durumları, boşanmaya neden olan hadiselerdeki tarafların kusur dereceleri, paranın alım gücü, ihlâl edilen mevcut ve beklenen menfaat ile hakkaniyet ilkesi⁶²⁵ dikkate alınmadan verilen maddî tazminat miktarına ilişkin kararları bozmaktadır⁶²⁶. Toplanan delillerle, yasal şartlar mevcutsa hakim vicdani kanaatiyle maddî tazminat belirlenecektir. Belirleme yapılırken mahkemece bilirkişi ve sair resmî mercilerden görüş de kabul edilebilecektir⁶²⁷.

Zarar gördüğü iddiası ile maddi tazminat isteminde bulunan taraf, zararın meydana gelmesine rıza göstermişse, zararın meydana gelmesinde veya artmasında payı varsa (davacı tarafın kendi kusurunun varlığı halinde), maddi tazminat yükümlüsünün durumunu ağırlaştırmışsa, mahkemece tazminat indirilebilir ya da tamamen kaldırılabilir (TBK md. 52)⁶²⁸. Kanun koyucu tazminat ödeyecek olan tarafın oluşan zarara hafif kusurlu ile neden olduğu hallerde, tazminat ödediğinde yoksulluk içerisine girecekse hakkaniyet oranında mahkemece tazminat indirilebilecektir (TBK md. 52). İndirim sebeplerinin değerlendirilmesi neticesinde, tutar belli olacaktır⁶²⁹.

3.6. Boşanma Davalarında Maddî Tazminatın Ödenme Şekilleri

Boşanmaya dayalı olarak verilecek olan maddî tazminatın ödeme yöntemleri, yasada toptan veya duruma göre irat şeklinde ödeme olarak açıkça belirtilmiştir (TMK md. 176/I)⁶³⁰. Fakat kanun koyucu, tazminatın aynen veya nakden tazmini hususunda açıklık getirmemiş olduğundan⁶³¹, tazminatın ödenmesi noktasında TBK hükümlerinden

⁶²⁰ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 135.

⁶²¹ SERİN OF, s. 48.

⁶²² GÜNAY, s. 69.

⁶²³ ZARARSIZ, s. 35.

⁶²⁴ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 136.

⁶²⁵ PARTOKYAN, s. 57.

⁶²⁶ Y.2.H.D. 14.01.2021 T, 2020/5808 E, 2021/259 K, Y.2.H.D. 25.01.2021 T, 2020/6542 E, 2021/549 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 28.04.2024)

⁶²⁷ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 138.

⁶²⁸ SERİN OF, s. 32.

⁶²⁹ AKSOY, s. 53.

⁶³⁰ ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 301, SERİN OF, s. 49; BAŞPINAR, s. 77;

⁶³¹ ZARARSIZ, s. 53.

yararlanılabilecektir⁶³². Mahkemece, bazı malların (ayın) tazminat talep edene verilmesi şeklinde ödeme türü kararlaştırılabilecektir. Tazmin biçimlerinin birbirlerine önceliğinin bulunmaması sebebiyle, mahkemece her somut olayın özelliğine göre karar verilecektir⁶³³. Netice olarak, haksız fiilden kaynaklı olarak meydana gelen zararın giderilmesi hususuna benzer şekilde, maddî tazminatın, somut olayın nitelikleri ve tarafların sosyal ekonomik durumları gözetilerek, toptan, irat ve öğretideki genel görüşe göre⁶³⁴ ayın şeklinde ödenmesine karar verilmesi için hakime takdir yetkisi verilmiştir⁶³⁵.

3.6.1. Maddî Tazminatın Toptan Ödenmesi

Maddî tazminatın toptan (sermaye) biçiminde ödenmesi, tek bir defada ödenmesi anlamını taşımaktadır⁶³⁶. Böylece tazminat ödeme yükümlüsü sürekli olarak bu hususla muhatap olmayacak, tazminat ödemesi alan eş toptan ödeme alabildiği için daha rahat edeceğinden, taraflar arasındaki husumetin sonlandırılmasına yardım edebilecek ve muhtemel sorunları önleyebilecektir⁶³⁷. Öğretide, tazminatın irat biçiminde ödenmesine yönelik karar verildiğinde, gelecekte bu tutarın değiştirilmesi için tekrar dava açma ihtimalleri ve dolayısıyla tekrar karşı karşıya gelme ihtimalleri bulunduğundan, maddî tazminatın toptan ödenmesine karar verilmesinin daha uygun olabileceği anlatılmıştır⁶³⁸.

Anlaşmalı boşanma hâlinde, taraflar, verme konusunda mutabık kaldıkları tazminatın toptan ödenmesi hususunda karar almışlar ise, bu durumun uygulanabilirliği, uyarınca hakimın uygun bulmasına bağlıdır (TMK md. 184/V)⁶³⁹. Yargıtay, tarafların anlaşması hâlinde maddî tazminatın taksitle ödenebileceğine karar vermiştir⁶⁴⁰.

Toptan ödeme hâlinde, tazminat ödeme yükümlüsü tek seferde maddî tazminatı karşı tarafa ödediğinde, borç sonlanacaktır. Bu sebeple tazminat miktarı sonradan değiştirilemeyecektir. Tazminat ödenmeden hemen öncesinde, tazminata hak kazandığı mahkemece kesinleşmiş olan tarafın ölümü hâlinde tazminat ödemesi mirasçılara

⁶³² OR, s. 1048.

⁶³³ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 301.

⁶³⁴ ZEVLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 301.

⁶³⁵ OR, s. 1049.

⁶³⁶ GENÇCAN, 2017, s. 1074.

⁶³⁷ ZARARSIZ, s. 54.

⁶³⁸ OR, s. 1049.

⁶³⁹ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 165; GÜNAY, s. 111; BAŞPINAR, s. 78; GENÇCAN, 2017, s. 1075; OR, s. 1050.

⁶⁴⁰ Y.2.H.D. 02.05.2011 T, 2010/6933 E, 2011/7459 K, (karar için bkz: GENÇCAN, 2022, s. 485).

yapılabilecektir⁶⁴¹. Ayrıca mahkemece tazminatın toptan ödenmesine karar verilmesi hâlinde, Yargıtay kararları uyarınca taksitle ödenmesi mümkün değildir⁶⁴².

3.6.2. Maddî Tazminatın İrat Biçiminde Ödenmesi

Kimi zaman, ödenecek maddî tazminat tutarı yüksek olduğundan, yükümlüsü tarafından tek seferde ödenmesi zor olabilir⁶⁴³. Tazminat ödeme yükümlüsünün aldığı maaşın irat biçiminde olması nedeniyle⁶⁴⁴ veya tazminatı alan ilgili taraftan kaynaklanan başkaca sebeplerle, mahkemece tazminatın irat (dönemsel gelir)⁶⁴⁵ şeklinde ödenmesine karar verilebilecektir⁶⁴⁶.

İrat biçimindeki ödemede, tazminat ödeme yükümlüsü, belirli periyotlarla belirlenen vakit aralıklarıyla ödeme yapabilecektir⁶⁴⁷. Örneğin, tazminatın on yıl süre ile aylık olarak ödenmesi kararında olduğu gibi, irat şeklindeki ödeme, belirli bir vakit ile sınırlandırılabilir⁶⁴⁸ gibi, hayat boyu devam etmesi de mümkün olabilir⁶⁴⁸.

3.6.2.1. Maddî Tazminatın İradının Arttırılması veya Azaltılması

Kanun koyucu, zaman içerisinde tarafların ekonomik durumundaki değişimleri irat miktarının yeniden tespitinde önemli bir husus olarak değerlendirmiştir⁶⁴⁹. Zaman içerisinde alacaklının maddî durumu bozulabilir veya tazminat borçlusunun malî durumu çok iyi hale gelebilir. İşte bu gibi hâllerde, irat biçiminde ödenen maddî tazminata ilişkin irat miktarının arttırılması veya azaltılması talebiyle, taraflarca mahkemeye müracaat edilebilecektir⁶⁵⁰.

Maddî tazminatı irat şeklinde ödeme yükümlülüğü olan taraf ve tazminat alacaklısı tarafın, ekonomik durumunun değiştiği hâllerde iradın arttırılabilecek veya azaltılabilecektir (TMK md. 176/IV)⁶⁵¹. Tarafların maddî durumlarının yanında, hakkaniyet ilkesi de irat miktarının yeniden değerlendirilmesinde ölçüttür. Mahkemece, irat şeklinde ödenmesine karar verilen maddî tazminatın ilerideki zaman diliminde hangi tutarda ödeneceğine karar verilirken tarafların sosyal ekonomik durumları göz önüne

⁶⁴¹ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 153.

⁶⁴² Y.2.H.D. 19.11.2012 T, 2012/8413 E, 2012/27463 K, (<https://lexpera.com.tr>, 25.04.2024).

⁶⁴³ FIRTINA, s. 52.

⁶⁴⁴ OR, s. 1050.

⁶⁴⁵ GENÇCAN, 2017, s. 1075.

⁶⁴⁶ OR, s. 1049.

⁶⁴⁷ FIRTINA, s. 49; ZARARSIZ, s. 55.

⁶⁴⁸ OR, s. 1051.

⁶⁴⁹ PARTOKYAN, s. 75.

⁶⁵⁰ ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 302.

⁶⁵¹ ZARARSIZ, s. 56.

alınacaktır⁶⁵². Öğretide, irat miktarında tarafların anlaşması ve bu miktarın mahkemece kabul olmasından çok kısa bir süre sonra ileri sürülen iradın azaltılması talebinin, hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirilebileceği yer almıştır⁶⁵³.

3.6.2.2. İrat Biçiminde Ödenmesine Karar Verilen Maddî Tazminatın Değiştirilmesi ve Uyarlanması

Boşanmayla birlikte istenen maddî tazminatta veya boşanma hükmü kesinleştikten bir sene sonra açılan maddî tazminat davasında, gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumları göz önünde bulundurularak tazminat miktarında artış oranının belirlenmesini mahkemeden istenebilecektir (TMK md. 176/V)⁶⁵⁴. Mahkeme, istem hâlinde, her yıl artırım davası açma külfetini önlemek adına⁶⁵⁵, artış oranını karara bağlayabilecektir⁶⁵⁶.

3.6.2.3. İrat Biçiminde Ödenmesine Karar Verilen Maddî Tazminat İçin Güvence Gösterilmesi

İrat biçiminde ödenmesine karar verilen maddî tazminat, bir defada değil de belirli bir zamana yayılarak ödendiği için gecikme ya da ödenmemesi riski bulunmasına rağmen, TMK md. 176'da herhangi bir güvence gösterilmesi hususuna değinilmemiştir⁶⁵⁷. Yasa koyucu, TBK md. 51/II' de, irat şeklinde ödeme kararı verildiğinde, ileride borçlunun ödeme kabiliyetinin devam edip etmeyeceği meçhul olduğundan⁶⁵⁸, gelecekteki ödemeler için⁶⁵⁹ güvence göstermekle yükümlü olduğu hüküm altına alınmıştır⁶⁶⁰. Hükme göre hakim, maddî tazminata ilişkin ödemenin irat biçiminde olacağına karar verdikten sonra, borçlu tarafından ödenecek maddî tazminata ilişkin teminat göstermesini isteyecek ve bu teminat, aralıklı halde ödenecek iradın borçlu tarafından ifa edilmemesi riskini karşılayacak ekonomik ve hukuki yeterlilikte olacaktır. Öğretide bir görüş, ancak talep hâlinde⁶⁶¹ güvence hususunda mahkemenin karar vermesi gerektiği, aksi takdirde genel hükümlerde yer alan tedbirleri mahkemenin re'sen alamayacağını savunmaktadır⁶⁶².

⁶⁵² FIRTINA, s. 55.

⁶⁵³ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 148.

⁶⁵⁴ ZEVLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 302.

⁶⁵⁵ GENÇCAN, 2017, s. 1077.

⁶⁵⁶ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 149.

⁶⁵⁷ BÜYÜKYILDIZ, s. 90.

⁶⁵⁸ KAYIHAN ve GÜNERGÖK, s. 376.

⁶⁵⁹ GÖNEN, s. 96.

⁶⁶⁰ GÖNEN, s. 68.

⁶⁶¹ ÖZTAN, s. 825.

⁶⁶² GÜNAY, s. 112; ZEYTİN ÇAĞRI, s. 149.

3.6.2.4. İrat Biçiminde Ödenmesine Karar Verilen Maddî Tazminatın Ortadan Kalkması

İrat biçiminde ödenmesine karar verilen maddî tazminatın hangi hâllerde kaldırılacağı yasa ile düzenlenmiştir. (TMK md. 176/III) Kaldırılma, toptan ödeme hâllerinde mümkün olmayıp, yalnızca irat şeklinde ödenmesine karar verilen tazminat yönünden mümkündür⁶⁶³. Düzenlemenin hukuki niteliği öğretilerde tartışmalıdır. İrat biçiminde ödenen tazminatın kaldırılmasına dair hükmün, öğretilerde bazı yazarlarca emredici nitelikte olduğu savunulurken, bazı yazarlara göre emredici nitelikte olmadığından, şartların varlığı hâlinde de aksinin kararlaştırılabileceği, ödemenin devamının sağlanabileceği savunulmaktadır⁶⁶⁴. Aksinin kararlaştırılabileceğini savunanlara göre, tarafların yeniden evlenmesi durumunda maddî tazminatın ödeneceği hususunda bir anlaşmanın varlığı hâlinde irat kaldırılmayacaktır⁶⁶⁵.

Kanun koyucu, bazı hâllerde irat şeklinde ödenen tazminatın kendiliğinden sona ermesini düzenlemişken, bazı hâlleri mahkeme kararına bağlı kılmıştır⁶⁶⁶.

3.6.2.4.1. İrat Biçiminde Ödenmesine Karar Verilen Maddî Tazminatın Kendiliğinden Sona Ermesi

Tazminat alacaklısının ölmesi ve yeniden evlenmesi, irat biçiminde ödenmesine karar verilen maddî tazminatın kendiliğinden sona erme nedenleri arasında sayılmıştır (TMK md. 176/III)⁶⁶⁷.

3.6.2.4.1.1. Taraflardan Birinin Ölümü

Tazminat alacaklısı veya tazminat ödemeye yükümlü kişinin ölümü hâlinde irat şeklinde ödenen maddî tazminat kendiliğinden sona erecektir⁶⁶⁸. Maddî tazminata mahkeme kararı ile hak kazanan kişinin ölmesi hâlinde, mirasçıların irat şeklinde ödenen tazminatın devam etmesini talep etmeleri mümkün değildir⁶⁶⁹. Ayrıca maddî tazminatı irat şeklinde ödeyen tarafın mirasçıları da ölümle birlikte artık böyle bir borç kalmadığından, maddî tazminat ödemeye devam etmeyecektir⁶⁷⁰.

⁶⁶³ ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 301.

⁶⁶⁴ GENÇCAN, 2017, s. 1077.

⁶⁶⁵ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 151.

⁶⁶⁶ GÜNAY, s. 113.

⁶⁶⁷ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s. 167; PARTOKYAN, s. 80; GÜNAY, s. 114.

⁶⁶⁸ KILIÇOĞLU, 2024, s. 138; ZARARSIZ, s. 56; OR, s. 1051.

⁶⁶⁹ ÖZTAN, s. 822

⁶⁷⁰ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 153.

3.6.2.4.1.2. Tazminat Alacaklısının Yeniden Evlenmesi

İrat biçiminde maddî tazminat alan alacaklı, yeniden evlenirse, irat ile tazminat ödemesi kendiliğinden ortadan kalkacaktır⁶⁷¹. Bu sebeple irat biçiminde maddî tazminat ödeme yükümlüsü borçlusu borcu yüzünden icra takibine maruz bırakılmış ise, karşı tarafın evlendiğine ilişkin bir belge sunarak icra takibinin kaldırılmasını talep edebilecektir. Öğretide, yeniden evlenme nedeniyle irat şeklinde ödenmesine karar verilen maddî tazminatın kendiliğinden kalkması eleştirilmiştir. Bazı yazarlar, evlenme nedeniyle irat şeklinde ödenen maddî tazminat borcunun ortadan kalkmasının gerekliliğine katılmamakta, boşanma nedeniyle uğranılan maddî zararın yeniden evlenme ile tamamen ortadan kalkmayabileceğine, iradın devamı ve irat miktarının azaltılması hususunda hakime takdir yetkisi verilmesi gerektiğine değinmektedir. Başkaca bir görüş ise, yeniden evlenme ile irat alacaklısının yoksulluğu tamamen ortadan kalktığından, irat şeklinde maddî tazminat ödemesine karar verilen tarafın da bu yoksulluğu giderme yükümünün sonlanması gerektiğine katılmaktadır⁶⁷².

3.6.2.4.2. İrat Biçiminde Ödenmesine Karar Verilen Maddî Tazminatın Mahkeme Kararı ile Sona Ermesi

Yasa koyucu, irat şeklinde ödenmesine karar verilen maddî tazminatı düzenlerken, birtakım şartların varlığı hâlinde dava açarak, bu hâllerin varlığının, iddia eden irat borçlusu tarafça ispat edildiği durumda iradın sona ermesine imkan tanımıştır⁶⁷³. İşte bu hâller, alacaklı tarafın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ve haysiyetsiz yaşam sürmesi olarak belirlenmiştir (TMK md. 176/III)⁶⁷⁴.

3.6.2.4.2.1. Tazminat Alacaklısının Fiilen Evliymiş Gibi Yaşaması

Yasa koyucu irat şeklinde maddî tazminat ödenmesine karar verilen alacaklının, birileri ile fiilen evliymiş gibi yaşaması hâlinde maddî tazminat ödemesinin kaldırılacağını düzenlemiştir⁶⁷⁵. Bu halde, tazminat ödeme yükümlülüğündeki kişinin dava açarak tazminat alacaklısının fiilen evliymiş gibi yaşadığını ispat etmesi gerekmektedir. İddiaların gerçekliğine yönelik tespit mahkemeye aittir⁶⁷⁶.

⁶⁷¹ BAŞPINAR, s. 84; SERİN OF, s. 50;

⁶⁷² ZEYTİN ÇAĞRI, s. 152.

⁶⁷³ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 153.

⁶⁷⁴ DURAL ve ÖĞÜZ ve GÜMÜŞ, s.167; ZEYTİN ve ERGÜN, s. 210.

⁶⁷⁵ KILIÇOĞLU, 2024, s. 139.

⁶⁷⁶ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 154.

3.6.2.4.2.2. Tazminat Alacaklısının Yoksulluğunun Ortadan Kalkması

İrat şeklinde maddî tazminat ödenmesine karar verilen alacaklının yoksulluğunun ortadan kalkmasıyla anlatılmak istenen, alacaklı tarafın ekonomik durumunun değişmesiyle olumlu anlamda düzelmeler yaşanması, alacaklının maddî tazminata ihtiyacının kalmamasıdır. Bu halde, dava açılarak⁶⁷⁷ irat şeklinde ödenen maddî tazminatın ortadan kaldırılması yasa hükme ile mümkün kılınmıştır⁶⁷⁸.

3.6.2.4.2.3. Tazminat Alacaklısının Haysiyetsiz Yaşam Sürmesi

Haysiyetsiz yaşam sürme eylemleri, irat şeklinde kendisine maddî tazminat ödenen alacaklı tarafından sergilendiği takdirde, tazminat ödeme yükümlüsü tarafından dava açılabilir ve haysiyetsiz yaşam ispat edildiği ve mahkemece davanın kabulüne karar verildiği takdirde irat şeklinde ödenmesine karar verilen maddî tazminat ortadan kalkacaktır⁶⁷⁹. Haysiyetsiz yaşam sürme eyleminin, devamlılık unsurunu⁶⁸⁰ içermesi gerektiğinden tek sefere mahsus olgular haysiyetsiz hayat sürme olarak nitelendirilmeyecektir⁶⁸¹.

3.6.3. Boşanmada Maddî Tazminatın Ayın Biçiminde Ödenmesi

Boşanmaya dayalı olarak istenen maddî tazminatın, somut olayın niteliğine göre, ayın yani mal olarak istenmesi hâlinde, mahkemece ayın olarak ödenmesine karar verilmesi mümkündür⁶⁸². Yargıtay da ayın olarak ödeme olabileceğine yönelik karar vermiştir⁶⁸³. Tarafların ayın olarak maddî tazminatın ödenmesi hususunda anlaşmış olmaları durumunda, hakim tarafından olayın özellikleri göz önünde bulundurularak karar verilecektir⁶⁸⁴. Tazminat ödeme yükümlüsünün malî durumuna göre, kimi zaman maddî tazminatın bir kısmının ayın, bir kısmının toptan ödenmesine karar verilebilecektir⁶⁸⁵. Ayın olarak ödeme durumunda, ayın maddî değerinin tespiti için bilirkişiye başvurulacak, ayın dava tarihindeki değeri ele alınarak en yüksek değeri oluşturacak ve mahkemece bundan fazlasına karar verilmeyecektir⁶⁸⁶.

⁶⁷⁷ ZEVLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 301.

⁶⁷⁸ BAŞPINAR, s. 85; ZEYTİN ÇAĞRI, s. 154.

⁶⁷⁹ AKÇAAL, s. 150.

⁶⁸⁰ ÜNSAL, s. 235.

⁶⁸¹ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 155, ÜNSAL, s. 236.

⁶⁸² GENÇCAN, 2017, s. 1075.

⁶⁸³ Y. 2. HD. T. 27.12.2012 E. 2012/11467 K. 2012/31832; ZEYTİN ÇAĞRI, s. 157.

⁶⁸⁴ ÖZTAN, s. 821.

⁶⁸⁵ Y. 2.HD. 27.12.2012 E.2012/11467 K.2012/31832; ZEYTİN ÇAĞRI, s. 157.

⁶⁸⁶ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 158.

3.6.4. Boşanmada Maddî Tazminatın Para Birimi ve Uygulanacak Faiz

Boşanmaya dayalı maddî tazminat istemi yabancı para ile ileri sürülemeyeceğinden, ülke parası ile talep edilmesi gerekmektedir⁶⁸⁷. Taraflar, aralarında bir anlaşma yok ise⁶⁸⁸, boşanmaya dayalı olarak istenen maddî tazminat Türk parası olarak ödenecektir⁶⁸⁹. Yargıtay kararları ve öğretiyeye hakim olan görüşler uyarınca da⁶⁹⁰ boşanma davasına bağlı maddî tazminat isteminin taraflar arasında herhangi bir anlaşma olmadıkça, yabancı para ile ileri sürülmesi imkan dahilinde değildir⁶⁹¹.

Boşanmaya dayalı maddî tazminata ilişkin faize, ancak istem ile karar verilecektir⁶⁹². Boşanma nedeniyle istenilen maddî tazminat ve faize ilişkin talepte, mahkemece maddî tazminata ve faize karar verildiğinde, tazminata ilişkin ödeme borcu boşanma ilamının kesinleştiği tarihte muaccel hale gelecektir⁶⁹³. Bu sebeple boşanmanın kesinleştiği tarihteki⁶⁹⁴ faiz oranına göre mahkemece faiz kararı verilecektir⁶⁹⁵. Yargıtay kararları da bu yöndedir⁶⁹⁶.

Boşanma ilamının kesinleşmesinin ardından bir yıllık sürede boşanmaya dayalı açılan maddî tazminatta ise dava tarihinden itibaren⁶⁹⁷ faize hükmedilecektir⁶⁹⁸. Hükmedilecek olan faiz türü, yasal faiz olup, Yargıtay ilgili kararında reeskont faizi uygulanmasını doğru bulmamıştır⁶⁹⁹. Ayrıca Yargıtay, faiz istemi olduğu halde, mahkemece faize yönelik herhangi bir karar verilmemesini de doğru bulmamıştır⁷⁰⁰.

3.7. Boşanmada Maddi Tazminatın Mirasçılara Geçmesi ve Devri

Yargıtay kararları, boşanma kararının kesinleşmesinin ardından taraflardan birinin ölümü halinde vefattan evvel doğan ve kesinleşerek karar verilen maddi tazminatın tereke içerisinde mirasçılara intikal edeceği yönündedir. Aksi halde, eşlerden

⁶⁸⁷ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 158.

⁶⁸⁸ ÖZTAN, s. 832.

⁶⁸⁹ GENÇCAN, 2017, s. 1075.

⁶⁹⁰ PARTOKYAN, s. 51.

⁶⁹¹ GENÇCAN, 2017, s. 1060.

⁶⁹² GÜNAY, s. 120; GENÇCAN, 2017, s. 1078.

⁶⁹³ Y.2.H.D. 27.02.2017 T, 2015/22906 E, 2017/1972 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.04.2024).

⁶⁹⁴ ÖZTAN, s. 824.

⁶⁹⁵ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 301; OR, s. 1052.

⁶⁹⁶ Y.2.H.D. 07.05.2012 T, 2011/16591 E, 2012/12130 K, (<https://kazanci.com.tr>, .

⁶⁹⁷ Y.2.H.D. 17.11.2008 T, 2007/14890 E, 2008/15316 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.04.2024).

⁶⁹⁸ Y.2.H.D. 18.02.2008 T, 18678/1708, (karar için bkz: GENÇCAN, 2017, s. 1079).

⁶⁹⁹ Y.2.H.D. 09.07.2002 T, 8330/9182, (karar için bkz: GENÇCAN, 2017, s. 1079).

⁷⁰⁰ Y.2.H.D. 08.03.2005 T, 2005/1233 E, 2005/3523, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 22.04.2024).

birinin ölümünün ardından mirasçıları diğer e e karşı maddi tazminat isteminde bulunamayacaktır.⁷⁰¹

⁷⁰¹ ZEYTİN ÇAĞRI, s. 111.

4. BOŞANMANIN MALİ SONUÇLARINDAN MANEVÎ TAZMİNAT

Borçlar Hukuku uyarınca haksız fiilin maddî tazminat dışındaki diğer bir sonucu, bir başkasına hukuka aykırı olan bir eylem sergileyen kişi için, neden olduğu manevî zararı giderim borcu meydana getirmesidir (TBK md. 49)⁷⁰². Manevî zarar kavramından ne anlaşılması gerektiğine yönelik olarak, öğretide objektif ve subjektif teoriler ile karma teori⁷⁰³ belirlenmiştir⁷⁰⁴.

Manevî zarar, öğretideki objektif görüş nitelendirilmesiyle⁷⁰⁵ şahsın, kişi varlığı ve manevî değerlerinde iradesi haricinde oluşan değer kayıpları olarak anlatılmıştır⁷⁰⁶. Subjektif görüş esasında ise manevî zarar kavramı, kişilik değerlerinin saldırıya uğramış olması sebebiyle bireyin yaşamış olduğu ıstırap, elem ve kederlerin bütünü olarak tanımlanmıştır⁷⁰⁷. Karma teori subjektif ve objektif teorinin, unsurlarının birleştiği teoriye öğretide verilen isim olup, karma teori esasında manevî zararın doğması için şahıs varlığında meydana gelen kaybın bir duygu zararına neden olması gerekmektedir. Bu duygu zararının kayda değer bir boyutta olması aranacaktır⁷⁰⁸. Öğretide bir görüş, objektif bir teorinin sübjektif bir teoriyle tamamlanması gerektiğini savunmaktadır⁷⁰⁹.

Kişiyi saygı gösterme ilkesi ile paralel olarak, kişinin ve kişiliğin korunması, özel hukukun temel ilkelerinden biridir ve bu Anayasal ilke, insanlığın onur ve haysiyetinin korunması şeklinde özel bir görünüme sahiptir. Bu nedenle, temel hak ve özgürlükler koruma altına alınmış ve kurallar koyularak yasa koyucu tarafından düzenlenme ihtiyacı duyulmuştur⁷¹⁰. Yasa koyucu, kimsenin hak ve fiil ehliyetlerinden, özgürlüklerinden vazgeçemeyeceğini, hukuka ve ahlaka aykırı biçimde sınırlandıramayacağını, insan kökenli biyolojik madde alınması, aşılması veya naklinde ancak yazılı rızanın geçerli olacağını, biyolojik madde verme borcu altındaki bireyden bunun istenemeyeceğini, maddi ve manevi tazminat istenemeyeceğini belirterek kişiliğin korunmasını ifade etmiştir (TMK md. 23). Kişiliğin korunması birçok yasal düzenleme ile

⁷⁰² GÖNEN, s. 97.

⁷⁰³ KULAÇ, C. (2023), Manevî Tazminat ve Cezalandırma Fonksiyonu, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1, C. 13, ss. 657-665, s. 661.

⁷⁰⁴ ERLÜLE, s. 27-59.

⁷⁰⁵ GÖNEN, s. 97.

⁷⁰⁶ EREN, s. 609.

⁷⁰⁷ OR, s. 1057; GÖNEN, s. 97.

⁷⁰⁸ KULAÇ, s. 661.

⁷⁰⁹ ANTALYA, G. (2016), Manevî Zararın Belirlenmesi ve Manevî Tazminatın Hesaplanması -Türk Hukukuna Manevî Zararın İki Aşamalı Olarak Belirlenmesine İlişkin Bir Model Önerisi-, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, S. 3, C. 22, ss. 221-250, s. 229.

⁷¹⁰ ANTALYA ve TOPUZ, s. 83.

güçlendirilmiştir⁷¹¹. Şahsi hakkının ihlali ile zarar gören birey, uğramış olduğu manevi zararına karşılık, manevi tazminat müessesesiyle bir miktar para ödenmesini isteme hakkına sahiptir (TBK md. 58).

Manevî tazminatın genel çerçeveleri yasa koyucu tarafından düzenlemiştir (TBK md. 56-58)⁷¹². Üçüncü kişinin hukuka aykırı fiili nedeniyle, şahsın çektiği bedeni ve ruhi sıkıntılar ile manevî değerlerinde oluşan kayıpların tazminini ele alan tazminat türü, manevî tazminat olarak nitelendirilmiştir⁷¹³. Manevî zarara uğrayanın zararının kapsamı, manevî tazminat içeriğinin temel ölçütüdür. Kapsam itibariyle manevî zararın tazmininin kusura dayalı haksız fiil sorumluluğu nedeniyle oluşması mümkün olduğu gibi kusursuz sorumluluk hâllerinden birinin meydana gelmesiyle de oluşması mümkündür⁷¹⁴. Mülga 743 Sayılı TKM döneminde, manevî tazminat verilmesi için, “*şahsî menfaatlerin ağır bir surette zarar görmesi*” hususu şart iken, 4721 sayılı TMK döneminde, artık ağır surete ilişkin şart kaldırılmış ve “*kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf*” şeklinde düzenlemeye gidilmiştir (TMK md. 174/II)⁷¹⁵.

Kişilik hakları Kanun’da açıkça tanımlanmamıştır. Öğretide, kişilik hakları kavramından, kişiliği meydana getiren, kişide, kişi olduğu için mevcut olan, şerefi, haysiyeti, onuru, gururu, beden ve ruh sağlığı, özel hayatı gibi kıymetleri ile bunların bütününde kişiliği oluşturan ayrılmaz⁷¹⁶ nitelikli diğer değerler izah edilmektedir⁷¹⁷. Kişilik hakları devredilemez⁷¹⁸, haczedilemez⁷¹⁹, rehnedilemez, vazgeçilemez⁷²⁰ özellik taşımakta olup⁷²¹, Anayasa ile de güvence altına alınan, herkesçe saygı gösterilmesi

⁷¹¹ MİRHANOĞULLARI, s. 34.

⁷¹² KAYIHAN ve GÜNERGÖK, s. 386.

⁷¹³ ÇELİK ÇALHAN, s. 3.

⁷¹⁴ GÖNEN, s. 97.

⁷¹⁵ OR, s. 1060.

⁷¹⁶ OĞUZMAN, M. K. ve SELİÇİ, Ö. ve OKTAY ÖZDEMİR, S. (2024), *Kişiler Hukuku Gerçek ve Tüzel Kişiler* (22. Bası). İstanbul: Filiz Kitabevi, s. 183.

⁷¹⁷ AKIPEK ve AKINTÜRK ve ATEŞ, s. 343; ERLÜLE, s. 90.

⁷¹⁸ ANTALYA ve TOPUZ, s. 121.

⁷¹⁹ SERİN OF, s. 57; ERLÜLE, s. 92.

⁷²⁰ ANTALYA ve TOPUZ, s. 124.

⁷²¹ ERLÜLE, s. 91.

beklenen, hızlı ve etkin koruma sağlanması gereken⁷²² değerlerdir⁷²³. Kişilik hakları, mutlak haklardan olup⁷²⁴, herkese karşı ileri sürülebilecektir⁷²⁵.

Yasa koyucu, kişilik haklarına yapılan her saldırıyı haksız bulmuş ancak kişilik hakkı zedelenenin rızası, üstün nitelikli özel veya kamusal fayda ya da yasanın verdiği yetkinin kullanılması nedenlerine dayalı haklı bir sebep olması hallerini istisna tutmuştur⁷²⁶. Hukuka aykırı biçimde şahsi haklarına saldırıya maruz kalanın hakimden saldırıya karşı korunmayı isteyebileceği hüküm altına alınarak, nasıl korunulması gerektiği ele alınmıştır (TMK md. 24). Yalnızca TMK md. 24’ te kişilik hakları ele alınmadığı gibi, TMK md. 26-27 ad üzerindeki hak, yaşama hakkı, sağlık hakkı, beden bütünlüğü üzerindeki hak gibi bazı kişilik hakları özel olarak düzenlenmiştir⁷²⁷. Kişilik hakları bağlamında, yaşama hakkı⁷²⁸, sağlık hakkı⁷²⁹, beden bütünlüğü hakkı gibi özel değerlerin korunması da düzenlenmiştir (TBK md. 56)⁷³⁰.

4.1. Boşanma Davalarında Manevî Tazminat ve Hukuki Niteliği

Manevî tazminat, boşanmanın malî sonuçlarından birisidir⁷³¹. Kanun koyucu, yalnızca boşanma halinde karar verilebilecek olan⁷³², karı ve kocaya diğer yasal koşulların varlığı hâlinde manevî tazminat talep edebilme hakkı tanımıştır (TMK md. 174/II)⁷³³. Bu halde, boşanmaya sebep olan hadiseler nedeniyle manevî tazminat talep eden tarafın şahıs hakları ile aile birliğine diğer eş tarafından saldırıldığı için bir zarar meydana gelmiştir. Bu sebeple saldırıya maruz kalarak kişilik hakkı ihlâl edilen tarafın⁷³⁴, bünyesinde manevî acı hislerinin doğması durumunda ileri süreceği boşanmaya dayalı manevî tazminat talebi, öğretide TMK md. 24 ve TBK md. 58’ den ayrı olarak haksız fiil tazminatının özel bir görünümü olarak hukuken nitelendirilmiştir⁷³⁵.

⁷²² AYDOS, O. S. (2012), Basın Yolu İle Kişilik Hakları İhlallerinde Manevi Tazminat, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.2, C. 16, ss. 1-36, s. 3.

⁷²³ ÇELİK ÇALHAN, s. 11; OR, s. 1060.

⁷²⁴ OĞUZMAN, M. K. ve BARLAS, N. (2020), Medeni Hukuk Giriş Kaynaklar Temel Kavramlar (26. Bası). İstanbul: Vedat Kitapçılık, s. 153; OĞUZMAN ve SELİÇİ ve OKTAY ÖZDEMİR, s. 184.

⁷²⁵ MİRHANOGULLARI, s. 33.

⁷²⁶ OĞUZMAN ve SELİÇİ ve OKTAY ÖZDEMİR, s. 241.

⁷²⁷ ERLÜLE, s. 93.

⁷²⁸ AKYOL, F. (2013), Boşanmada Manevi Tazminat, Yüksek Lisans Tezi, Erzincan: Erzincan Üniversitesi, s. 59; ERLÜLE, s. 108.

⁷²⁹ ERLÜLE, s. 112.

⁷³⁰ ANTALYA ve TOPUZ, s. 122.

⁷³¹ GENÇCAN, 2017, s. 1099.

⁷³² ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 303.

⁷³³ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 302.

⁷³⁴ AYDOS, 2022, s. 121.

⁷³⁵ BAŞPINAR, s. 88; OR, s. 1059; SERİN OF, s. 53.

Boşanma davalarında manevî tazminat kapsamındaki manevî zarar, boşanma sonucunu meydana getiren haksız eylemlere maruz bırakılan eşin, manevî hayatında hüznün, acı, utanç, psikolojik buhran ve yaşamdan zevk almama gibi sonuçlarla karşı karşıya kalması şeklinde meydana gelmektedir⁷³⁶.

Evlilik birliğini bitme noktasına getiren olaylarda, kişilik haklarına saldırı boyutuna varan hadiselerin, tahdidi olarak sayılması mümkün değildir⁷³⁷. Nitekim zaten hayatın olağan akışına ve sürekli gelişen dinamizmine göre de katalog şeklinde tahdidi bir belirleme söz konusu olamayacaktır⁷³⁸. Bu nedenle, boşanma davasına bağlı manevî tazminat isteminde bulunan tarafın şahsî haklarının hangi hâllerde ihlâl edilmiş olduğu, yaşamış olduğu olayda, olayın oluş biçimi, özellikleri ve istem sahibinin içinde bulunduğu keder seviyesi ele alınarak incelenecektir⁷³⁹.

4.2. Boşanma Davalarında Manevî Tazminatın Hedefleri

Kişilerin yaşamış olduğu elem, ıstırap ve acının matematiksel bir hesap ile belirlenerek, acının sonlandırılması ve durumun parayla eski hale getirilmesi, para ile bütün zararın tamamen giderilmesi mümkün değildir⁷⁴⁰. Yani, manevî zararın belirli bir miktar parayla giderilebileceği söylenemez⁷⁴¹. Paranın manevî zararın tazmini kapsamındaki fonksiyonlarından biri, kişinin zedelenen şahıs hakları nedeniyle duyduğu manevî acı ve yıpranmayı belirli seviyede azaltmak ve yumuşatarak yatıştırmaktır⁷⁴². Manevî tazminat, manevî anlamda yaşanan acı ve kederlerin bir nebze olsun dindirilmesi, giderilmesi amacını taşır. Anayasa Mahkemesi⁷⁴³, bireylerin birçoğunun, manevî değerlerini içeren haklarına saldırı karşısında zararlarının giderilmesi için bir yol arayacağını, dilerse hesap soracağını, bunun sonucuna ulaştıklarında ise tatmin olma duygusuna, rahatlamaya kavuşacağını ifade etmiştir. Manevî zararın giderilmesi noktasında paranın işlevi hususunda ise Yüksek Mahkeme, şahsî menfaatleri haleldar olan ve saldırıya uğrayan kimselerin, hissettikleri manevî sancının bir seviyeye kadar en

⁷³⁶ ZEVLİLİLER ve CUMALIOĞLU ve ACABEY, s. 304.

⁷³⁷ BÜYÜKİPEKÇİ, s. 64.

⁷³⁸ OĞUZMAN ve SELİÇİ ve OKTAY ÖZDEMİR, s. 187.

⁷³⁹ BÜYÜKYILDIZ, s. 101.

⁷⁴⁰ AYDOS, 2012, s. 20; KAYIHAN ve GÜNERGÖK, s. 390.

⁷⁴¹ OR, s. 1057.

⁷⁴² OR, s. 1058.

⁷⁴³ Anayasa Mahkemesi, 11.02.1969 T, 1968/33 E, 1969/12 K, R.G:2.7.1969/13238, <http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr>; OR, s. 1058.

azından acının yatırılması, manevî dengenin yeniden kurulmaya çalışılması, bireye teselli ve avuntu olması ile ruhsal tatmin güdüsünü beslemesi olarak ele almıştır⁷⁴⁴.

Öğretide manevî tazminatın farklı amaçlarını açıklayan görüşler yer almaktadır. Çalışmamızın ana konusu olması itibarıyla bu hedefleri kısaca izah etmekte fayda görmekteyiz.

4.2.1. Tedbir (Önleme) ve Caydırma Hedefi

Manevî tazminat müessesesinin tedbir (önleme) ve caydırma hedefi taşıdığına yönelik düşünceye göre⁷⁴⁵, saldırı neticesinde manevî tazminata maruz kalacağını bilen taraf için kişilik hakları ihlâl edilmeden öncesinde caydırma noktasında etkili olacağı, bu noktada tedbir vasfına da haiz olduğu, bireylerin sırf bu nedenle daha dikkatli davranacağı ve hatadan kaçınabileceği görüşü benimsenmiştir⁷⁴⁶. Öğretide, manevî zararların para ile değişiminin mümkün olmaması ve maddî zarar gibi hesaplanmasının teknik olarak zor oluşu, özellikle Alman Hukukunda önleme ve caydırma fonksiyonunun manevî tazminat içerisinde daha önemli bir konuma gelmesinde rolü olmuştur⁷⁴⁷. Yargıtay, manevî tazminatın zarar vereni daha dikkatli ve özenli davranmaya teşvik ettiğinden bahisle, manevî tazminatın önleme amacının varlığını ön plana çıkardığı kararlar vermiştir⁷⁴⁸.

4.2.2. Tatmin Etme Hedefi

Manevî tazminatın tatmin etme amacı taşıdığını savunan görüşler de bulunmaktadır⁷⁴⁹. Görüşe göre, manevî tazminat, manevî değerleri ihlâl edilen şahıslara verilecek para ile mutlak ve tamamıyla olmasa da belirli bir düzeyde şahsın üzüntüsünü tatmin etmesini⁷⁵⁰ ve uğramış olduğu haksızlık nedeniyle duyduğu öfkenin teskin edilmesini sağlayacaktır⁷⁵¹. Manevî değerlere saldırıyı düzenleyen kişinin manevî tazminata mahkum edilişi, mağdur olan taraf bakımından yaşatılanların haksız oluşunun ispatı olacağından, mağdur kişideki yaralanmanın yoğunluğu hafifleyecektir⁷⁵².

⁷⁴⁴ BÜYÜKYILDIZ, s. 96.

⁷⁴⁵ ÖZÇELİK ÇALIŞ, S. G. (2020), Aldatılan Eşin Manevî Tazminat Talebi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Başkent Üniversitesi, s. 20

⁷⁴⁶ ÇELİK ÇALHAN, s. 8.

⁷⁴⁷ ERLÜLE, s. 73.

⁷⁴⁸ ANTALYA, s. 236.

⁷⁴⁹ TUTUMLU, 2024 (Islah), s. 356; BAŞPINAR, s. 89.

⁷⁵⁰ EREN, s. 896.

⁷⁵¹ ÖZÇELİK ÇALIŞ, s. 15; ERLÜLE, s. 72.

⁷⁵² ÇELİK ÇALHAN, s. 6.

4.2.3. Denkleştirme Hedefi

İsviçre-Türk Hukukuna hakim olan manevî tazminatın denkleştirme hedefi uyarınca, manevî tazminatın amacı, ruhsal huzuru bozulan ve kişilik hakları ihlâl edilen tarafın mağduriyetinin para veya başka araçlar vasıtasıyla giderilmeye, katlanılabilir kılınmaya çalışılması olacaktır⁷⁵³. Bu görüş, şahıs varlığında meydana gelen eksilmenin karşılanmasını, direkt olarak tazminat ya da ceza olarak nitelendirmeyerek tazminat emsalinde bir işlev şeklinde ele almak gerektiğini savunmaktadır⁷⁵⁴.

4.2.4. Tamamlayıcı Denkleştirme Hedefi

Manevî tazminatın tamamlayıcı denkleştirme amacı, öğretide bir diğer telaffuzu ile karma amaç⁷⁵⁵ görüşüne göre, tazminat verilmesinin amacı, zararı gidermek değil, zarar görerek hayata umudunu ve mutluluğunu kaybeden tarafa, yeniden yaşama sevinci kazandırılmasını sağlayabilmek, zarar gören tarafı rehabilite ederek sosyal hayata kazandırmak, yeniden ayağa kaldırmak olmalıdır⁷⁵⁶. Bu görüşe göre, şahıstaki zarara yönelik tam anlamıyla denkleştirme elde edilmesi için uğraşılmalı, fakat tam denkleştirme elde edilemeyecekse de en azından, şahsa zarar verecek eylem yaşanmasa idi şahsın hangi halde olacağı ve zarar verici fiilden sonra şahsın durumu arasında yaşananların doğurduğu elemin manevî tazminat ile karşılanması gerektiğinin altı çizilmiştir. Böylece zararın telafi ve teselli amacından da öte, şahsî haklara saygı duyulmasına da ayrıca farkındalık oluşacağı ele alınmıştır⁷⁵⁷. Öğretide, manevî tazminata sosyal düzeltici işlev yükleyen tamamlayıcı denkleştirme görüşü, manevî tazminatı “*geleneksel duygusal ipoteklerinden kurtaran görüş*” olarak anlatılmıştır⁷⁵⁸.

4.2.5. Cezalandırma Hedefi

Kaynağını Roma Hukuku’nda bulan ceza görüşüne göre⁷⁵⁹, manevî tazminat müessesesinin, bireyi manevî zarara uğratan tarafa ceza vererek bir yaptırıma uğratmaya yönelik amacı bulunmaktadır⁷⁶⁰. Öğretide, söz konusu cezanın, teknik anlamda bir ceza değil de, bir çeşit özel hukuk cezası olarak nitelendirildiği, görülmektedir⁷⁶¹. Nitekim bu

⁷⁵³ ERLÜLE, s. 75.

⁷⁵⁴ ÖZÇELİK ÇALIŞ, s. 21; ÇELİK ÇALHAN, s. 8.

⁷⁵⁵ BÜYÜKYILDIZ, s. 98.

⁷⁵⁶ ERLÜLE, s. 80.

⁷⁵⁷ BÜYÜKYILDIZ, s. 99.

⁷⁵⁸ ERLÜLE, s. 81.

⁷⁵⁹ ÖZÇELİK ÇALIŞ, s. 17; ERLÜLE, s. 70.

⁷⁶⁰ EREN, s. 898.

⁷⁶¹ ERLÜLE, s. 71.

sayede, kişilik hakları saldırıya uğrayan tarafın hissettiği kötü duyguları, para vasıtasıyla bir nebze olsun dindirilecek ve saldırıyı gerçekleştiren tarafın maddî değerinde bir düşüşün meydana gelmesiyle mağdur tarafa ruhsal ferahlama sağlanacaktır⁷⁶². Fakat manevî tazminatın cezalandırma hedefi bulunduğu dair görüş, örneğin kusursuz sorumluluk hâllerinde manevî tazminatın kabulünün cezalandırma görüşü ile açıklanamayacağı, cezalandırma görüşü için failin kusurunun aranması gibi yönler öğretilde eleştirilmiştir⁷⁶³.

4.2.6. Telifi Etme (Teselli Olma) Hedefi

Manevî tazminatın telifi edici amaçta olması görüşüne sahip olanlar⁷⁶⁴, manevî tazminat verilmesi için şahsın kişilik haklarındaki ihlâli yeterli sayılmakta, bireyin illaki ağır ıstırap ve çöküntü altına girmesinin bir ehemmiyeti olmamaktadır⁷⁶⁵. Bu nedenle, telifi görüşüne göre zarar görene zararı nedeniyle ödenecek olan para, bu zararı acı ve ıstırap biçiminde hissedip hissetmemesine bakılmaksızın verilir⁷⁶⁶. Yani manevî tazminata hükmedilebilmesi için zorunlu bir şekilde duygu zararının ortaya çıkması gerekmemektedir. Telifi etme görüşüne göre manevî zararın oluşturacağı durumu idrak etme yetisine sahip olmayan, ayırt etme yetisinden yoksun kişiler ve tüzel kişiler de manevî tazminat talep edebilecektir⁷⁶⁷. Aynen maddî tazminatta olduğu gibi, nasıl ki maddî tazminat isteminde ekonomik değerlere saldırı hali tazminat ödenmesi için yeterli idiyse, manevî tazminatta da bu sebeple manevî haklara saldırı oluşması yeterli olarak kabul edilmiştir⁷⁶⁸. Telifi etme görüşüne sahip olanlarca, bunun aksinin ileri sürülmesi, malvarlığına yönelik değerlerin, kişi varlığından üstün tutulması anlamı taşıyacaktı⁷⁶⁹. Bu halde aynen ya da para karşılığında zararın telifi yoluna gidilebileceği benimsenmiştir⁷⁷⁰. İzin alınmaksızın çekilen fotoğrafın ortadan kaldırılması veya hastalanan birinin tedavi ettirilmesi, aynen tazmin yoluna örnek verilebilecektir⁷⁷¹.

⁷⁶² AKSOY, s. 62.

⁷⁶³ ERLÜLE, s. 72.

⁷⁶⁴ AYDOS, 2012, s. 12.

⁷⁶⁵ ÖZÇELİK ÇALIŞ, s. 85; ERLÜLE, s. 78.

⁷⁶⁶ EREN, s. 899.

⁷⁶⁷ DEMİR, K. (2020), Manevî Tazminatın Belirlenmesine Genel Bir Bakış, Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1-2, C. 8, ss. 67-88, s. 74.

⁷⁶⁸ ÇELİK ÇALHAN, s. 7.

⁷⁶⁹ ERLÜLE, s. 78.

⁷⁷⁰ AKSOY s. 62.

⁷⁷¹ DEMİR, s. 73.

4.3. Boşanmada Manevî Tazminatın Maddî Koşulları

Büyük mutluluk ve hayaller ile kurulan evlilik birliktelikleri, kimi zaman taraflardan birinin uzun süre arzu ettiği oyuncuğa kavuşunca birden heyecanı kaybolan çocuklara benzeyen tutumu, kimi zaman taraflardan birinin diğerinin kişilik haklarına saldırmış olması, karşı tarafın onurunu, gururunu zedelemesi, aşağılaması veya rencide etmesi gibi sair sebepler ile sona ermiş olabilir. Kişilik haklarına saldırı mahiyetindeki bu tarz eylemler dolayısıyla mağdur olan eş, kusurlu olan diğer eşten yasal koşulları mevcut ise uygun miktarda bir para ile manevî tazminat isteme hakkı kazanacaktır (TMK md. 174/II)⁷⁷².

Manevî tazminat istenebilmesi için maddî koşullar; manevî tazminat isteyen kişilik hakkının saldırıya uğraması nedeniyle zedelenmesi⁷⁷³, tazminat talep edilen eşin kusurlu olması⁷⁷⁴, tazminat talep eden eşin kusursuz ya da daha az kusurlu olması⁷⁷⁵, nedensellik (illiyet) bağının bulunması⁷⁷⁶ ve hukuka aykırılık unsurunun⁷⁷⁷ bulunmasıdır. Şekli koşullar öğretide, boşanma kararının bulunması⁷⁷⁸, talep olması⁷⁷⁹ ve talebin süresinde⁷⁸⁰ olması olarak anlatılmıştır.

4.3.1. Zarar

Boşanma davalarının malî sonucu olan manevî tazminata hükmedilebilmesi için, boşanmaya neden olan olaylar nedeniyle manevî zararın meydana gelmiş olması aranacaktır. Manevî zarar şahsın varlığında, iradesinin haricindeki eksilmeler olup şahsın üzüntüsü, ıstırabı, elem duyguları manevî zarar kapsamındadır⁷⁸¹. Zarar oluşmadığı takdirde tazminata da hükmedilmeyecektir. Zarar unsurunun varlığı ya da yokluğunun tespiti, her olay içerisindeki koşullara göre belirlenecektir⁷⁸².

⁷⁷² AKSOY s. 64.

⁷⁷³ ÇELİK ÇALHAN, s. 11; OR, s. 1059.

⁷⁷⁴ ERTEN SARI, s. 39; OR, s. 1073.

⁷⁷⁵ OR, s. 1077; BÜYÜKYILDIZ, s. 104.

⁷⁷⁶ ÜNLÜSOY TEK, s. 62; OR, s. 1079.

⁷⁷⁷ OR, s. 1080; ÖZÇELİK ÇALIŞ, s. 22.

⁷⁷⁸ MİRHANOGULLARI, s. 28; OR, s. 1081.

⁷⁷⁹ BÜYÜKİPEKÇİ, s. 74; OR, s. 1082.

⁷⁸⁰ OR, s. 1089.

⁷⁸¹ AYDOS, O. S. (2023), Borçlar Hukuku Genel Hükümler (Güncellenmiş 3. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 88.

⁷⁸² ÜNLÜSOY TEK, s. 55.

4.3.1.1. Manevî Tazminat İsteyenin Kişilik Hakkının Saldırıya Uğraması Nedeniyle Zedelenmesi

Boşanmada eşlerden biri, kişilik haklarına haksız bir saldırı neticesinde diğer eşten manevî zarar görmüş olabilir. Bu zarar, kusurlarıyla boşanmaya sebep olan diğer eşten kaynaklandığı takdirde, zarar gören eşin manevî acısının hafifletilmesi ve kusurlu tarafın bir yaptırıma maruz bırakılması amaçlarıyla manevî tazminat yükümlülüğünü doğuracaktır⁷⁸³.

Kişisel varlıkların saptanmasında değişen şartlar ve ihtiyaçlar gözetildiğinden⁷⁸⁴ ve boşanmaya sebebiyet veren olaylarda kişilik haklarına yapılan saldırılar sınırlı sayıda olmadığından⁷⁸⁵, öğretide, kişilik hakları birtakım gruplar hâlinde sayılabilmektedir. Kişilik hakkı değerlerinden başlıcaları, yaşam ve vücut bütünlüğü⁷⁸⁶, şeref, onur, haysiyet⁷⁸⁷, fotoğraf, video, resim⁷⁸⁸ ve diğerleri üzerindeki görüntü⁷⁸⁹, ses⁷⁹⁰, ad, ticari-mesleki-sanatsal hayat üzerindeki hak, sır üzerindeki hak, unutulma hakkı, cesedi, cinsel bütünlüğü⁷⁹¹, yaşam hikayesi olup, daha çok sayıda değer, kişilik hakkı değerleri kapsamında ele alınabilmektedir⁷⁹². Bunlara örnek olarak aşağıda çalışmamızda, genel olarak kişilik haklarına saldırı teşkil eden eylemler ve akabinde eşlerin birbirlerinin kişilik haklarında, fiziki, manevî ve sosyal nitelikli olan saldırıları incelenecektir⁷⁹³.

4.3.1.2. Genel Olarak Kişilik Haklarına Saldırı Teşkil Eden Eylemler

Uygulamada, manevî tazminat istem koşullarını oluşturan eylemlerin görünüm biçimleri çok çeşitli olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.3.1.2.1. Eşin Fiziki Kişilik Haklarına Saldırı

Eşlerden birinin fiziki kişiliğinin diğer eş tarafından ihlâli, manevî tazmin gerektiren saldırılardan birisi olup, manevî tazminata hükmedilebilecektir⁷⁹⁴. Nitekim eşlerden birisinin diğerinin vücut bütünlüğüne uygulamış olduğu hukuka aykırı eylemi, mağdur eşin ruh dünyasında da son derece ciddi travmalar meydana getirebilecektir.

⁷⁸³ KILIÇOĞLU, 2023, s. 361.

⁷⁸⁴ AYDOS, 2012, s. 3.

⁷⁸⁵ OĞUZMAN ve SELİÇİ ve OKTAY ÖZDEMİR, s. 187.

⁷⁸⁶ YÜNLÜ, S. (2021), Görüntü Üzerinde Kişilik Hakkı (1.Baskı). İstanbul: Onikilevha Yayıncılık, s. 98.

⁷⁸⁷ BÜYÜKİPEKÇİ, s. 55; YÜNLÜ, s. 102.

⁷⁸⁸ ANTALYA ve TOPUZ, s. 130.

⁷⁸⁹ YÜNLÜ, s. 108.

⁷⁹⁰ ÖZÇELİK ÇALIŞ, s. 6; YÜNLÜ, s. 111.

⁷⁹¹ ANTALYA ve TOPUZ, s.131.

⁷⁹² YÜNLÜ, s. 127.

⁷⁹³ BÜYÜKYILDIZ, s. 100.

⁷⁹⁴ OR, s. 1061.

Örneğin hakaret etmek, fiziksel şiddet uygulamak⁷⁹⁵ ve eşin evden kovulması⁷⁹⁶ eylemleri Yargıtay’a göre manevî tazminata hükmedilmesi için gerekçe oluşturmaktadır⁷⁹⁷. Öğretide, eşin rızası olmadan saç telinin kesilmesi bile fiziksel bütünlüğe saldırı mahiyeti taşıdığına değinilmiştir⁷⁹⁸. Ayrıca, Yargıtay, eşlerin cinsel özgürlük alanı, yaşam alanı, davranış sahası gibi unsurlara haksız müdahaleyi de kişilik hakkının ihlâli olarak değerlendirmiştir. Bu konuda Yargıtay’ın cinsel ilişkiye engel olacak psikolojik ve fizyolojik bir neden olmadığı halde cinsel ilişkiden kaçınan taraf için manevî tazminat koşullarının oluştuğuna dair kararı örnek olarak verilebilir⁷⁹⁹. Yine, olağan olmayan cinsel münasebete eşin zorlanması⁸⁰⁰, eşin kürtaja zorlanması⁸⁰¹, eşe cinsel saldırıda bulunulması⁸⁰² eşin hastalığı ile ilgilenmeme⁸⁰³ örnek olarak verilebilecektir. Fiziksel kişiliğe yöneltilen saldırı için manevî tazminat kararı verilirken her olayın nitelikleriyle kendi içinde değerlendirilmesi gerekmektedir⁸⁰⁴. Yargıtay, eşini ailesinin evine bırakarak hastalığı ilgilenmeyen koca aleyhine⁸⁰⁵ manevî tazminat kararı vermiştir.

4.3.1.2.2. Eşin Sosyal Kişilik Haklarına Saldırı

Eşlerden birinin, diğer eşin sosyal kişilik varlığına karşı olumsuz müdahalelerde bulunması, örneğin, eşin adı⁸⁰⁶, şeref ve haysiyeti⁸⁰⁷, itibarı, fotoğrafı gibi hususlara saldırıda bulunulması, eşin ekonomik gelişim hürriyetinden yoksun bırakılması, ekonomik, toplumsal ve kültürel değerlerine yönlendirilen haksız eylemler⁸⁰⁸ sosyal kişiliğine saldırı anlamına geleceğinden yine manevî tazminat için gerekçe oluşturabilecektir.

⁷⁹⁵ Y.2.H.D. 23.10.2018 T, 2017/389 E, 2018/11739 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 24.04.2024).

⁷⁹⁶ Y.2.H.D. 17.10.2018 T, 2018/3059 E, 2018/11229 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 21.04.2024).

⁷⁹⁷ Y.2.H.D. 18.02.2019 T, 2017/6636 E, 2019/1267 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 21.04.2024).

⁷⁹⁸ ÇELİK ÇALHAN, s. 12.

⁷⁹⁹ Y.2.H.D. 07.02.2018 T, 2016/9614 E, 2018/1547 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 24.04.2024).

⁸⁰⁰ ÜNLÜSOY TEK, s. 56.

⁸⁰¹ Y.2.H.D. 08.12.2015 T, 2015/8695 E, 2015/23573 K, (karar için bkz: OR, s. 1063).

⁸⁰² Y.2.H.D. 20.12.2017 T, 2017/619 E, 2017/15023 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 26.04.2024).

⁸⁰³ Y.2.H.D. 06.06.2018 T, 2016/19695 E, 2018/7355 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 26.04.2024).

⁸⁰⁴ BÜYÜKYILDIZ, s. 101.

⁸⁰⁵ Y.2.H.D. 13.2.2008 T, 2008/2 E-132, 2008/124 K, (karar için bkz: GENÇCAN, 2017, s. 1125).

⁸⁰⁶ BÜYÜKİPEKÇİ, s. 62.

⁸⁰⁷ MİRHANOĞULLARI, s. 41.

⁸⁰⁸ GENÇCAN, 2017, s. 1140.

Yargıtay, eşine karşı agresif davranışlar sergileyerek, eşini kısıtlayıp çalışmasına izin vermemesine yönelik olayda manevî tazminat koşullarının oluştuğu görüşündedir⁸⁰⁹. Aynı şekilde, ekonomik yönden eşi aşağılamak⁸¹⁰, çocuğun kendinden olmadığını söylenilmesi de⁸¹¹ manevî tazminat yönünden hüküm kurulmasına sebep olmuştur. Yine Yargıtay, “*sana taktığım altınlar kefen parası olsun*”⁸¹² diyerek eşine beddua eden taraf aleyhine, eşinin kız olmadığına yönelik iftira atan taraf aleyhine⁸¹³, karısını iffetsizlikle suçlayan koca aleyhine⁸¹⁴, eşini icra takiplerine maruz bırakan ve eve hacizlerin gelmesine neden olan davalı aleyhine⁸¹⁵, karısını sürekli “*hişt, hey*” veya ısıklık çalarak çağıran koca aleyhine⁸¹⁶ manevî tazminat verilmesi gerektiğine dair emsal kararlara hükmetmiştir.

4.3.1.2.3. Eşin Manevî Kişilik Haklarına Saldırı

Eşlerden birinin diğerinin ruhi varlığına yönlendirmiş olduğu ihlâl, örneğin, kişinin sevdikleri ile arasında kurduğu bağı, hatıraları zedelemek manevî kişiliğin ihlâli çerçevesini oluşturduğundan yine ihlâl uğrayan eş tarafından manevî tazminat istemine konu edilebilecektir⁸¹⁷. Yargıtay, eşin ailesini ziyaret etmesine ve özellikle hasta olan babasının ziyaretinin eş tarafından izin verilmeyerek engellenmesini manevî tazminata hükmedilmesi gereken sebep olarak görmüştür⁸¹⁸. Yine Yargıtay, başka bir erkekle karı-koca gibi yaşadığı anlaşılan kadın aleyhine⁸¹⁹, eşini istemediğini söyleyen koca aleyhine⁸²⁰, eşini sevmediğini üçüncü kişilerin yanında söyleyen diğer eş aleyhine⁸²¹, “*bu evliliği yürütemiyorum, alın kızınızı gidin*” diyen eş aleyhine⁸²², eşe karşı gerçekleşen aşağılamalara sessiz kalan eş aleyhine⁸²³, felçli olan eşini aşağılayan kadın eş aleyhine⁸²⁴, eşinden iğrendiğini söyleyen eş aleyhine⁸²⁵, eşine “*anneannem gibisin yanıma*

⁸⁰⁹ Y.2.H.D. 16.10.2018 T, 2016/24675 E, 2018/11151 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 20.04.2024).

⁸¹⁰ Y.2.H.D. 28.06.2012 T, 2011/22718 E, 2012/18001 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 24.04.2024).

⁸¹¹ Y.2.H.D. 05.06.2012 T, 2011/20277 E, 2012/15169 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 21.04.2024).

⁸¹² Y.2.H.D. 09.12.2004 T, 13153-14768, (karar için bkz: GENÇCAN, 2017, s. 1140).

⁸¹³ Y.2.H.D. 07.03.2002 T, 2464-3023, (karar için bkz: GENÇCAN, 2017, s. 1140).

⁸¹⁴ Y.2.H.D. 23.10.2012 T, 2012/6170 E, 2012/25786 K, (karar için bkz: GENÇCAN, 2017, s. 1141).

⁸¹⁵ Y.2.H.D. 24.05.2012 T, 2011/17743 E, 2012/14061 K, (karar için bkz: GENÇCAN, 2017, s. 1143).

⁸¹⁶ Y.2.H.D. 17.12.2014 T, 2014/15210 E, 2014/25928 K, (karar için bkz: GENÇCAN, 2017, s. 1145).

⁸¹⁷ BÜYÜKYILDIZ, s. 102.

⁸¹⁸ Y.2.H.D. 09.04.2019 T, 2018/2841 E, 2019/4275 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 21.04.2024).

⁸¹⁹ Y.2.H.D. 02.12.2004 T, 13111-14359, (karar için bkz: GENÇCAN, 2017, s. 1131).

⁸²⁰ Y.2.H.D. 10.10.2012 T, 2012/20348 E, 2012/24200 K, (karar için bkz: GENÇCAN, 2017, s. 1132).

⁸²¹ Y.2.H.D. 26.02.2018 T, 2016/12243 E, 2018/2636 K, (karar için bkz: GENÇCAN, 2022, s. 492).

⁸²² Y.2.H.D. 17.03.2014 T, 2013/22736 E, 2014/5997 K, (karar için bkz: GENÇCAN, 2017, s. 1134).

⁸²³ Y.2.H.D. 06.12.2007 T, 16240-17090, (karar için bkz: GENÇCAN, 2017, s. 1136).

⁸²⁴ Y.2.H.D. 04.05.2006 T, 346-6849, (karar için bkz: GENÇCAN, 2017, s. 1136).

⁸²⁵ Y.2.H.D. 27.06.2006 T, 4899- 10237, (karar için bkz: GENÇCAN, 2017, s. 1137).

yakışmıyorsun” diyen eş aleyhine⁸²⁶, doğum sırasında ve doğumdan sonra eşiyile ilgilenmeyen koca aleyhine⁸²⁷, çocukların kendisinden olmadığını söyleyen eş aleyhine⁸²⁸, başka kadınlarla mesajlaşıp, görüşen ve eşinin rahatsız olacağı boyutta alkol alan eş aleyhine⁸²⁹ manevî tazminat kararlarına hükmetmiştir.

4.3.1.3. Kişilik Haklarına Saldırı Mahiyetinde Sayılmayan Eylemler

Eşin, manevî tazminat talebinde bulunabilmesi için, kişilik haklarının, boşanmaya neden olan olaylar sebebiyle diğer eş tarafından ihlâl edilerek zedelenmesi ve bu ihlâlin, manevî tazminat istemini haklı kılacak düzeyde olması aranmıştır⁸³⁰. Yargıtay, boşanmaya neden olan olayların, kişilik haklarına saldırı niteliğine haiz olmaması hâlinde, manevî tazminat isteminin reddedilmesi gerektiği görüşündedir⁸³¹.

Yargıtay evi ve çocuğu ile ilgilenmemek suretiyle ev kirası ve telefon faturasını zamanında ödememek⁸³², evden ayrılma ve eve bakmama eylemleri⁸³³, yalnızca boşanmış olmak veya bunun sebep olduğu üzüntü⁸³⁴, fiili ayrılığı dava açarak başlatmış olmak⁸³⁵, maddî destek sağlamamak⁸³⁶, kazandığı paraları şans oyunlarında harcamak⁸³⁷, düzenli şekilde çalışmamak, sürekli iş değiştirmek, eve uzun süre gelmemek⁸³⁸, erkeğin birlik görevlerini yerine getirmemesi⁸³⁹, sebepsiz yere evi terk etme eylemi⁸⁴⁰, birlikte yaşamaktan kaçınmak⁸⁴¹, eşin evlilik birliği içerisinde edinilen malları diğer eşten gizlemesi, erken saatlerde evden ayrılarak geç saatlerde eve gelmesi⁸⁴², yaşadığı ülkeye eşinin gelebilmesi için gerekli işlemleri yapmama⁸⁴³, bağımsız konut temin etmeme⁸⁴⁴, reddedilen önceki davayı açarak fiili ayrılığa ve boşanmaya sebebiyet verme⁸⁴⁵, usulüne

⁸²⁶ Y.2.H.D. 12.12.2005 T, 14942- 17260, (karar için bkz: GENÇCAN, 2017, s. 1137).

⁸²⁷ Y.2.H.D. 01.02. 2007 T, 13132-986, (karar için bkz: GENÇCAN, 2017, s. 1138).

⁸²⁸ Y.2.H.D. 08.11.2006 T, 8218-15225, (karar için bkz: GENÇCAN, 2017, s. 1139).

⁸²⁹ Y.2.H.D. 14.02.2024 T, 2023/4022 E, 2024/858 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 23.04.2024).

⁸³⁰ BÜYÜKYILDIZ s. 100; OR, s. 1060.

⁸³¹ Y.2.H.D. 17.02.2020 T, 2019/8584 E, 2020/1191 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 22.04.2024).

⁸³² Y.2.H.D. 24.06.2020 T, 2020/643 E, 2020/3339 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 21.04.2024).

⁸³³ Y.2.H.D. 13.02.2020 T, 2019/7694 E, 2020/1111 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 22.04.2024).

⁸³⁴ Y.2.H.D. 15.01.2020 T, 2019/8426 E, 2020/20185 K, (karar için bkz: OR, s. 1067).

⁸³⁵ Y.2.H.D. 22.10.2019 T, 2019/6725 E, 2019/10469 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 22.04.2024).

⁸³⁶ Y.2.H.D. 21.05.2019 T, 2018/7460 E, 2019/6406 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 20.04.2024).

⁸³⁷ Y.2.H.D. 19.09.2018 T, 2016/21829 E, 2018/9510 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 21.04.2024).

⁸³⁸ Y.2.H.D. 25.05.2018 T, 2016/16670 E, 2018/5560 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.04.2024).

⁸³⁹ Y.2.H.D. 06.02.2019 T, 2018/8089 E, 2019/616 K, (karar için bkz: OR, s. 1069).

⁸⁴⁰ Y.2.H.D. 27.11.2018 T, 2017/3543 E, 2018/13586 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 24.04.2024).

⁸⁴¹ Y.2.H.D. 19.12.2013 T, 2013/17464 E, 2013/30179 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 24.04.2024).

⁸⁴² Y.2.H.D. 06.11.2018 T, 2017/4111 E, 2018/12618 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 24.04.2024).

⁸⁴³ Y.2.H.D. 06.11.2018 T, 2017/1039 E, 2018/12606 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 20.04.2024).

⁸⁴⁴ Y.2.H.D. 30.10.2018 T, 2018/4737 E, 2018/12095 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 23.04.2024).

⁸⁴⁵ Y.2.H.D. 16.10.2018 T, 2016/25572 E, 2018/11124 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 23.04.2024).

uygun ihtar tedbirine rağmen davalı eşin haklı bir sebep bulunmaksızın aile ve ortak konuta gelmemesi⁸⁴⁶, davalı erkeğin müşterek evi terk ederek birlikte yaşamaktan kaçınma⁸⁴⁷ şeklindeki kusurlu davranış, kişilik haklarına saldırı niteliğinde görülmediğinden Yargıtay'ın ilgili kararlarında manevî tazminata hükmedilebilmesi usul ve yasaya aykırı olarak kabul edilmiştir.

4.3.2. Kusur

Kusur, hukuka aykırı ve hukuk düzeninin kınadığı irade ya da irade noksanı olarak tanımlanmıştır⁸⁴⁸. Boşanma nedeniyle manevî zararların tazmini kusura dayalı tazminat sorumluluğu çerçevesinde düzenlendiğinden kusur olmadığı sürece sorumluluk doğmayacaktır⁸⁴⁹.

4.3.2.1. Manevî Tazminat İstenen Eşin Kusur Durumu

Manevî tazminata mahkemece hükmedilebilmesinin koşulu, davalı tarafın boşanmaya kusurlu fiilleri ile sebebiyet vermiş olmasıdır⁸⁵⁰. Tazminat talep edilen eşin kusuru, boşanmaya sebep olan olaylarda zararın meydana gelmesinde büyük oranda etkili olmalı, tazminat istenen eş, diğer tarafın şahsî hakkına saldırıda bulunurken kusurlu olmalıdır⁸⁵¹. Bu kapsamda öğretide, ailevi yükümlülüklerin önemli ölçüde ihlâlinin kusur kavramına dahil edilmesi gerektiği ele alınmıştır⁸⁵². Kusurun belirlenmesinde evlilik birliği süresi içerisinde oluşan olaylar dikkate alınacak, evlenmeden öncesi ya da sonrası dikkate alınmayacaktır⁸⁵³.

Zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış ile terke dayalı mutlak boşanma nedenlerinin kusur ilkesine dayandığını daha önce ifade etmiştik. Bu nedenlere dayalı olarak açılan boşanma davalarında sayılan durumların ispat edilmesi hâlinde kusurun mevcudiyeti kabul edilecektir. Suç işleme ve haysiyetsiz yaşam sürme hâllerinde ise taraflar için ortak hayatın çekilmez hâle gelmesi durumunda davalı bu duruma kendi kusurlu fiilleriyle sebebiyet verdiğyse kusurlu sayılacaktır. Yargıtay, hiçbir neden yok iken boşanma davası açılması, ardından açılan davanın reddedilmiş olması, red kararının

⁸⁴⁶ Y.2.H.D. 16.02.2017 T, 2016/25676 E, 2017/1562 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.04.2024).

⁸⁴⁷ Y.2.H.D. 21.04.2016 T, 2015/26784 E, 2016/8264 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.04.2024).

⁸⁴⁸ AYDOS, 2023, s. 101.

⁸⁴⁹ OR, s. 1073; AYDOS, 2012, s. 14.

⁸⁵⁰ ÜNLÜSOY TEK, s. 60.

⁸⁵¹ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 302.

⁸⁵² ÖZTAN, s. 808.

⁸⁵³ ÇELİK ÇALHAN, s. 15.

kesinleşmesinin ardından üç sene ayrı yaşanması halini diğer eşin geçimsizlikte bir kusuru bulunmadığından boşanma kararının elde edilmesi için yapılan bu eylemleri kusur olarak kabul etmiştir⁸⁵⁴.

Anlaşmalı boşanma davalarında kusur araştırması yapılmayacağından ve manevî tazminata ilişkin iki tarafın anlaşmasının varlığı söz konusu olduğundan taraflardan birinin daha kusurlu olduğuna yönelik bir kabul haliyle mümkün olmayacaktır⁸⁵⁵.

Manevî tazminat isteminde bulunan karı veya koca, diğer tarafın kusurlarına ilişkin iddiasını yargılama usulüne uygun düşecek ölçüde ve sürede ileri sürmelidir. Aksi halde Yargıtay, usule aykırı şekilde dayanılan vakıaların diğer tarafa kusur olarak yüklenemeyeceğini ve bu vakıalara dayanarak mahkemece manevî tazminata hükümlenemeyeceğine karar vermiştir⁸⁵⁶.

4.3.2.2. Manevî Tazminat İsteyenin Durumu

Eski yasada yer alan, davacının kusursuz olması koşulu 4721 Sayılı TMK’de kaldırılarak, davalı tarafın kusurlu oluşunu aramıştır. Boşanma davalarının malî sonucu olan maddî tazminat ile manevî tazminat müesseselerini içeren Kanun maddeleri bakımından bir farklılık bulunmaktadır. Kanunda, maddî tazminatta, istem sahibi davacının, “*kusursuz veya daha az kusurlu*” olması gerektiğinden bahsedilirken, manevî tazminatı içeren madde metninde, davalının kusurlu olması gerekli ve yeterli sayılmış, davacının durumuna değinilmemiştir⁸⁵⁷. Doktrinde yer alan ve kanaatimize de uygun düşen bir görüş, maddî tazminatı içeren madde metninde yer verilen davacının durumuna ilişkin hususun, kıyasen manevî tazminatta da uygulanabileceğine yer vermiştir⁸⁵⁸.

4.3.2.3. Eşit Kusur Hâlinde Manevî Tazminat İstemi

Yargıtay kararlarına göre tarafların eşit kusuru hâlinde⁸⁵⁹ manevî tazminata hükmedilemeyeceği gibi⁸⁶⁰, tazminat isteminde bulunan tarafın diğer eşten daha kusurlu olması hâlinde de manevî tazminata hükmedilmeyecektir⁸⁶¹.

⁸⁵⁴ Y.2.H.D. 09.05.1997 T, 1997/3869 E, 1997/5065 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 23.04.2024).

⁸⁵⁵ OR, s. 1075.

⁸⁵⁶ Y.2.H.D. 17.01.2019 T, 2018/2219 E, 2019/373 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 22.04.2024).

⁸⁵⁷ AKÇAAL, s. 150.

⁸⁵⁸ OR, s. 1077; ERTEN SARI, s. 39.

⁸⁵⁹ BÜYÜKİPEKÇİ, s. 61; OR, s. 1079.

⁸⁶⁰ ÖZTAN, s. 830; Y.2.H.D. 27.02.2019 T, 2017/3711 E, 2019/1840 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 23.04.2024).

⁸⁶¹ BÜYÜKYILDIZ, s. 106; ERTEN SARI, s. 40.

Öğretide bir görüş, eşit kusur hâlinde manevî tazminata hükmedilebileceğini savunmaktadır⁸⁶². Kanaatimizce bu görüş, kanunun ruhu ve amacına ters düşmekte olduğundan, katılmamaktayız.

Manevî tazminat isteyen davacının kusur durumu, bazı hâllerde zararın oluşması ya da zararın artmasında rol oynamaktadır⁸⁶³. Davacının kusur durumu, illiyet bağına kesen bir sebep olarak görülecek düzeyde değil⁸⁶⁴ ve az⁸⁶⁵ ise mahkeme hakimi, eşlerin kusur oranını değerlendirerek, tazminat kararında indirimi gözütecektir (TBK md. 52)⁸⁶⁶.

4.3.2.4. Af Kapsamına Giren Durumlar

Boşanmaya neden olan kişilik haklarına saldırı mahiyetindeki hadisenin, mağdur edilen eş tarafından affedilmemiş veya hoş görüyle karşılanmamış olması gerekecektir⁸⁶⁷. Öyle ki, tazminat istemi sahibinin, eşin kişilik haklarına yönelttiği saldırısını af kapsamına girecek düzeyde karşılayan bir eyleminin varlığı hâlinde, hukuka uygunluk sebebi var olduğundan, tazminata hükmedilemeyecektir⁸⁶⁸. Yargıtayın, “...benim için yaptıklarını inkar etmiyorum, ben senin kalbini, sevgilini hak etmiyorum...” şeklinde davacı tarafça davalıya boşanma davası devam ederken çekilen mesajların affa ilişkin bir beyan olmadığına dair kararları bulunmaktadır⁸⁶⁹. Söz konusu affın kabulü için affı gösterir eylem veya davranış bulunması gerekmekte olup, af olgusunun iddia eden tarafından kanıtlanması zaruridir⁸⁷⁰. Bu kapsamda affa ilişkin ispat yükü yer değiştirecek ve davalı tarafın iddia ettiği hususları ispat etmesi gerekecektir⁸⁷¹.

4.3.2.5. Kusurun İncelenmesi ve İspat Yükü

Boşanma nedenine dayalı manevî tazminat isteminde bulunan davacının, davalı tarafın kusurlu olduğunu ispat yükü bulunmaktadır⁸⁷². Boşanma davasından sonra manevî tazminat talebiyle ayrı bir dava açıldı ise, boşanma davasında yapılan kusur tespiti yeterli

⁸⁶² ÜNLÜSOY TEK, s. 61.

⁸⁶³ DEMİR, s. 83.

⁸⁶⁴ ÇELİK ÇALHAN, s. 16.

⁸⁶⁵ OR, s. 1078.

⁸⁶⁶ ÇELİK ÇALHAN, s. 15.

⁸⁶⁷ Y.2.H.D. 14.05.2019 T, 2019/694 E, 2019/5962 K, (<https://kararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 19.05.2024); ÖZÇELİK ÇALIŞ, s. 75; OR, s. 1019.

⁸⁶⁸ ERTEN SARI, s. 40.

⁸⁶⁹ Y.2.H.D. 25.01.2024 T, 2023/3892 E, 2024/498 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 28.04.2024).

⁸⁷⁰ Y.2.H.D. 16.11.2017 T, 2017/5565 E, 2017/12919 K, (<https://kararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 20.04.2024).

⁸⁷¹ DİKİCİ ÇELİK, B. ve ÖNDER, M. F. (2023), Türk Hukukunda Zina Sebebiyle Boşanma Davası Açısından Af, Uygulamalı Sosyal Bilimler ve Güzel Sanatlar Dergisi, S. 12, C. 5, ss. 103-115, s. 108.

⁸⁷² ÜNLÜSOY TEK, s. 61.

olacaktır. Fakat kusura yönelik yeteri düzeyde inceleme yapılmamış ise yine davacı tarafın davalının kusurunu ispat etmesi gerekir. Boşanma davası derdest durumda iken taraflardan birinin vefat etmesi hâlinde, mirasçıları halen yaşayan davalı eşin kusurunu ispat maksadıyla davaya devam edebilecektir⁸⁷³.

4.3.3. Boşanma Davasına Dayalı Manevî Tazminat İsteminde Nedensellik (İllyet) Bağının Yeri

İllyet bağından söz edilebilmesi için haksız eylem olmadan zararın oluşmayacağı, muhakkak olarak görülmelidir⁸⁷⁴. Manevî tazminata hükmedilebilmesi için, kişilik haklarının ihlâli dolayısıyla boşanmaya neden olarak ortaya çıkan zarar ile, boşanma neticesi arasında nedensellik bağının bulunması, önemli bir koşul olarak karşımıza çıkmaktadır⁸⁷⁵. İllyet bağının irdelenmesinde evlenmeden önce ve boşanma kesinleştikten sonra oluşan olaylar esas alınmayacaktır⁸⁷⁶. Örneğin; boşanma hükmü kesinleştikten sonra karşı tarafa hakaret ederek onu darp eden kişinin fiili boşanmaya dayalı manevi tazminat kapsamında değil de TBK'nın genel hükümlerince tazminat konusu olacaktır. Öte taraftan, tazminat isteyen tarafta meydana gelen zarar ile tazminat istenen tarafın eylemi arasında illyet bağı kurulabilmesi için tazminat istenen tarafın eylemlerinin boşanmaya sebebiyet vermiş olması gerekecektir. Örneğin, davacının yaşadığı ruhi bunalım ve çöküntü, davalı tarafın evlilik birliğinde yapmış olduğu eylemler neticesinde oluşmamış ve davacının ıstıraplı halinin sebebi aslında başkaca unsurları içeriyor ise, bu durumda davalı taraftan TMK md. 174/II kapsamında manevî tazminat istenebilmesi, talebin reddedilmesi sonucunu doğuracaktır⁸⁷⁷. İllyet bağının aranmadığı hâller, örneğin zinanın ispat edilmiş olması durumunda manevî zararın varlığı ispatlanmış olduğundan, istisna teşkil etmektedir⁸⁷⁸.

4.3.4. Boşanma Davasına Dayalı Manevî Tazminat İsteminde Hukuka Aykırılığın Yeri

Tazminat talep edebilmek için, ihlâl edilen hukuki normun koruyucu hedefiyle, ihlâl edilen çıkar arasında bulunması gereken ilişki, öğretide hukuka aykırılık bağı olarak

⁸⁷³ ÇELİK ÇALHAN, s. 17.

⁸⁷⁴ AYDOS, 2023, s. 98.

⁸⁷⁵ AYDOS, 2012, s. 13; OR, s. 1079.

⁸⁷⁶ ÜNLÜSOY TEK, s. 62.

⁸⁷⁷ OR, s. 1080.

⁸⁷⁸ ÇELİK ÇALHAN, s. 18.

anlatılmaktadır⁸⁷⁹. Boşanmaya dayalı manevî tazminat talep eden tarafın şahsî hakları hukuka aykırı bir fiil sebebiyle saldırıya uğramış ise manevî tazminat kararı verilebilecektir⁸⁸⁰. Tazminat talep edilen eşin eylemi hukuka uygun olduğu takdirde manevî tazminat ödeme yükümlülüğü ortadan kalkacaktır⁸⁸¹. Bir diğer anlatımla, hukuka aykırılığı ortadan kaldıran sebeplerin varlığı, ilgili davranışı hukuka aykırı olma vasfından çıkaracağı için bu unsurun varlığı durumunda manevî tazminata hükmedilemeyecektir. Sorumluluk hukukuna göre⁸⁸², şahsın kişilik hakkının ihlâli kapsamına girebileceği bir eyleme maruz kalmasına rızasının varlığı hâlinde manevî tazminat sorumluluğu doğmayacaktır⁸⁸³. Rızanın da hukuka, ahlaka ve kamu düzenine uygun olması gerekecektir⁸⁸⁴.

Kişilik haklarının ihlâlinin vücut bulduğu ileri sürülen her davranışın, uygulanan kişide değerleri örseleyici bir yanının mevcut olup olmadığının yaşanan duruma göre incelenmesi gerekmektedir. Misalen, eşinin zina fiiline açık rıza gösteren ve umursamayan, dolayısıyla doğrudan ruhsal anlamda olumsuz etkilenmeyen eşin zina sebebiyle açmış olduğu boşanma davasında manevî tazminata hükmedilmesi beklenmeyecektir⁸⁸⁵. Netice itibarıyla boşanmaya sebep olan olaylarda kişilik haklarının ihlâline yol açan davranışların hukuka, ahlaka aykırı olması durumunda manevî tazminata hükmolunması için hukuka uygunluk nedenlerinin bulunmaması gerekmektedir (TMK md. 24 ve TBK md. 62-63)⁸⁸⁶.

4.4. Boşanmada Manevî Tazminatın Şekli Koşulları

Tarafların boşanmaya dayalı manevî tazminat isteminde bulunabilmesi için, yukarıdaki maddî şartların yanında çalışmamızın devamında irdelleyeceğimiz şekli koşulların da bulunması gerekmektedir.

4.4.1. Boşanma Kararının Alınması

Boşanma davasının malî sonuçlarından biri olan manevî tazminat istemi için, tarafların boşanmış olması olmazsa olmazdır⁸⁸⁷. Bu sebeple mahkemece yalnızca ayrılık

⁸⁷⁹ GÜLEÇ UÇAKHAN, s. 255.

⁸⁸⁰ OR, s. 1080.

⁸⁸¹ ÖZÇELİK ÇALIŞ, s. 24; OR, s. 1081.

⁸⁸² BÜYÜKİPEKÇİ, s. 16.

⁸⁸³ BÜYÜKYILDIZ, s. 103.

⁸⁸⁴ MİRHANOĞULLARI, s. 40.

⁸⁸⁵ ÇELİK ÇALHAN, s. 12; MİRHANOĞULLARI, s. 37.

⁸⁸⁶ BÜYÜKİPEKÇİ, s. 64.

⁸⁸⁷ OR, s. 1082.

kararı verilirse manevî tazminata hükmolunamayacaktır⁸⁸⁸. Evlilik birliği devam ederken eşlerin birbirine karşı sergiledikleri kişilik haklarının ihlâli sonucunda eşlerden herhangi biri yine TBK md. 49 uyarınca genel hükümlerle manevî tazminat talep edebilecektir⁸⁸⁹.

4.4.2. İstek

Boşanma davasına dayalı manevî tazminat, hakimın re'sen ele alabileceği hususlardan değildir. Nitekim genel hukuk ilkelerine göre usul esastan önce gelmektedir. Boşanma davası yargılamasında taleple bağıllık ilkesi hakimdir (HMK md. 26). Tarafın istemi olmadığı sürece hakim tazminata hükmedemeyecektir⁸⁹⁰. Bu istem, dilekçe ile yazılı şekilde yapılabileceği gibi, tutanağa geçirmek suretiyle sözlü olarak da yapılabilecektir. Manevî tazminat isteminde bulunan, miktarı da açıkça izah etmek zorundadır. Nitekim manevî tazminat miktarı, niteliği gereği fazlaya ilişkin haklar saklı tutulamayacak ve ıslah yolu ile dahi arttırılamayacaktır⁸⁹¹.

Öğretideki görüşlerde ve Yargıtay kararlarında, manevî tazminatın nitelikleri hususunda tek, bölünemez ve bölümler hâlinde istenemez şeklinde birliğe varılmıştır. Yargıtay ilgili kararında, manevî tazminat isteyen taraf, manevî tazminat isteminden sonra miktar arttırmayı talep etmiş olsa bile mahkemece bu artırım talebinin kabul görmeyeceğini, hakimın başlangıçtaki manevî tazminat miktarı talebine bağı olacağına hükmetmiştir⁸⁹².

4.4.3. Süre

Manevî tazminat istemi, yasal süresi içerisinde yapılmalıdır⁸⁹³. Manevî tazminat talebine ilişkin süre, boşanma davası kesinleşmeden önceki aşamalarda ve boşanma davası kesinleştikten sonraki süre olarak ikili ayırım ile ele alınacaktır.

4.4.3.1. Boşanma Davası Kesinleşmeden Süre

Boşanma davası derdest durumda iken yargılamanın aşamalarında içerisinde manevî tazminatın ileri sürüldüğü, hükme kadar olan safhalardaki durum aşağıda tek tek ele alınmıştır.

⁸⁸⁸ AKSOY, s. 65.

⁸⁸⁹ ÇELİK ÇALHAN, s. 11.

⁸⁹⁰ OR, s. 1082.

⁸⁹¹ GELMEZ, s. 79.

⁸⁹² Y.2.H.D. 20.03.2017 T, 2015/24133 E, 2017/2995 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 27.04.2024).

⁸⁹³ OR, s. 1089.

4.4.3.1.1. Dilekçeler Teatisi

Manevî tazminat isteminde bulunacak olan davacı eş, dava dilekçesinde veya cevaba cevap dilekçesinde istemde bulunabilecekken, davalı taraf ise cevap veya ikinci cevap dilekçesinde manevî tazminat istemini serbestçe ileri sürebilecektir⁸⁹⁴.

4.4.3.1.2. Ön İnceleme Aşaması

Ön inceleme aşamasında, yalnızca karşı tarafın açık muvafakati ile iddia ve savunmalar değiştirilip genişletilebilecektir⁸⁹⁵. Bu istisnalar dışında manevî tazminat istemi ileri sürülmesi iddia ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağına tabiidir⁸⁹⁶. Hal böyle olunca mahkemece süresinde ileri sürülmeyen manevî tazminat talepleri için mahkemece ret hükmü kurulmayacak, *“karar verilmesine yer olmadığına dair karar”* verilecektir⁸⁹⁷.

4.4.3.1.3. Tahkikat Aşaması

Medeni usul hukuku uyarınca ön inceleme aşamasının tamamlanmasının ardından tahkikat aşamasına geçilecektir. Bu aşamada manevî tazminat istemi, HMK md. 141/I uyarınca diğer tarafın açık muvafakati olmalı ya da ön inceleme duruşmasına katılmamış olmalı veya davacının ıslahına bağlıdır⁸⁹⁸. Yargıtay’a gör, davalı, ön incelemeye ilişkin duruşmaya katılmış ve ayrıca manevî tazminat ileri sürülmesine açık muvafakati bulunmuyor ise manevî tazminata dair istem savunmanın değiştirilmesi veya genişletilmesi yasağı kapsamında olacağından mahkemece, *“karar verilmesine yer olmadığına dair karar”* verilecektir⁸⁹⁹.

4.4.3.1.4. Sözlü Yargılama Aşaması

Sözlü yargılama aşaması, hükümden önceki son aşama olup, ıslah ve karşı tarafın açık muvafakati söz konusu olmadığı hâllerde bu aşamada manevî tazminat istemi ileri sürüldüğünde mahkemece *“karar verilmesine yer olmadığına dair karar”* verilecektir⁹⁰⁰.

4.4.3.2. Boşanma Davası Kesinleştikten Sonra Süre

Boşanmaya dayalı manevi tazminat istemi, boşanma davası kesinleştikten sonra bir senelik zamanaşımı süresi içerisinde ileri sürülebilecektir (TMK md. 178)⁹⁰¹. Süre,

⁸⁹⁴ Y.2.H.D. 14.11.2013 T, 2013/12122 E, 2013/26487 K, (karar için bkz: GENÇCAN, 2017, s. 1157).

⁸⁹⁵ ÇELİK ÇALHAN, s. 43.

⁸⁹⁶ ERTEN SARI, s. 48; OR, s. 1090.

⁸⁹⁷ OR, s. 1091.

⁸⁹⁸ BÜYÜKYILDIZ, s. 81; OR, s. 1090.

⁸⁹⁹ Y.2.H.D. 09.09.2015 T, 2015/8366 E, 2015/15302 K. (karar için bkz: OR, s. 1091).

⁹⁰⁰ GENÇCAN, 2017, s. 1160.

⁹⁰¹ OR, s. 1091.

zamanaşımı niteliğinde⁹⁰² olup, hakim re'sen dikkate alamayacağından, davalının def'i olarak ileri sürmesi gerekmektedir. Bir yıllık sürenin hesaplanmasında, boşanmanın kesinleştiği tarihten başlanması gerekecektir⁹⁰³.

4.4.3.3. Anlaşmalı Boşanma Hâlinde Süre

Anlaşmalı boşanma kararının kesinleşmesinin ardından TMK md. 174/II kapsamında manevî tazminat talebi ileri sürülemeyecektir⁹⁰⁴. Ayrıca Yargıtay'a göre, anlaşmalı boşanma kararının kesinleşme tarihinden önce ileri sürülen fer'i taleplere ilişkin davalar da konusuz kalmaktadır⁹⁰⁵.

4.4.3.4. Tenfizden Sonraki Süre

Başka bir ülkenin vermiş olduğu boşanma kararının ardından manevî tazminat talep edilebilmesi için Yargıtay'a göre boşanma kararının tanıma ve tenfizi şartının varlığı aranacaktır⁹⁰⁶. Boşanma davasına dayalı manevî tazminat isteminde bir yıllık zamanaşımı süresi, tanıma kararının kesinleştiği tarihten başlayacaktır⁹⁰⁷.

4.5. Boşanmada Manevî Tazminatın Miktarının Belirlenmesi ve Belirleme Ölçütleri

Boşanma davalarında manevî tazminata konu zararın görünüm biçimi, sınırlı sayıda olmayıp, öğretide çok çeşitli sınıflandırmalara tabi tutulmuşsa da, çalışmamızda genel olarak kategorize ederek, zararın fiziki, sosyal ve manevî kişilik haklarına ilişkin görünüm biçimlerine yer vermiş bulunmaktayız.

Manevî zararlar, şahıslara göre ve yaşanan hadisenin şartlarına göre değişken nitelik barındırdığından, hakim tarafından öncelikle her somut olay kendi içerisindeki şartları ele alınarak değerlendirilecektir⁹⁰⁸. Hakim, manevî tazminat talep edenin, şahsî haklarının boşanmaya sebep olan olaydaki ağırlık derecesine göre ne oranda ve ne şekilde zedelenmiş olduğunu tespit edecektir⁹⁰⁹. Hakim, takdir yetkisini kullanırken pek tabi olayın oluş biçimi⁹¹⁰, ağırlık derecesi⁹¹¹, zararın meydana gelme şekli, tarafların kusur

⁹⁰² ÜNLÜSOY TEK, s. 63.

⁹⁰³ BÜYÜKYILDIZ, s. 82; OR, s. 1092.

⁹⁰⁴ OR, s. 1093.

⁹⁰⁵ Y.2.H.D. 31.05.2017 T, 2016/9087 E, 2017/6526 K. (karar için bkz: OR, s. 1094).

⁹⁰⁶ ERTEN SARI, s. 51; GENÇCAN, 2017, s. 1162.

⁹⁰⁷ Y.2.H.D. 22.12.2015 T, 2015/17493 E, 2015/24688 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 27.04.2024).

⁹⁰⁸ ÜNLÜSOY TEK, s. 64.

⁹⁰⁹ OR, s. 1095.

⁹¹⁰ ÖZTAN, s. 831.

⁹¹¹ AKINTÜRK ve ATEŞ, 2024, s. 303; AYDOS, 2012, s. 22.

oranları⁹¹², tarafların sosyal⁹¹³ ve ekonomik durumları⁹¹⁴, sosyal statüleri, kişilik haklarına gerçekleştirilen saldırının özellikleri⁹¹⁵ ve sair ölçütler de dikkate alınacaktır⁹¹⁶. Boşanmaya dayalı manevî tazminatın uygun bir miktar olması gerektiği belirtilmiş, öğretide uygun miktarın belirlenmesinde hakkaniyet ilkesinin de gözetilmesi gerektiğine değinilmiştir (TMK md. 4)⁹¹⁷. Aksi halde Yargıtay, hakkaniyet ilkesi gözetilmeksizin ve tarafların ekonomik ile sosyal durumlarına, kusur derecelerine, paranın alım gücüne, şahsî hakka yapılan saldırı dikkate alınmaksızın mahkemece daha fazla tayin edilen manevî tazminat miktarına yönelik verilen hüküm tesisini doğru bulmayıp bozmuştur⁹¹⁸. Aynı zamanda Yargıtay’ ın maddî ve manevî tazminat miktarını az bularak bozduğu kararlar da bulunmaktadır⁹¹⁹.

Hakim, manevî tazminata hükmederken, Yargıtay’ın yerleşmiş içtihatları doğrultusunda ve HMK kuralları uyarınca istemde bulunan tarafın belirttiği miktar kadar veya daha azı kadar miktarda manevî tazminat ödenmesine karar verebilecektir⁹²⁰. Mahkeme hakiminin, manevî tazminatın telafî, tatmin ya da diğer amaçlarına yönelik karar vermesi gerekmektedir⁹²¹. Ayrıca tazminat müessesesinin bir gereği olarak, tazminat zenginleştirme aracı olarak kullanılamayacağından⁹²² ve diğer tarafı da fakirleştirmemesi gerekeceğinden⁹²³ hakim bu hususlara dikkat ederek bir karar verecektir⁹²⁴. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, manevî tazminatın tayin ve takdir tarzına yönelik ilgili bir kararında, manevî tazminatın sınırının, amacına göre belirlenmesi

⁹¹² GENÇCAN, 2017, s. 1177.

⁹¹³ Y.H.G.K. 13.04.2011 T, 2010/2-751 E, 2011/96 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 27.04.2024).

⁹¹⁴ GENÇCAN, 2017, s. 1175.

⁹¹⁵ BÜYÜKİPEKÇİ, s 79.

⁹¹⁶ AYDOS, 2012, s. 20.

⁹¹⁷ ÖZTAN, s. 830; OR, s. 1097.

⁹¹⁸ Y.2.H.D. 26.01.2021 T, 2020/6623 E, 2021/607 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 28.04.2024).

⁹¹⁹ Y.2.H.D. 10.01.2024 T, 2022/8896 E, 2024/83 K, “...Tarafların tespit edilen ekonomik ve sosyal durumları, boşanmaya yol açan olaylardaki kusur dereceleri, paranın alım gücü, kişilik haklarına yapılan saldırı ile ihlâl edilen mevcut ve beklenen menfaat dikkate alındığında kadın yararına takdir edilen maddî ve manevî tazminat azdır...”, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 28.04.2024).

⁹²⁰ Y.2.H.D. 09.06.2020 T, 2020/1737 E, 2020/2757 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 26.04.2024).

⁹²¹ GENÇCAN, 2017, s. 1174.

⁹²² Y.2.H.D. 03.06.2009 T, 2008/8254 E, 2009/10639 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 27.04.2024).

⁹²³ DİKİCİ ÇELİK, B. ve ÖNDER, M. F. (2023), Türk Hukukunda Zina Sebebiyle Boşanmada Üçüncü Kişinin Tazminat Sorumluluğu, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 46, ss. 76-102, s. 86.

⁹²⁴ ÜNLÜSOY TEK, s. 65.

gerektiğini, takdir edilecek miktarın elde edilmek istenilen tatmin duygusunun etkisine ulaşmak adına gerekli olan miktar kadar olması gerektiğine yönelik karar vermiştir⁹²⁵.

4.6. Boşanma Davalarında Manevî Tazminatın Ödeme Şekli

Manevî tazminat isteminde bulunan davacı tarafın davası, mahkemece yasal şartların varlığı hâlinde kabul edilecektir. Kabul edilen manevî tazminatın ödeme şekli ve ifası konusunda açıklamalarda bulunulacaktır.

4.6.1. Manevî Tazminatın İfası ve Ayın Olarak Ödenememesi

Boşanma davalarının malî bir sonucu olan manevî tazminata hükmedilirken, mahkemece ayın olarak ödenmesine karar verilmesi olanaksız olup, muhakkak nakden ödemeye⁹²⁶ yani paraya hükmedilecektir (TMK md. 174/II)⁹²⁷. Hakimin, boşanmaya dayalı olarak vereceği manevî tazminat için TBK md. 58'deki gibi para dışında bir giderim şekli kararlaştırması mümkün olmayacaktır⁹²⁸. Boşanmaya dayalı manevî tazminatın bir hakkın temlik suretiyle ödenmesine karar verilmesi de mümkün değildir⁹²⁹. Doktrinde aksine görüşler de mevcut olup, eşler tarafından ayın olarak karşılanmasına karar verildiğinde hakim tarafından ayın olarak karşılanmasının uygun bulunmasının gerektiğini savunan görüşlerde yer almaktadır⁹³⁰.

4.6.2. Manevî Tazminatın Toptan Ödenmesi ve İrat Biçiminde Ödenememesi

Manevî tazminat, bölünmezlik kuralına tabii olan, bütün bir malî sonuçtur. Kişinin, çektiği elem ve ızdırabın karşılığında manevî tazminat talebine ilişkin tutar sonradan arttırılamayacağından veya bir kısmı saklı tutularak istenemeyeceğinden belirli olmak zorundadır. İrat, TDK sözlüğünde “gelir” anlamı taşımaktadır⁹³¹. Manevî tazminatın nihai amacı, manevî zarar görene gelir tesisi sunmak değildir⁹³². Yasa koyucu, boşanma davası nedeniyle hükmedilecek manevî tazminatın, irat şeklinde ödenmesine karar verilemeyeceğini⁹³³ düzenlemiş, tek seferde, toptan ödenmesine karar verilmesini mecburi kılmıştır⁹³⁴. Bu yönüyle manevî tazminat, maddî tazminat ve nafakadan

⁹²⁵ Y.H.G.K. 13.06.2018 T, 2017/1369 E, 2018/1194 K, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 27.04.2024).

⁹²⁶ OR, s. 1097.

⁹²⁷ GENÇCAN, 2017, s. 1179.

⁹²⁸ ÖZTAN, s. 831; BÜYÜKİPEKÇİ, s. 80.

⁹²⁹ ERTEN SARI, s. 91.

⁹³⁰ AKYOL, s. 165.

⁹³¹ <https://sozluk.gov.tr>, E.T. 14.03.2024

⁹³² ERTEN SARI, s. 90.

⁹³³ AYDOS, 2022, s. 121, OR, s. 1098.

⁹³⁴ ÖZTAN, s. 831; BÜYÜKİPEKÇİ, s. 81.

ayrılmaktadır⁹³⁵. Ayrıca, manevî tazminatın toptan ödenmesinin sonuçları olarak, bölünerek ödenmesi mümkün olmayacak⁹³⁶, aynı zamanda manevî tazminatın kaldırılması, miktarının artırılması ya da indirilmesi mümkün olmayacaktır⁹³⁷. Eşlerin, manevî tazminatın ödeme şekline dair bir anlaşmaya varmadıkları takdirde hakim yalnızca toptan ödemeye hükmedebilecektir⁹³⁸.

Öğretide manevî tazminatın, tarafların ekonomik koşullarının gerektirdiği hâllerde taksit imkanı ile ödenmesine karar verilmesinin mümkün hale getirilmesini savunan aksi yönde görüşler de mevcuttur⁹³⁹. Fakat Yargıtay, manevî tazminatın sadece toptan olarak ödenebileceği, taksit şeklinde ödenmesine karar verilmesinin doğru olmadığı yönünde karar vermiştir (TMK md. 176/I-II)⁹⁴⁰.

4.6.3. Boşanmada Manevî Tazminatın Para Birimi ve Uygulanacak Faiz

Boşanmaya dayalı hükmedilecek olan manevî tazminatın, taraflar arasında bir anlaşma yok ise yabancı para olarak ödenmesine karar verilemeyecektir (TMK md. 174/II)⁹⁴¹. Bir diğer anlatımla, manevî tazminatın yabancı para ile ödenmesine karar verilebilecek tek istisnai durum anlaşmalı boşanma davalarıdır. Aksi taktirde manevî tazminatın Türk lirası ile ödenmesine karar verilmesi gerekmektedir⁹⁴².

Boşanmaya dayalı manevî tazminat talebinde, tarafın talebi var ise⁹⁴³ faiz hususunun Yargıtay’a göre değerlendirilmesi gerekmekte olup, göz ardı edilmesi doğru değildir⁹⁴⁴. Nitekim taleple bağlılık ilkesi gereği hakim kendiliğinden faiz kararı veremeyecektir⁹⁴⁵. Boşanma davasında manevî tazminat istemine ilişkin hüküm verilinceye kadar yazılı ve sözlü olarak faiz isteminde bulunulabilir⁹⁴⁶.

Boşanma ile birlikte manevî tazminat istemi yer aldıysa, boşanma davasında verilen kararın kesinleşmesinin ardından ferî nitelikli sonuç olan tazminatın ödenmesi de

⁹³⁵ BÜYÜKYILDIZ s. 120.

⁹³⁶ KATAYIFÇI ve YILANCIOĞLU, s. 493.

⁹³⁷ OR, s. 1099.

⁹³⁸ BÜYÜKİPEKÇİ, s. 81.

⁹³⁹ AKYOL, s. 165.

⁹⁴⁰ Y.2.H.D. 27.04.2004 T, 2004/4597 E, 2004/5394 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 27.04.2024).

⁹⁴¹ Y.2.H.D. 31.03.2005 T, 3128 E, 5212 K, (karar için bkz: GENÇCAN, 2017, s. 1179).

⁹⁴² BÜYÜKYILDIZ, s. 120; BÜYÜKİPEKÇİ, s. 81.

⁹⁴³ KATAYIFÇI ve YILANCIOĞLU, s. 492.

⁹⁴⁴ Y.2.H.D. 12.03.2024 T, 2023/3933 E, 2024/1686 K, “...faiz talebinin karşılanması gerektiğini...”, (<https://lexpera.com.tr>, E.T. 28.04.2024), Y.2.H.D. 18.07.2002 T, 2002/8580 E, 2002/9724 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 27.04.2024).

⁹⁴⁵ ÜNLÜSOY TEK, s. 66.

⁹⁴⁶ Y.2.H.D. 23.06.2005 T, 2005/7318 E, 2005/9803 K, (<https://kazanci.com.tr>, E.T. 27.04.2024).

hüküm ifade edecektir⁹⁴⁷. Dolayısıyla boşanma kararının kesinleştiği tarihten itibaren, karar tarihindeki yasal faiz kararı verilebilir⁹⁴⁸. Boşanma davası kesinleştikten sonra bir sene içerisinde manevî tazminat talepli dava açılmış ise dava tarihi itibarıyla ve dava tarihindeki yasal faiz⁹⁴⁹ işletilmeye başlatılmalıdır⁹⁵⁰. Faiz başlatılma tarihlerinin de kararda açıkça gösterilmesi gerekmektedir⁹⁵¹.

4.7. Boşanmada Manevî Tazminatın Mirasçılara Geçmesi ve Devri

Manevî tazminat, saldırı neticesinde kişilik hakları zedelenen şahsın bizzat kendisinin uğramış olduğu bu haksız ihlâl karşısında talep edebileceği hukuki bir haktır. Bu sebeple bir başkasına devri, takası, mirasçılara intikal etmesi mümkün değildir⁹⁵². Bu kural, kişilik haklarının şahsa sıkı sıkıya bağlı olma ve mutlak hak olma niteliğinden süregelmektedir.

Manevî tazminat isteminin şahsa sıkı sıkıya bağlı olmadığını savunan doktrinsel görüşler de bulunmaktadır. Bu savunmaya göre manevî tazminat, alacak hakkı kapsamında değerlendirildiğinden, mirasçılara devri mümkün olacaktır⁹⁵³.

Kanun koyucu manevî tazminat talebinin devrini karşı tarafın kabulüne bağlamış, miras bırakanın istemi olmadığı sürece de mirasçılara geçmeyeceğini belirtmiştir (TMK md. 24/IV). Örneğin, miras bırakanın, vefatından önce ihtar çekmiş olması, icra takibi başlatması ya da dava ile manevî tazminat istemini ileri sürmesi hâlinde madde metnindeki mirasçılara geçme yolunu açmış olacaktır⁹⁵⁴.

⁹⁴⁷ OR, s. 1100.

⁹⁴⁸ Y.2.H.D. 06.04.2009 T, 2008/4154 E, 2009/6445 K, (<https://karararama.yargitay.gov.tr>, E.T. 26.04.2024)

⁹⁴⁹ ÜNLÜSOY TEK, s. 66; GENÇCAN, 2017, s. 1182.

⁹⁵⁰ GENÇCAN, 2017, s. 1181.

⁹⁵¹ BÜYÜKYILDIZ, s. 121.

⁹⁵² ÇELİK ÇALHAN, s. 41.

⁹⁵³ MİRHAÑOĞULLARI, s. 138.

⁹⁵⁴ GÖNEN, s. 100.

SONUÇ

Evlilik birliğinin idamesini sağlamak, esasen yalnızca evlenmenin kanunî şartlarının sağlanmasıyla oluşan bir düzen değildir. Resmî nikah tarihinin ertesi günü, her iki tarafın dünyasına da bambaşka faktörler girmiş, sorumluluk alanları genişlemiş ve eşler birtakım görevler, haklar, yükümlülüklerle sahip olmuştur. Evlilik birliği içerisindeki paydaşlar olan eşlerin sağlık durumu, mesleği, malî gücü, yaşı, sosyal çevresi, ailesi her ikisinin de ortak payı haline gelmiştir. Hatta ilerleyen aşamada, müşterek bir çocuğun dünyaya gelmesiyle sorumluluk ve haklar sahası bir cephe daha görmüştür. Kimi zaman, evlilik birliğinde yaşanan olaylar neticesinde eşler, evliliğin devamına ve evlilik bağının kopmamasına yönelik hiçbir sebep kalmadığından, Kanunda belirtilen sebeplerin varlığı hâlinde, mahkemeye müracaat ederek boşanabilir. Nasıl ki, evlenmeyle beraber eşlerin hayatına büyük oranda etki eden faktörler dahil oldu veya çıktı ise, boşanma kararının kesinleşmesi ile birlikte de tarafların hayatında sosyal, ekonomik birçok değişiklik meydana gelecektir. Boşanma ile, eşlerin önceki ortak paydadaki hayatları ayrılmış, evlilik birliğinde mevcut olan, tarafların birbirlerine karşı yükümlülükleri sona ermiştir.

Boşanmanın mali sonuçlarından maddi ve manevi tazminat, beslediği amaçları yönüyle eşlerin hayatları üzerinde farklı alanlarda sonuç doğurmaktadır. Boşanmanın mali sonucu olan maddî tazminatta, boşanma nedeniyle mevcut veya beklenen menfaati zedelenen kusursuz veya daha az kusurlu eşin, kusurlu eş tarafından maddi zararının karşılanması amaçlanmıştır. Boşanmaya dayalı manevi tazminatta ise kusurlu eş tarafından, şahsi hakları zarar gören eşin manevi zararının giderilmesi hedeflenmiştir.

Boşanmaya dayalı maddi ve manevi tazminat içerisinde kusurun ağırlığının büyük önem taşıdığı şüphesizdir. Boşanma davasına dayalı maddî tazminatın koşullarını içeren yasa hükmünde davacı tarafın kusur durumuna değinilirken, manevî tazminat talebinde bulunacak olan davacının kusur durumuna değinilmemiştir. Bu hususta, Yargıtay kararları ve literatürdeki anlatımlar ile kıyasen maddî tazminat talep eden davacı ile aynı niteliklerin arandığı yani davacının kusursuz veya daha az kusurlu olmasının arandığını görmekte ve bu görüşlere katılmaktayız. Fakat, kusur ilkesi esasında temellendirilen, boşanan eşler açısından oldukça mühim olan manevî tazminatı içeren kanunun lafzında açıkça manevî tazminat talep eden tarafın kusur durumuna değinilmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

Kusur temeline dayalı sistemde, eşlerin birbirlerinin kusurunu ispat edebilmek uğruna girdiği mücadelelerinde, çocuklarını bu karmaşanın ortasında bırakarak üstün

menfaatlerini dahi unuttukları, birbirlerinin özel hayatına orantısız müdahale ettikleri ve yargılamaları makul süreden çok uzaklaştırdıkları görülmektedir. Ayrıca mahrem evlilik hayatına dair elde edilen bulgularla dahi kusurun ağırlık tespiti her zaman hakkaniyetli sonuç vermemektedir. Kaldı ki tarafların birbirlerinin kusurunu ispat etmeye yönelik adeta yarış halindeki bu davranışları, aralarındaki ilişkiye dair son bağı da koparmaktadır. Bu sebeple, daha kolay bir yöntemin bulunması değerlendirilmelidir.

Boşanmada maddi tazminat, kanaatimizce, haksız fiil tazminatından farklı yönleri olan ve aslında aile hukukunun kapsadığı evlenme akdinin ihlalinden doğan aile hukukuna özgü bir tazminattır. Bu sebeple genel hükümlerin yanında, aile hukukuna özgü düzenlemelerin yapılması, maddi tazminat müessesesinin boşanmanın mali sonucu olarak amaçlarına daha iyi hizmet edecektir.

Boşanmaya dayalı maddi tazminat, maddi zarar kapsamında olan mevcut ve beklenen menfaatlerin zedelenmesine karşılık verilmekte ise de, kavramların soyut olması ve özellikle beklenen menfaatlerin kapsamının tespitinin matematiksel hesabı mümkün olmadığından, zararın belirleme ölçütlerinin somutlaştırılması, hakkaniyetli sonuçlar alınabilmesine yardımcı olabilecektir. Mahkemece, tarafların sosyal ekonomik durumu, kusur ağırlığı, tarafların yaşı, evliliğin süresi, mesleği, hakkaniyet ve daha birçok ölçüt gözetilerek hakimin takdir yetkisi ile tazminat miktarı tespit edilirken uygulamaya yönelik daha kolay bir yöntemin belirlenmesinin daha hakkaniyetli sonuçlar verebileceği ve usul ekonomisine katkıda bulunarak yargılamayı daha hızlı hale getireceği kanaatindeyiz.

Uygulamada, maddî ve manevî tazminat miktarının değerlendirilmesinde tarafların ödeme gücü ölçütüne bakıldığı için tazminat ödeme yükümlüsü malî gücünü daha zayıf gösterebilmektedir. Bu hususun önüne geçebilmek adına, çalışmamızda da bahsettiğimiz gibi, tazminat istenen tarafın giderlerine, örneğin kredi kartı ekstrelerine bakılabileceği gibi bir çözüm bulunabilecektir. Fakat bu çözüm de her zaman hakkaniyetli sonuçlar doğurmamakta, netice olarak ilgili taraf tazminat bedelinin çok düşük olması sebebiyle yakınmaktadır. Bu sebeple ödeme gücü ölçütü yönüyle gerçeğe daha yakın sonuç için daha kapsamlı bir çözüm bulunması, tazminat miktarı tayininde verilecek olan kararları hakkaniyete daha da yaklaştırabilir.

Boşanmaya dayalı manevi tazminatın bütünlüğü gereği fazlaya ilişkin hakların saklı tutulması veya ıslah ile miktarda arttırım mümkün olmasa da, kişilik haklarına saldırının, diğer eşte yarattığı zararın boyutu dava açılırken belli olmayabilir veya ileri

dönemlerde çok daha artması mümkün olabilecektir. Boşanma davasına dayalı manevi tazminat isteminde, fazlaya ilişkin hakların saklı tutulabilmesi ve talebin ıslah ile arttırılabilmesinin yolunun açılması, kanaatimizce manevi tazminatın hedefine daha uygun düşmektedir.

Boşanma davasına dayalı manevî tazminata ilişkin yasa koyucu yalnızca toptan ödemeyi düzenlemiştir. Kanaatimizce, ödeme gücünün zorluğu göz önünde bulundurularak manevî tazminat ödeme yükümlüsü için de irat şeklinde ödeme hususu değerlendirilmelidir.

Sadakat yükümlülüğüne aykırı davranarak eşini aldatan diğer eşin şartların varlığı halinde manevi tazminat ödeme yükümlüsü olacağı çalışmamızda detaylıca izah edilmiştir. Bununla birlikte, evli olduğunu bildiği halde aldatma kapsamında evlilik içindeki eş ile birliktelik yaşayan üçüncü kişinin, bilerek, ahlaka aykırı biçimde, sırf zarar verme kastıyla hareket etmesi, kanaatimizce, aldatılan eşin mutlak haklardan olan kişilik hakkının, diğer eş tarafından ihlaline iştirak edilmesi sayılması gerektiğinden, üçüncü kişi de manevi tazminat ödeme yükümlüsü haline gelebilmelidir.

Boşanmaya dayalı maddi ve manevi tazminat isteminin olası kabulüne yönelik, herhangi bir ihtiyati tedbir düzenlemesi bulunmamaktadır. Fakat kanaatimizce, tahsil kabiliyetinin kuvvetlendirilmesi açısından, maddi ve manevi tazminata yönelik iddiaların mahkemece yaklaşık ispat ölçüsüne ulaştığı takdirde, kusurlu eşin taşınır veya taşınmaz mallarına ihtiyati tedbir konulabilmesi yönünde düzenleme getirilmesi, mağdur eşin boşanma ve tazminat istemi sürecinin takibinde bir nebze olsun rahatlatacaktır.

Boşanma davasıyla birlikte maddi tazminat talep edilmesinin ardından, eşin, diğer eş tarafından öldürülmesi halinde, mirasçılarının davaya dahil edilmesi ve en azından hastane masraflarının zarar kapsamında talep edilebilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Bunun gibi, boşanmaya dayalı manevi tazminat talebinin de mirasçılara geçmesi gerektiği, vefat edenin ölümünün, kusurlarıyla boşanmaya sebep olarak vefat edenin kişilik haklarına saldıran taraf için bir kurtuluş yolu olmaktan çıkması gerektiğinin hakkaniyete daha uygun düştüğü kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- AKÇAAL, M. (2022), Medeni Hukuk (1. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.
- AKINTÜRK, T. ve ATEŞ, D. (2020), Medeni Hukuk (26. Bası). İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
- AKINTÜRK, T. ve ATEŞ, D. (2024), Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku - İkinci Cilt (25. Bası). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- AKİPEK, J. ve AKINTÜRK, T. ve ATEŞ, D. (2022), Türk Medeni Hukuku Kişiler Hukuku Başlangıç Hukuku – 1. Cilt (Yenilenmiş 18. Baskı). İstanbul: Beta Basım Dağıtım.
- AKSOY, E. E. (2021), Boşanmanın Malî Sonuçları, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AKYOL, F. (2013), Boşanmada Manevî Tazminat, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan: Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ANTALYA, G. (2016), Manevî Zararın Belirlenmesi ve Manevî Tazminatın Hesaplanması -Türk Hukukuna Manevî Zararın İki Aşamalı Olarak Belirlenmesine İlişkin Bir Model Önerisi-, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, S. 3, C. 22, ss. 221-250.
- ANTALYA, G. ve TOPUZ, M. (2024), Marmara Hukuk Yorumu Medeni Hukuk - Cilt 1 (Genişletilmiş 5.Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- ARSLAN, R. ve YILMAZ, E. ve TAŞPINAR AYVAZ, S. ve HANAĞASI, E. (2023), Medeni Usul Hukuku (Güncellenmiş 9. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.
- ATMACA ÜLKÜ, H. (2017), Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma Protokolü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AYDOS, O. S. (2012), Basın Yolu ile Kişilik Hakları İhlallerinde Manevî Tazminat, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2, C. 16, ss. 1-36.
- AYDOS, O. S. (2022), Pratik Medeni Hukuk (3. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- AYDOS, O. S. (2023), Borçlar Hukuku Genel Hükümler (Güncellenmiş 3. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- BAŞPINAR, M. (2008), Boşanmanın Malî Sonuçları ve Özellikle Maddî ve Manevî Tazminat, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- BUDUN, M. (2018), Türk Hukukunda Boşanmanın Eşler Arasındaki Malî Sonuçlarından Maddî Tazminat ve Manevî Tazminat, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BÜYÜKİPEKÇİ, S. (2020), Boşanmanın Malî Sonuçları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BÜYÜKYILDIZ, S. E. (2021), Boşanmanın Malî Sonuçları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- CANITEZ GÖZÜBÜYÜK, B. (2023), Kişilik Hakları Bağlamında Boşanma Davalarında İspat, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- CEYLAN, Z. Ş. (2022), Yargıtay Kararları Işığında Zina Sebebiyle Boşanmada Manevî Tazminat İstemi, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1, C. 17, ss. 49-95.
- COŞKUN, M. (2023), Haciz – Satış ve İhalenin Feshi (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- ÇELİK ÇALHAN, S. (2023), Türk Hukukuna Göre Boşanmada Manevî Tazminat, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya: Antalya Bilim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- DEDE, İ. (2017) Türk Boşanma Hukukuna Farklı Bir Yaklaşım: Zina ve Haysiyetsiz Hayat Sürme Arasındaki Keskin Sınır, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, S. 3, C. 23, ss. 643-664.
- DEMİR, K. (2020), Manevî Tazminatın Belirlenmesine Genel Bir Bakış, Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1-2, C. 8, ss. 67-88.
- DİKİCİ ÇELİK, B. ve ÖNDER, M. F. (2023) Türk Hukukunda Zina Sebebiyle Boşanmada Üçüncü Kişinin Tazminat Sorumluluğu, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 46, ss. 76-102.
- DİKİCİ ÇELİK, B. ve ÖNDER, M. F. (2023), Türk Hukukunda Zina Sebebiyle Boşanma Davası Açısından Af, Uygulamalı Sosyal Bilimler ve Güzel Sanatlar Dergisi, S. 12, C. 5, ss. 103-115.
- DURAL, M. ve ÖĞÜZ, T. ve GÜMÜŞ, M. A. (2024), Türk Özel Hukuku Aile Hukuku – Cilt Üç (Gözden Geçirilmiş 19. Bası). İstanbul: Filiz Kitabevi.
- ERCAN, İ. (2024), Uygulamacılar için Medeni Usul Hukuku El Kitabı (8.Yargı Paketi İşlenerek Yenilenmiş ve Genişletilmiş 7.Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.

- ERCOŞKUN ŞENOL, H. K. (2023), Şematik Medeni Hukuk Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku ve Aile Hukuku (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- ERDEM, M. ve MAKARACI BAŞAK, A. (2024), Aile Hukuku (Güncellenmiş 2.Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- EREN, F. (2023), Borçlar Hukuku Genel Hükümler (28. Baskı). Ankara: Legem Yayınevi.
- ERKAN, V. U. (2011), Ayırt Etme Gücü, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 3, C. 60, ss. 485-522.
- ERLÜLE, F. (2021), Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevî Tazminat (3.Baskı). İstanbul: Onikilevha Yayıncılık.
- ERTEN SARI, Z. (2021), Boşanmada Manevî Tazminat, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin: Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GELMEZ, E. (2019), Boşanmanın Malî Sonuçları, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GENÇCAN, Ö. U. (2017), Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku (7. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.
- GENÇCAN, Ö. U. (2022), Aile Mahkemesi Davaları Açıklama-Dilekçe Örnekleri (Genişletilmiş 5. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.
- GENÇCAN, Ö. U. (2023), Boşanma Usul Hukuku - 1.Cilt (5. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.
- GÖNEN, D. (2021), Borçlar Hukuku Genel Hükümler (1. Baskı). İstanbul: Filiz Kitabevi.
- GÜLEÇ UÇAKHAN, S. (2017), Maddî Tazminat Esasları ve Hesaplanması (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- GÜNAY, B. (2018), Boşanmada Maddî ve Manevî Tazminat, Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- HATEMİ, H. (2023), Aile Hukuku (10. Baskı). İstanbul: Onikilevha Yayıncılık.
- HELVACI, S. ve KOCABAŞ, G. (2020), Medeni Hukuk Pratik Çalışmaları (Yargıtay Kararları ile Çözümlü) (13. Bası). İstanbul: Legal Yayıncılık.

<https://eraykarinca.av.tr>

<https://karararama.yargitay.gov.tr>

<https://kararlaryeni.anayasa.gov.tr>

<https://kazanci.com.tr>

<https://lexpera.com.tr>

<https://resmigazete.gov.tr>

<https://sozluk.gov.tr>

- İKİZLER M. ve TÜZÜNER, Ö. (2024), Medeni Hukuk 2 Aile Hukuku (Güncellenmiş 2.Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- KAÇAR, O. (1993), Boşanmada Tazminat, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KATAYIFÇI, D. E. ve YILANCIOĞLU, E. (2023), Eyvah Boşanıyorum 500 Soruda Boşanma Rehberi (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- KAYIHAN, Ş. ve GÜNERGÖK, Ö. (2020), Borçlar Hukuku Bilgisi Genel Hükümler (1. Baskı). İstanbul: Umuttepe Yayınları.
- KICALIOĞLU, M. (2002), 4721 sayılı Yeni Türk Medeni Kanunu'na Göre Boşanma Hâlinde Maddî ve Manevî Tazminat, Ankara Barosu Dergisi, Y. 5, S. 2002/2, ss. 633-676.
- KILIÇOĞLU A. M. (2023), Medeni Hukuk Temel Bilgiler (9.Bası). Ankara: Turhan Kitabevi.
- KILIÇOĞLU, A. M. (2024), Aile Hukuku (Genişletilmiş 7.Bası). Ankara: Turhan Kitabevi.
- KIRMIZI, A. E. (2009), Boşanmanın Sonuçlarından Maddi ve Manevi Tazminat, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KIRMIZI, M. (2021), Yargıtay Kararları Işığında Boşanma Davaları (3. Baskı). Ankara: Bilge Yayınevi.
- KULAÇ, C. (2023), Manevî Tazminat ve Cezalandırma Fonksiyonu, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1, C. 13, ss. 657-665.
- MİRHANOĞULLARI, M. F. (2019), Boşanma Hukukunda Manevî Tazminat, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- OĞUZMAN, M. K. ve BARLAS, N. (2020), Medeni Hukuk Giriş Kaynaklar Temel Kavramlar (26. Bası). İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- OĞUZMAN, M. K. ve ÖZ, M. T. (2023), Borçlar Hukuku Genel Hükümler – Cilt I (21. Bası). İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- OĞUZMAN, M. K. ve ÖZ, M. T. (2023), Borçlar Hukuku Genel Hükümler – Cilt II (18. Bası). İstanbul: Vedat Kitapçılık.

- OĞUZMAN, M. K. ve SELİÇİ, Ö. ve OKTAY ÖZDEMİR, S. (2024), Kişiler Hukuku Gerçek ve Tüzel Kişiler (22. Bası). İstanbul: Filiz Kitabevi
- OR, E. N. (2023), Uygulayıcılar için Boşanma Davaları (Üçüncü Baskı). Ankara: Adalet Yayın Evi.
- ÖZBEK, D. (2024), Aile Davaları Rehberi (2. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- ÖZÇELİK ÇALIŞ, S. G. (2020), Aldatılan Eşin Manevî Tazminat Talebi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖZDOĞAN, A. ve DÜZGÜNKAYA, A. (2023), Aile Hukuku Davaları Hakkında HGK Kararları 2022 (1. Baskı). İstanbul: Aristo Yayınevi.
- ÖZTAN, B. (2015), Aile Hukuku, (6. Bası). Ankara: Turhan Kitabevi.
- PARTOKYAN, R. (2019), Boşanma Davalarında Maddî Tazminat, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- PEKCANITEZ, H. ve ATALAY, O. ve ÖZEKES, M. (2018), Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı (6. Bası). İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- SERİN OF, E. (2008), Boşanmanın Mali Sonuçları, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SEZGİN, S. (2022), Vesayet Altındaki Kişinin Vasi Rızası Gerektirmeksizin Bizzat Yapabileceği İşlemler, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1, C. 3, ss. 55-86.
- SEZİŞLİ, V. (2021) Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Yayımlanmamış Doktora tezi, Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- TURAN BAŞARA, G. (2012), Türk Medeni Kanunu'nun 40. Maddesi Kapsamında Cinsiyet Değişikliği ve Hukuki Sonuçları, TBB Dergisi, S. 103, C. 25, ss. 245-266.
- TUTUMLU, M. A. (2024), Kuram ve Uygulama Işığında Medeni Usul Hukukunda Islah (Güncellenmiş ve Genişletilmiş 7. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- TUTUMLU, M. A. (2024), Türk Borçlar Kanunu ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Zamanaşımı ve Zamanaşımı Def'i, Ankara: Seçkin Yayınları.

- ÜNLÜSOY TEK, S. (2022), Boşanmanın Malî Sonuçları ve Yoksulluk Nafakası, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- ÜNSAL, O. (2022), Haysiyetsiz Hayat Sürme Nedeniyle Boşanma, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 12, C. 7, ss. 229-254.
- YILMAZ, S. (2023) Medeni Hukuk Aile Hukuku - Cilt 3 (1 Bası). Ankara: Yetkin Yayınevi.
- YÜNLÜ, S. (2021), Görüntü Üzerinde Kişilik Hakkı (1.Baskı). İstanbul: Onikilevha Yayıncılık.
- ZARARSIZ, A. (2019), Boşanma Davalarında Maddî ve Manevî Tazminat, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ZEVKLİLER, A. ve CUMALİOĞLU, E. ve ACABEY, M. B. (2024), Medeni Hukuk 3 Aile Hukuku, (1. Bası). Ankara: Adalet Yayınevi.
- ZEYTİN ÇAĞRI, G. (2020), Boşanmada Maddî Tazminat, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- ZEYTİN, Z. ve ERGÜN, Ö. (2022), Türk Medeni Hukuku (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- ZORLU, Z. (2023), Boşanma Davalarında İspat, Konya Barosu Dergisi, S. 1, C. 1, ss. 1-41.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Hatice Dicle KAYA SOLMAZ
Uyruğu : Türkiye Cumhuriyeti

EĞİTİM

Derece	Adı	Bitirme Yılı
Üniversite	: Hasan Kalyoncu Üniversitesi	2020
Yüksek Lisans	: Hasan Kalyoncu Üniversitesi	2024
Doktora	:	

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görevi
2021	Kahramanmaraş Barosu	Avukat

UZMANLIK ALANI

-

YABANCI DİLLER

İngilizce

BELİRTMEK İSTEĞİNİZ DİĞER ÖZELLİKLER

-

YAYINLAR

-